

RAPORT Z PROJEKTU PN. „MŁODZI ROBIĄ METROPOLIE”

AUTORZY:

DAGMARA DOBOSZ

MARCIN GIERCZYK

PAWEŁ GRZYWNA

EWA JAROSZ

NATALIA STĘPIEŃ-LAMPA

KATOWICE 2021

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
JAKOŚĆ ŻYCIA MŁODYCH OSÓB W GÓRNOŚLĄSKO- -ZAGŁĘBIOWSKIEJ METROPOLII	7
PARTYCYPACJA SPOŁECZNA MŁODYCH – PERSPEKTYWA UCZESTNICTWA W ŻYCIU METROPOLII	35
EDUKACJA I RYNEK PRACY	60
WIELOPOKOŁENIOWA METROPOLIA	70
KOMUNIKACJA I TRANSPORT	76
ŚRODOWISKO ZAMIESZKANIA	84
BEZPIECZEŃSTWO, STYL ŻYCIA I ZDROWIE	95
SMART CITY	101
TOŻSAMOŚĆ, TRADYCJA, KULTURA	110
CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	116
BIBLIOGRAFIA.....	122
SPISY	123

WSTĘP

Górnśląsko-Zagłębiowska Metropolia stanowi związek 41 miast i gmin, które łącznie zajmują powierzchnię 2,5 tys. km² i są zamieszkiwane przez ok. 2,3 mln mieszkańców. GZM została utworzona 1 stycznia 2018 roku i jest ona pierwszą metropolią w Polsce. Do zadań Metropolii należy: organizacja transportu publicznego, rozwój społeczno-gospodarczy, kształtowanie ładu przestrzennego, promocja. Wyszczególnione sfery aktywności GZM obejmują zatem istotne potrzeby społeczne, które aby zostać zrealizowane muszą być odpowiednio zdiagnozowane, zaprogramowane i następnie należycie wdrożone. Proces taki nazywany cyklem polityki publicznej wymaga udziału różnego rodzaju uczestników (aktorów), którzy wyrażają właśnie swoje potrzeby w rozlicznych obszarach. Jednym z ważniejszych jest polityka młodzieżowa postrzegana jako „międzyresortowa, zintegrowana polityka wobec młodych ludzi, wywodząca się z ich potrzeb. Celem polityki młodzieżowej jest stworzenie odpowiednich warunków bytowych dla młodych ludzi, umożliwienie im uczestnictwa w życiu publicznym, udziału w życiu społecznym, kulturalnym i politycznym na równi z innymi grupami społecznymi”¹. Polityka młodzieżowa stanowi zatem fundamentalny czynnik warunkujący rozwój społeczno-gospodarczy, a młodzi ludzie – odbiorcy działań strategicznych – są ważnym substratem gospodarki opartej na wiedzy.

Przywołana powyżej Strategia Państwa dla Młodzieży na lata 2003–2012 stanowiła jedyny do tej pory dokumentem określającym kierunki rozwoju polskiej polityki młodzieżowej. Obecne działania na szczeblu centralnym skierowane do młodych osób nie stanowią spójnego systemu planowanych działań strategicznych. Należy jednak zauważyć, że polska polityka młodzieżowa rozwija się dynamicznie na szczeblu regionalnym. W kilku województwach zostały utworzone formalne struktury, które wspierają i reprezentują młodzież np. powołany w 2017 r. Młodzieżowy Sejmik Województwa Śląskiego².

Zaobserwować można również ewolucję w podejściu do „kwestii młodzieżowej”, która przestała być traktowana jako element działania wyłącznie o charakterze wychowawczo-edukacyjnym. Współczesna polityka młodzieżowa ma bowiem przede wszystkim zapewnić młodym ludziom m.in. dostęp do edukacji wysokiej jakości, przygotować do wejścia na rynek pracy czy umożliwić realną partycypację społeczną. Odpowiednie działania podejmowane w tej sferze oparte są zaś na dowodach i wynikach badań.

¹ Strategia Państwa dla Młodzieży na lata 2003–2012. <http://www.menis.gov.pl/oswiata/istotne/strategia.htm> [dostęp: 15.04.2021].

² <https://mlodzi.slaskie.pl/content/o-mlodziezowym-sejmiku> [dostęp: 15.04.2021].

Istotę rzeczywistej polityki skierowanej do młodzieży wyraża preambuła znowelizowanej Europejskiej Karty Uczestnictwa Młodych Ludzi w Życiu Lokalnym i Regionalnym, wyraźnie wskazując, że „Aktywne uczestnictwo młodych w decyzjach i przedsięwzięciach na szczeblu lokalnym i regionalnym jest niezbędne, jeżeli chcemy budować społeczeństwa bardziej demokratyczne, bardziej solidarne i bardziej dostatnie. Uczestnictwo w życiu demokratycznym danej społeczności nie polega tylko na głosowaniu, lub na kandydowaniu w wyborach, mimo że są to elementy bardzo ważne. Uczestniczyć i być obywatelem aktywnym, to znaczy mieć prawo, środki, miejsce, możliwość i jeśli to konieczne, wsparcie wymagane w uczestnictwie w decyzjach, wpływać na nie i angażować się w akcje i działalność, w sposób przyczyniający się do ustanowienia lepszego społeczeństwa.”³.

Przyjmując za istotny cel chęć uzyskania niezbędnych, rzetelnych i aktualnych informacji dla zaprogramowania i wdrożenia efektywnej polityki młodzieżowej, ale również wypełniając przywołane powyżej wskazania aktywnego uczestnictwa osób młodych w procesie decyzyjnym, Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia podjęła w 2020 roku realizację projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”. Do udziału w nim zaproszeni zostali młodzi mieszkańcy GZM (w wieku 16–25 lat). Na podstawie otrzymanych zgłoszeń, ich wartości merytorycznej, wyłoniona została grupa uczestników projektu licząca 27 osób. W celu realizacji działań związanych z projektem pn. „Młodzi robią Metropolię” GZM uzyskała wsparcie pracowników badawczo-dydaktycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Ich rola polegała na prowadzeniu warsztatów, a następnie opracowaniu i konsultowaniu niniejszego raportu.

Konstytutywnym założeniem projektu pn. „Młodzi robią Metropolię” było włączenie osób młodych w procesy decyzyjne oraz uzyskanie informacji na temat zmian, które według nich powinny być podejmowane w GZM. Korzyścią płynącą z realizacji projektu miało być sprzyjanie takiemu kreowaniu zadań w Metropolii GZM aby uczynić ją atrakcyjnym miejscem do nauki, pracy, jak również założenia rodziny. Podkreślić należy także jego innowacyjny na skalę krajową charakter. W trakcie realizacji projektu młodzi uczestnicy stali się bowiem doradcami instytucji publicznej, a jej przedstawiciele uzyskali rozległą wiedzę na temat perspektyw myślenia osób młodych. Uczestnicy dokonali diagnozy obecnych atutów oraz mankamentów związanych z codziennym życiem na terenie Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, a także na jej podstawie wskazali kierunki działań (cele strategiczne i operacyjne), które ich zdaniem powinny zostać podjęte, by poprawić jakość życia osób młodych w GZM.

³ Znowelizowana europejska karta uczestnictwa młodych ludzi w życiu lokalnym i regionalnym. Kongres europejskich władz lokalnych i regionalnych. Strasburg 2003, s. 7. <https://rm.coe.int/16807038eb> [dostęp: 15.04.2021].

W ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię” odbyło się dziesięć warsztatów. Ich problematyka została wskazana przez zespół naukowy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a następnie skonsultowana z uczestnikami projektu. W efekcie spotkania objęły następującą treść:

1. partycypacja osób młodych;
2. tradycja, tożsamość i kultura;
3. edukacja i rynku pracy;
4. procesy demograficzne;
5. mobilność;
6. środowisko zamieszkania;
7. bezpieczeństwo;
8. zdrowie i styl życia;
9. zrównoważony rozwój;
10. inteligentne miasta i nowoczesne technologie.

Warsztaty miały miejsce od września 2020 roku do lutego 2021 roku. Ze względu na pandemię wirusa SARS-CoV-2 siedem z dziesięciu spotkań odbyło się zdalnie. W trakcie warsztatów uczestnicy projektu wyrażali swoje opinie, na podstawie których powstał niniejszy raport. Wszystkie cytaty, które znajdują się w tym opracowaniu stanowią oryginalne wypowiedzi młodych ambasadorów Metropolii. Były one formułowane na bieżąco i stanowiły odpowiedź na występujące w rzeczywistości społecznej problemy i wyzwania.

Podczas projektu pn. „Młodzi robią Metropolię” odbyły się także dwa spotkania z przedstawicielami Greater Manchester – angielskiej metropolii działającej od 1974 roku. W ich trakcie uczestnicy projektu mogli wymienić się doświadczeniami oraz dowiedzieć się, jakie rozwiązania dla osób młodych wdrożono w GM.

Zrealizowane zostało również badanie ankietowe dotyczące jakości życia osób młodych w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. Część pytań, które zadano w jego trakcie została opracowana przez uczestników projektu. Były to szczególnie nurtujące ich kwestie. Wyniki badania zostały zamieszczone w niniejszym raporcie.

Kolejny etap prac nad raportem obejmował jego konsultowanie. Łącznie, wiosną 2021 roku, miało miejsce pięć spotkań o charakterze konsultacyjnym. Dwa odbyły się w zamkniętym gronie uczestników projektu, dwa zorganizowano dla wszystkich chętnych młodych mieszkańców Metropolii, a jedno miało miejsce podczas odbywającego się w Katowicach międzynarodowego wydarzenia, jakim był Kongres Polityki Miejskiej. Wszystkie uwagi, które wynikały z konsultacji zostały uwzględnione w niniejszym

opracowaniu. Następnie raport z projektu pn. „Młodzi robią Metropolię” prezentowano na dwóch spotkaniach, które odbyły się na obszarze Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, co miało miejsce jesienią 2021 roku.

Raport stanowi efekt trwających ponad rok prac i zaangażowania uczestników projektu, pracowników badawczo-dydaktycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a także urzędników GZM. Bez inicjatywy oraz chęci wsłuchania się w głos osób młodych tej ostatniej grupy jego opracowanie nie byłoby możliwe.

JAKOŚĆ ŻYCIA MŁODYCH OSÓB W GÓRNOŚLĄSKO- -ZAGŁĘBIOWSKIEJ METROPOLII

WPROWADZENIE

Jakość życia rozumiana jest szeroko jako poziom zaspokojenia potrzeb, możliwości realizacji życiowych preferencji oraz stylu życia, a także zadowolenie z funkcjonowania w różnych sferach życia⁴. Determinowana jest różnymi czynnikami o charakterze biologicznym, kulturowym, społecznym czy ekonomicznym.

Ogólne zadowolenie z życia spostrzegane i odczuwane przez jednostki – często dzisiaj określane terminem „dobrostan”, a dla podkreślenia znaczenia jego subiektywnej oceny „subiektywny dobrostan” /*subjective well-being*/ – jest związane z występowaniem swoistej równowagi pomiędzy sześcioma kluczowymi wymiarami funkcjonowania, na które składają się⁵:

- **aspekt fizyczny** – obejmujący wybory w zakresie stylu życia, które wpływają na funkcjonowanie organizmu;
- **aspekt psycho-emocjonalny** – zdolność radzenia sobie w codziennym życiu i odzwierciedlenie tego, jak jednostka myśli o sobie;
- **aspekt społeczny** – poziom odczuwania przynależności i integracji społecznej, który obejmuje kwestie takie jak komunikowanie się z innymi, relacje społeczne w tym bliskie, wartości, przekonania, styl życia i tradycje;
- **aspekt duchowy** – zadowolenie z samopoczucia intelektualnego jako pomagające poszerzać wiedzę i umiejętności, które pozwalają na prowadzenie przyjemnego i udanego życia;
- **aspekt ekonomiczny i socjalny** – poczucie zaspokojenia podstawowych potrzeb oraz ogólne poczucie bezpieczeństwa.

Zadowolenie/satysfakcja z życia jest podstawowym komponentem subiektywnie postrzeganej jakości życia i odgrywa kluczową rolę w pozytywnym rozwoju jednostki. Podczas gdy niska satysfakcja z życia wiąże się z problemami psychologicznymi, społecznymi

⁴ Petelewicz M., Dramowicz T. (2016). *Jakość życia – globalnie i lokalnie. Pomiar i wizualizacja*. <https://core.ac.uk/download/pdf/80534786.pdf> [dostęp: 11.04.2021].

⁵ Diener E., Scollon CN., Lucas RE. (2009). *The evolving concept of subjective well-being: the multifaceted nature of happiness*. [w:] E. Diener (ed.). *Assessing well-being: the collected works of Ed Diener*. New York: Springer.

i behawioralnymi, wysokie zadowolenie z życia wiąże się z dobrą adaptacją do sytuacji i zmian i optymalnym zdrowiem psychicznym⁶.

Wysoki poziom zadowolenia z życia i pozytywne spostrzeganie jego jakości przez młodych ludzi są czynnikami, które nie tylko mają walor prorozwojowy, ale też łagodzą negatywne skutki różnych trudnych, często stresujących wydarzeń życiowych oraz problemów psychologicznych i behawioralnych wśród młodzieży, które hamują lub zaburzają rozwój. Badacze podkreślają, że doświadczanie wspierającej relacji z rodzicami, możliwość i praktykowanie partycypacji społecznej, pozytywne wydarzenia życiowe oraz wysokiej jakości interakcje z innymi ludźmi przyczyniają się do rozwoju satysfakcji z życia młodych ludzi⁷.

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE I ORGANIZACJA BADAŃ

Przyjmując perspektywę głębokiego rozumienia partycypacji młodych jako profilującą całość projektu „Młodzi robią Metropolię”, zespół badawczy Uniwersytetu Śląskiego zaproponował uzupełnienie działań projektu o realizację wspólnie z uczestnikami badań ilościowych wśród młodych ludzi – mieszkańców Metropolii. W ten sposób badacze starali się urzeczywistnić formułę badań „z młodymi ludźmi” */research with youth/*, wpisując się jednocześnie w formułę partycypacyjnych badań aktywizujących */participatory action research/*⁸, jako nowoczesnej formacji metodologicznej w badaniach zjawisk i problemów społecznych, która ma misję i walor upodmiotawiania społeczności, grup społecznych i jednostek w procesach badań.

W ramach warsztatów na temat stanu partycypacji młodych w Metropolii w odniesieniu do sensu i zakresu rozumienia idei partycypacji młodych ludzi w życiu społecznym⁹, uczestnicy projektu podjęli wspólnie z zespołem badawczym decyzję o celowości zrealizowania badania ilościowego wśród młodych mieszkańców Metropolii, które diagnozowałoby poziom satysfakcji młodych w profilu różnych wymiarów dobrostanu. W tym celu uczestnicy zaproponowali rozumienie, czym jest i co składa się na dobrostan młodych oraz zaproponowali

⁶ Veenhoven R. (2015). *The Overall Satisfaction with Life: Subjective Approaches* [w:] W. Glatzer, L. Camfield, V. Moller, M. Rojas (ed.), *The Global handbook of Well-being*. Roz. 9, Springer, Holandia.

⁷ Park N. (2004). *The role of subjective well-being in positive youth development*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 591(1), 25–39.

⁸ Taylor, R., Jason, L. A., Keys, C. B., Balcazar-Suarez, Y., Davis, M. I., Durlak, J. A., Isenberg, D. H. (2002). *Introduction: Capturing Theory and Methodology* [w:] L.A. Jason et al. (Eds.) *Participatory Research. Participatory Community Research*, Washington, DC, APA.

⁹ Znowelizowana europejska karta uczestnictwa młodych w życiu lokalnym i globalnym, Strasburg 2003.

pytania za pomocą których przyjęte wymiary dobrostanu można będzie analizować w świetle badań. Uczestnicy zapoznali się też z proponowaną przez zespół badawczy UŚ skalą standaryzowaną wykorzystaną w tym badaniu tj. Personal Wellbeing Index: 5th Edition [PWI]¹⁰. Po przeanalizowaniu pojęcia i znaczenia operacyjnego kategorii „jakość życia młodych” oraz przykładowego narzędzia standaryzowanego /skali/ dotyczącego dobrostanu, młodzi uczestnicy projektu zaproponowali własne pozycje do skali, która powinna być wykorzystana w badaniu. Propozycje uczestników, badaczy oraz pozycje ze skali standaryzowanej zostały jako całość zebrane przez zespół i następnie konsultowane z uczestnikami projektu.

Podczas warsztatów dyskutowano również wspólnie z uczestnikami na temat możliwości realizacji badań przez nich samych, a także możliwości ich udziału w analizie wyników badań oraz o podstawowych aspektach etycznych badań. Udział młodych ludzi – uczestników projektu w analizie wyników badania zrealizowany został drogą korespondencyjną, oraz podczas spotkania konsultacyjnego 9 kwietnia 2021.

Celem ustanowionego wspólnie projektu badań partycypacyjnych stała się diagnoza satysfakcji młodych ludzi (zamieszkujących Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolię) w kilku różnych obszarach życia. Do badań wykorzystano stworzone wspólnie przez zespół badawczy oraz uczestników projektu autorskie narzędzie – Skalę Dobrostanu Osobistego Młodych [SDOM], która powstała ona na bazie skali standaryzowanej PWI, propozycji pytań uczestników projektu oraz propozycji pytań ze strony zespołu badawczego.

Kwestionariusz SDOM zawiera 18 zagadnień / pytań z jedenastostopniową skalą odpowiedzi określającą poziom zadowolenia w każdego z badanych wymiarów - będącymi obszarami funkcjonowania młodych. Kwestionariusz zawiera też pytania o cechy demograficzno-społeczne: płeć, wiek, charakter miejscowości zamieszkania, pracę zarobkową oraz kwestie zależności / samodzielności badanych.

Badania zostały przeprowadzone w styczniu 2021 roku. Dobór próby miał charakter celowy – do badań zaproszono młodych ludzi obojga płci w wieku 16–25 lat. Respondenci byli zapraszani metodą „śnieżnej kuli” przez uczestników projektu „Młodzi robią Metropolię” – zgodnie z ideą badań partycypacyjnych. Każdy z uczestników zapraszał do udziału w badaniach osoby znajome (spełniające kryterium wieku i miejsca zamieszkania), które z kolei także były proszone o rozsyłanie linku do kwestionariusza zamieszczonego na platformie badawczej

¹⁰ International Wellbeing Group (2013), *Personal Wellbeing Index: 5th Edition*. Melbourne: Australian Centre on Quality of Life, Deakin University. <http://www.deakin.edu.au/research/acqol/instruments/wellbeing-index/index.php> [dostęp: 15.04.2021].

LimeSurvey¹¹. Projekt i procedura badań uzyskały certyfikat Komisji Etyki ds. Badań Naukowych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Kwestionariusz dotarł do 595 osób z czego 388 osoby wypełniły go w sposób kompletny. Ta grupa stała się ostateczną próbą badawczą w analizie wyników, gdyż zdecydowano się uwzględnić wyłącznie kwestionariusze wypełnione w sposób kompletny. Analizy przybrały postać opisu statystycznego opartego na wskaźnikach procentowych w odniesieniu do wielkości próby $N = 388$.

W celu dokonania jakościowej interpretacji bezpośrednich wskaźników ilościowych dotyczących wskazań respondentów na przedstawionej skali ocen, stopnie skali 0–10 zostały pogrupowane w rangi:

0–1 bardzo niskie zadowolenie/satysfakcja;

2–3 niskie zadowolenie/satysfakcja;

4–6 średnie zadowolenie/satysfakcja;

7–8 wysokie zadowolenie/satysfakcja;

9–10 bardzo wysokie zadowolenie/satysfakcja.

W ramach rang obliczono wskaźniki struktury (wartości procentowe).

DOBROSTAN MŁODYCH OSÓB – WYMIARY ROZUMIENIA PRZEZ UCZESTNIKÓW PROJEKTU

Uczestnicy projektu proponując rozumienie tego, czym jest jakość życia i jakie elementy składają się na nią, zwłaszcza w perspektywie młodych mieszkańców Metropolii, wymieniali liczne szczegółowe kwestie, takie jak: rodzina, dobre warunki mieszkaniowe, dobra materialne, jakość edukacji i wykształcenie, zaspokojenie potrzeb, stabilność, zabezpieczenie przyszłości, dostęp do dóbr, zdrowie/komfort psychiczny, poczucie spełnienia, poczucie szczęścia, dostęp do opieki zdrowotnej, bezpieczeństwo, pozycja społeczna, kontakty społeczne i otaczający ludzie, akceptacja społeczna, poczucie przynależności, możliwości rozwoju i samorealizacji, rozwój duchowy, równość szans, poczucie sprawczości, wolność osobista, wolność wyboru, tolerancja, swobodny dostęp do informacji, dobra ochrona prawna, jakość środowiska naturalnego i dostęp do terenów zielonych, przyjazne czyste otoczenie, sprzyjająca infrastruktura, mobilność przestrzenna oraz jakość transportu i komunikacji publicznej, godne warunki pracy, satysfakcja z pracy oraz balans między pracą a innymi sferami życia (zob. ilustracja 1).

¹¹ Użycie systemu ankietowego on-line LimeSurvey odbyło się na licencji posiadanej przez Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Ilustracja 1. Prezentacja uczestników – elementy składające się na jakość życia młodych osób.

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Analiza kategoryjna wymienianych przez uczestników elementów pozwoliła na wyodrębnienie kilku wymiarów definicyjnych jakości życia i dobrostanu młodych:

1. BEZPIECZNE WARUNKI EGZYSTENCJALNE

np. odpowiednie, stabilne warunki materialne, mieszkaniowe, socjalne, dostęp do dóbr, zaspokojenie potrzeb, bezpieczeństwo socjalne aktualne i przyszłe, dobra praca.

2. BEZPIECZEŃSTWO OSOBISTE

np. bezpieczeństwo fizyczne, tolerancja, brak zagrożenia.

3. RELACJE SPOŁECZNE

np. kontakty społeczne, relacje rodzinne, przynależność i akceptacja społeczna, pozycja społeczna, bezpieczne relacje społeczne.

4. MOŻLIWOŚCI ROZWOJU

wykształcenie, dobra jakość edukacji, dobre, warunki pracy, satysfakcja z pracy, samorealizacja, rozwój duchowy, rozrywka i czas wolny.

5. ZDROWIE

np. dostęp do opieki zdrowotnej, zdrowie psychiczne i jego wsparcie, komfort psychiczny, poczucie spełnienia, szczęście, rozwój duchowy.

6. PRAWA OSOBISTE I WOLNOŚĆ

np. ochrona prawna, sprawczość i wpływ społeczny, wolność wyboru, tolerancja, swobodny dostęp do informacji.

7. OTACZAJĄCA PRZESTRZEŃ ŻYCIA

np. przestrzeń miejska, publiczna, środowisko zamieszkania i jego infrastruktura, ład przestrzenny, transport, jakość środowiska naturalnego i dostęp do terenów zielonych,

Istotnym założeniem tak powstałego modelu dobrostanu młodych (rysunek 1) jest kompatybilność poszczególnych jego wymiarów – obszarów. Dobrostan jako subiektywne poczucie zadowolenia z życia zakłada więc satysfakcjonujący poziom oceny każdego z wymiarów jako wzajemnie na siebie oddziałujących i warunkujących się. Jest więc swoistą wypadkową satysfakcji z wszystkich wyróżnionych obszarów.

Rysunek 1. Model wymiarów dobrostanu młodych ludzi.

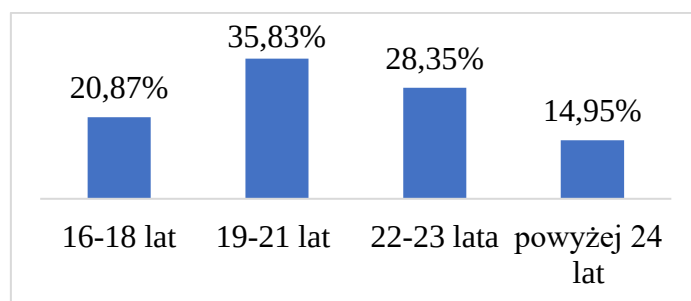
Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

1. Charakterystyka respondentów

Dla interpretacji uzyskanych wyników podstawowym kontekstem wydaje się być charakter badanej grupy i dobranej próby. W oparciu o rozkład zmiennych demograficzno-społecznych w grupie respondentów – próbie badawczej, można określić jej profil następującymi cechami:

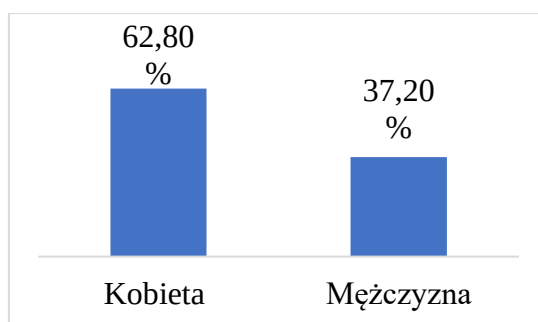
1. Największą grupę stanowili respondenci w wieku 19–21 lat, nieco mniejszą osoby starsze o rok lub dwa (wykres 1).
2. W badanej próbie przeważały kobiety – o ponad 25% (wykres 2).
3. Przeważali młodzi ludzie niepracujący, stanowiąc niemal 60% (wykres 3).
4. Zdecydowana większość – ponad 60% – pochodziła z wielkich miast powyżej 100 tys. Mieszkańców, a niewielki odsetek pochodził z małych miejscowości (wykres 4).
5. W próbie badawczej dominowali młodzi zamieszkujący wspólnie z rodzicami (wykres 5).

Wykres 1. Wiek respondentów.

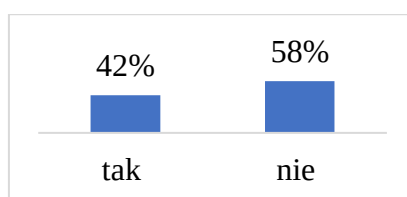
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wykres 2. Płeć.

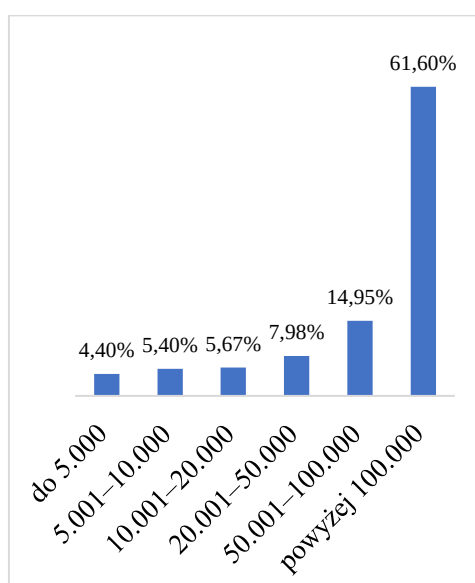
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wykres 3. Praca zarobkowa.

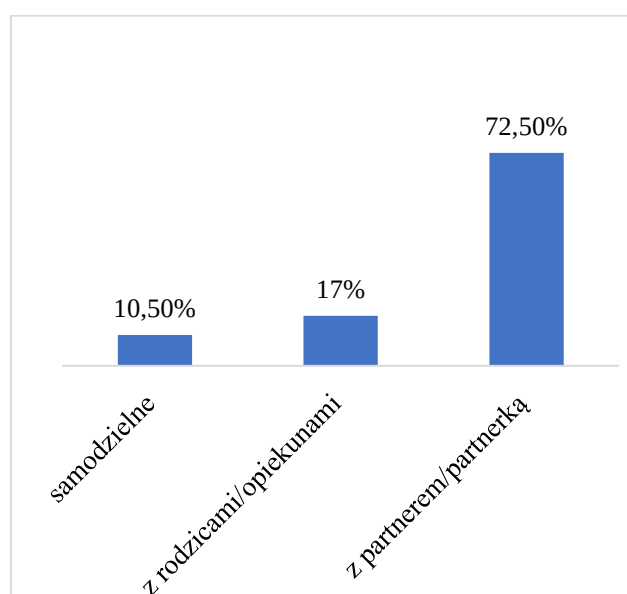
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wykres 4. Miejsce zamieszkania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wykres 5. Prowadzenie gospodarstwa domowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Przedstawiony powyżej profil demograficzno-społeczny badanych osób powinien być kontekstem interpretacji obrazów danych i tendencji w proporcjach wskaźników w poszczególnych kategoriach/wymiarach satysfakcji życiowej, które były przedmiotem pomiaru. Wydaje się, że szczególnie istotne dla kontekstu interpretacji rezultatów badania – obrazów danych, jawią się tutaj cechy badanych, takie jak: miejsce zamieszkiwania, oraz sposób prowadzenia gospodarstwa domowego, gdzie obraz próby badawczej wykazuje dominację osób z dużych miast oraz zamieszkujących wspólnie z rodzicami.

Uzyskane w oparciu o odpowiedzi respondentów młodych mieszkańców Metropolii dane, zagregowane wg rang pokazują, że w większości poziom zadowolenia młodzieży z poszczególnych obszarów życia i funkcjonowania lokuje się na poziomach średnich i wysokich¹². Szczegółowe obrazy poszczególnych zestawień dotyczących przyjętych w badaniu kwestii pozwalają jednak na wskazanie ważnych różnic.

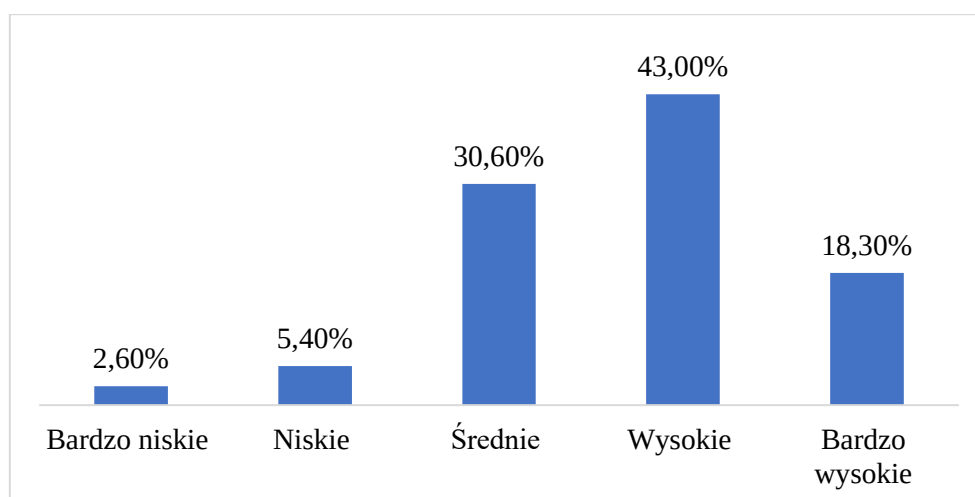
2. Ogólny poziom życia

Podstawowym aspektem odczuwanej jakości życia przez młodych jest ogólna ocena poziomu życia. Należy wziąć pod uwagę, że „poziom życia” jest nie tylko uwarunkowany szeregiem czynników, ale na dodatek jako kategoria – pojęcie, może być rozpatrywany z różnych punktów widzenia. Dlatego nie należy utożsamiać pojęcia z jedynie poziomem ekonomicznym, choć z pewnością jest to często potoczne jego rozumienie.

W przedstawionej respondentom skali znajdowało się celowe wobec tej kwestii pytanie, pochodzące ze skali standaryzowanej (PWI): *Jak bardzo jesteś zadowolony/zadowolona ze swojego poziomu życia?*

¹² W związku z tym, że odpowiedzi na pytania były nieobowiązkowe, w niektórych przypadkach na wykresach pojawia kategoria „brak odpowiedzi”. Dane na wykresach oznaczonych gwiazdką* tj. nr 6, 7, 11, 12, 13, 19, 20, 21 dotyczą pytań pochodzących ze standaryzowanej skali Personal Wellbeing Index, wykorzystanej w kwestionariuszu.

Wykres 6*. Zadowolenie z poziomu życia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

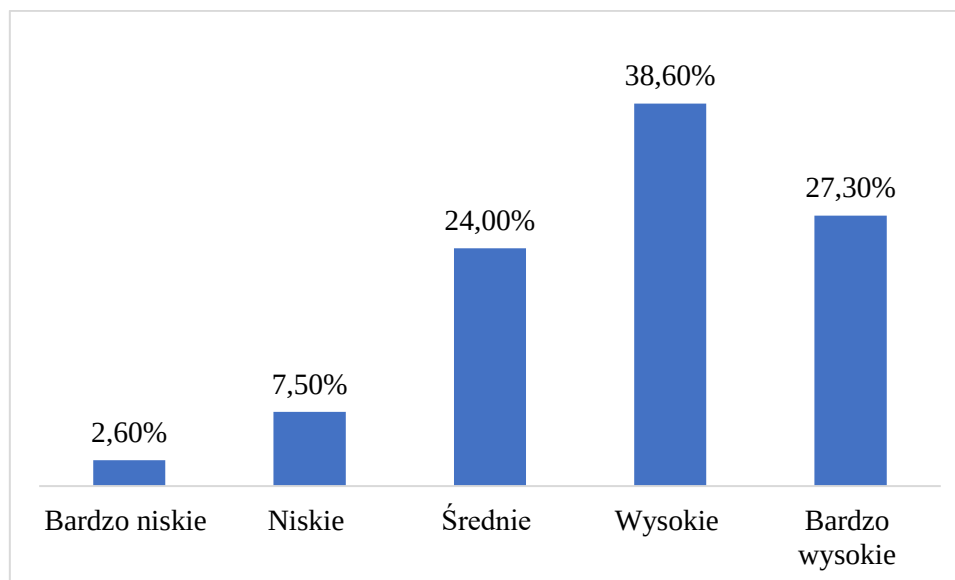
Uzyskany obraz wyników wskazuje, że wśród respondentów dominuje wysokie i bardzo wysokie zadowolenie z poziomu życia – niemal 62% wskazań. Przy czym, bardzo wysokie zadowolenie charakteryzuje mniej niż 20% badanych. Istotne jest, że niewielki odsetek badanych prezentuje niskie (5,40%) i bardzo niskie zadowolenie (wykres 6). Wydaje się, że ten dość optymistyczny obraz poziomu zadowolenia z życia jest w dużej mierze warunkowany charakterem badanej próby. W większości są to bowiem młodzi ludzie zamieszkujący wspólnie z rodzicami i funkcjonujący najczęściej przy ich wsparciu i opiece, co może się przekładać na ogólne wysokie poczucie zadowolenia z poziomu życia. Zdaniem uczestników projektu warto analizować tę kwestię w kontekście innych mierzonych w badaniach wymiarów dobrostanu tj. zadowolenia z perspektyw rozwoju, gdzie poziom zadowolenia respondentów wyraźnie przesunął się w stronę wyników średnich oraz zadowolenia z zabezpieczenia na przyszłość, którego rezultaty pomiaru także lokują się głównie na poziomie średnim. Zestawienie wymienionych rezultatów wydaje się potwierdzać kierunek interpretacji optymistycznego obrazu danych przedstawionych w zakresie zadowolenia z poziomu życia jako warunkowanego specyficzną wygodną sytuacją zabezpieczenia potrzeb przez rodziców.

3. Zdrowie

Podstawowym komponentem jakości życia jest także zdrowie. W skali wykorzystanej do badań znajdowało się pytanie, które odnosiło się do subiektywnego spostrzegania stanu

własnego zdrowia, pytanie pochodzące ze skali standaryzowanej PWI: *Jak bardzo jesteś zadowolony/zadowolona ze swojego zdrowia?*

Wykres 7*. Zadowolenie ze zdrowia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

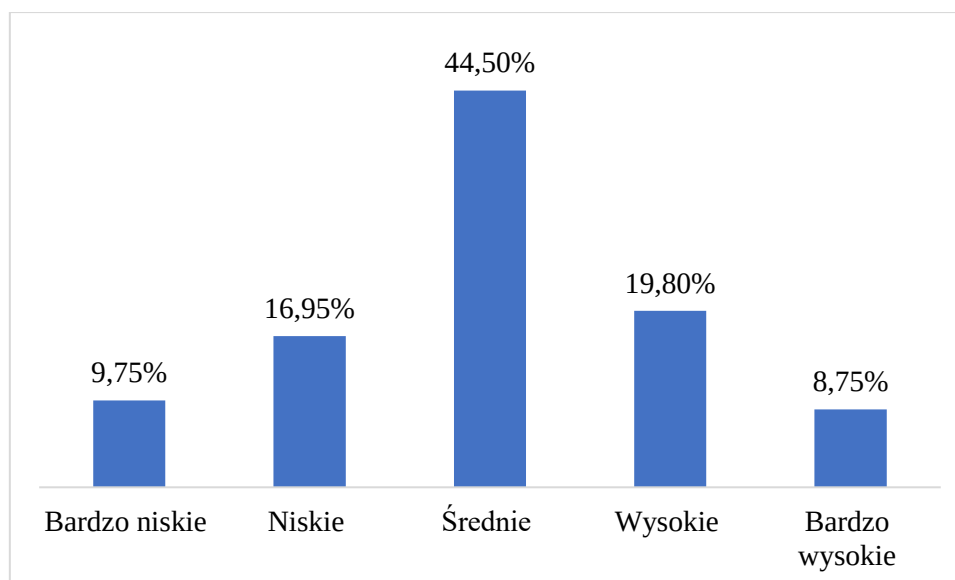
Uzyskane wyniki (wykres 7) pokazują, że wśród badanych młodych mieszkańców Metropolii dominuje wysokie i bardzo wysokie zadowolenie z własnego zdrowia. Ponad 66% prezentuje takie oceny, przy czym niemal jedna trzecia badanych (27,3 %) ocenia swoje zdrowie bardzo wysoko. Jak interpretują ten obraz uczestnicy projektu, nie jest to rozkład zaskakujący co do dominacji wysokiego i bardzo wysokiego poziomu zadowolenia ze względu na to, że respondenci jako młodzi ludzie w większości cieszą się co najmniej dobrym zdrowiem. Jednocześnie uczestnicy projektu zwrócili uwagę na potrzebą porównania tego obrazu danych z odpowiedziami na temat zadowolenia z zabezpieczenia zdrowotnego, w którym zdecydowanie mniej jest wskazań na wysoki, a tym bardziej na bardzo wysoki poziom zadowolenia.

4. Zabezpieczenie zdrowotne

Zabezpieczenie zdrowotne jest często rozumiane jako jakość usług medycznych i rodzaj świadczeń medycznych jakie są dostępne w sytuacji problemów zdrowia lub zagrożenia życia. Pytanie skali: *Jak bardzo jesteś zadowolony/zadowolona z dostępnego zabezpieczenia zdrowotnego?* pojawiało się jako propozycja ze strony uczestników projektu w dyskusji

podczas warsztatów dotyczących „partycypacji młodych”. Podnoszono wówczas kwestię ogólnie utrudnionego dostępu do służby zdrowia na terenie metropolii i wskazano na potrzebę rozpoznania kwestii w perspektywie jej oceny przez młodych ludzi.

Wykres 8. Zadowolenie z dostępnego zabezpieczenia zdrowotnego.

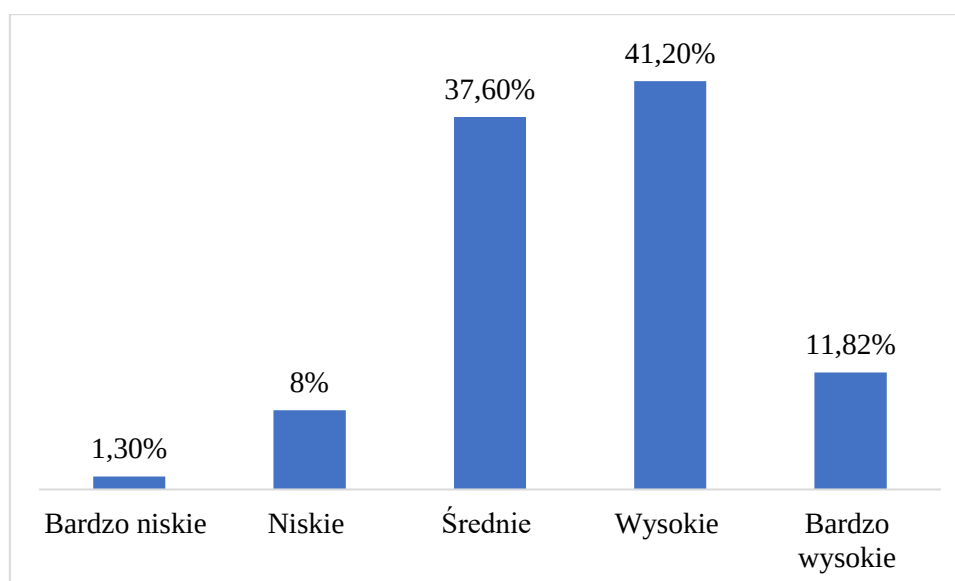
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Otrzymane odpowiedzi wskazują, że wśród badanych młodych mieszkańców Metropolii dominują średnie oceny dostępnego zabezpieczenia zdrowotnego. Zwraca przy tym uwagę niski procent osób, które oceniły zabezpieczenie zdrowotne na bardzo wysokim poziomie (wykres 8). Całość obrazu jest raczej dowodem sceptycznej oceny istniejącego zabezpieczenia zdrowotnego przez młodych mieszkańców Metropolii.

5. Edukacja

Edukacja jest nie tylko jednym z podstawowych obszarów biografii młodego człowieka, ale jednocześnie zasadniczym czynnikiem determinującym osiągnięcie innych pożądaných dóbr – swoistą bazą dla sukcesu zawodowego i życiowego. Odpowiedzi badanych, oceniające poziom zadowolenia z doświadczonej edukacji, pozwalają nie tylko oceniać dobrostan młodych w sensie ogólnym, ale także ich antycypacje co do funkcjonalności zasobów edukacyjnych w kontekście możliwości osiągnięcia powodzenia zawodowego i ogólnej satysfakcji życiowej.

Wykres 9. Zadowolenie z dotychczasowej edukacji.

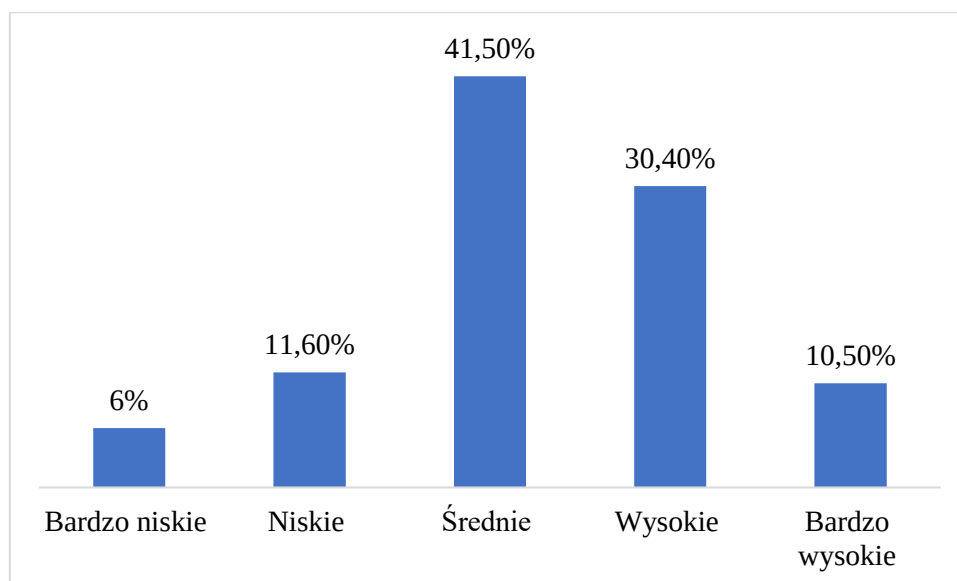
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W uzyskanym obrazie danych (wykres 9) zwraca uwagę wysoki poziom zadowolenia młodych osób z doświadczonej edukacji – ponad połowa z nich wyraziła oceny wysokie i bardzo wysokie. Zwracają jednak też uwagę odsetki ocen skrajnych. Jedynie niewiele ponad jedna dziesiąta badanych jest w bardzo wysokim stopniu zadowolona z własnej edukacji. Jednocześnie ocen niskich i bardzo niskich pojawiło się mniej niż 10%. Zdaniem uczestników projektu należy w interpretacji tej kwestii zauważyć, że ocena dotychczasowej edukacji ma tu miejsce całościowo, bez wyróżniania czy to poszczególnych etapów edukacji czy też konkretyzacji pola oceny, tj. tego co faktycznie respondenci brali pod uwagę.

6. Możliwości i perspektywy rozwoju zawodowego

Możliwości i perspektywy rozwoju zawodowego są istotnym składnikiem satysfakcji w warunków życia i rozwoju. Kwestię tę determinuje wiele czynników, do których z jednej strony można zaliczyć czynniki osobowościowe, ambicje, jakość edukacji i poziom wykształcenia, a z drugiej strony, infrastrukturę rynku pracy oraz oferty pracy w miejscu zamieszkania i najbliższej okolicy.

Wykres 10. Zadowolenie z istniejących możliwości/perspektyw rozwoju.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zapytani o perspektywy rozwoju zawodowego młodzi ludzie oceniali swoje zadowolenie w tej kwestii na średnio wysokim poziomie – łącznie ponad 70 % z nich. Także i w tej kwestii warto zwrócić uwagę na to, że pożądanym dla satysfakcjonującego dobrostanu bardzo wysoki poziom zadowolenia z możliwości rozwoju zawodowego deklarował jedynie co dziesiąty respondent. Ten wynik wydaje się być szczególnie istotny w ogólnej interpretacji uzyskanego obrazu oraz jako czynnik składowy ogólnego dobrostanu młodych mieszkańców Metropolii.

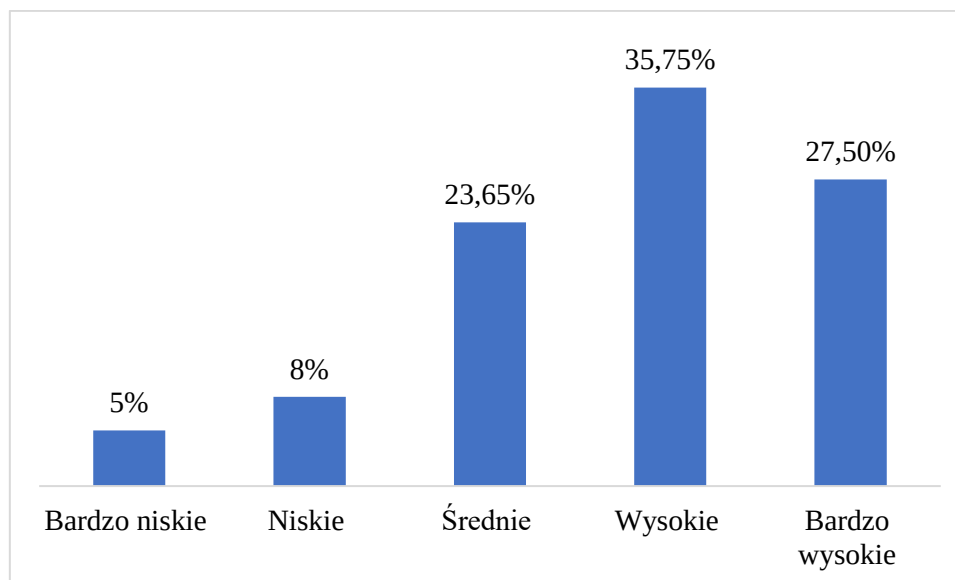
W interpretacji wyników uczestnicy projektu zwrócili uwagę, że problemem wydaje się być nie tyle rzeczywiście słabe możliwości rozwoju, ile słaba promocja różnych istniejących tak naprawdę możliwości. Zdaniem uczestników projektu, utrzymujące się wśród młodych przekonanie o nie najlepszych możliwościach własnego rozwoju w Metropolii, to że młodzi nie widzą specjalnie perspektyw własnego rozwoju i wybierają inne miejsca do życia, wynika bardziej z braku promocji regionu pod tym względem, niż z faktycznie gorszych możliwości. Sytuację pod tym względem mogłaby poprawić rzetelna, atrakcyjna informacja i promowanie możliwości rozwoju dla młodych w Metropolii.

7. Relacje w życiu osobistym

Jakość życia człowieka i jego dobrostan jest w ogromnym stopniu kształtowany przez jego relacje z innymi osobami – rodziną, przyjaciółmi, znajomymi. Szczególnie dla młodych

ludzi relacje społeczne i satysfakcja z nich zdają się mieć wręcz krytyczne znaczenie dla ogólnej satysfakcji z życia i poczucia dobrostanu.

Wykres 11*. Zadowolenie z relacji w życiu osobistym.

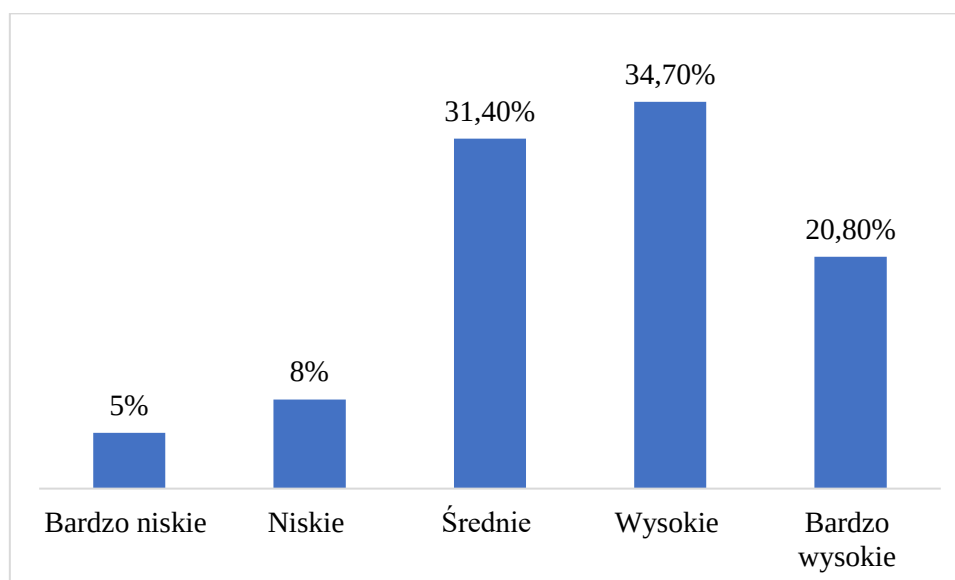
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Uzyskane wyniki pokazują, że zdecydowana większość badanych młodych mieszkańców Metropolii, bo aż ponad 60% jest zadowolona ze swoich relacji w życiu osobistym, w tym niemal jedna trzecia ocenia swoje relacje społeczne bardzo wysoko. Jako korzystny fakt należy też interpretować to, że w obrazie poziomu zadowolenia młodych w tej kwestii zaznacza się niewielki odsetek ocen niskich i bardzo niskich – łącznie niewiele ponad 13%. Wysoka ocena relacji w życiu osobistym może oznaczać, że młodzi ludzie często potrafią tworzyć i utrzymują wartościowe, wspierające więzi międzyludzkie z rówieśnikami oraz innymi osobami. Uczestnicy projektu odnosili też uzyskany rezultat do aktualnej sytuacji zagrożenia pandemicznego i zaistniałego na tym tle ograniczenia kontaktów społecznych młodych ludzi, wskazując na potrzebę dokonania ponownego rozpoznania tematu po zakończeniu pandemii. Z własnych obserwacji rówieśników, sygnalizowali pojawiające się coraz częściej negatywne emocje w kontekście ograniczania relacji społecznych – odczucie samotności oraz poczucie nieszczęśliwości.

8. Poczucie bezpieczeństwa

Podobnie jak zdrowie, fundamentalne znaczenie dla ogólnego dobrostanu ma poczucie bezpieczeństwa. Jest to szeroka kategoria obejmująca zarówno poczucie stabilności życiowej, jak i dostęp do środków niezbędnych do życia dóbr i zasobów, w tym do pożywienia, wody oraz schronienia. Kategoria ta obejmuje też poczucie bezpieczeństwa osobistego i ogólnie odczuwane ryzyko doświadczenia różnych zagrożeń czy niebezpieczeństw. Ustalenie poziomu satysfakcji w tej kwestii było więc jednym z kluczowych aspektów rozpatrywania ogólnego poziomu dobrostanu młodych mieszkańców Metropolii.

Wykres 12*. Zadowolenie z poczucia bezpieczeństwa.

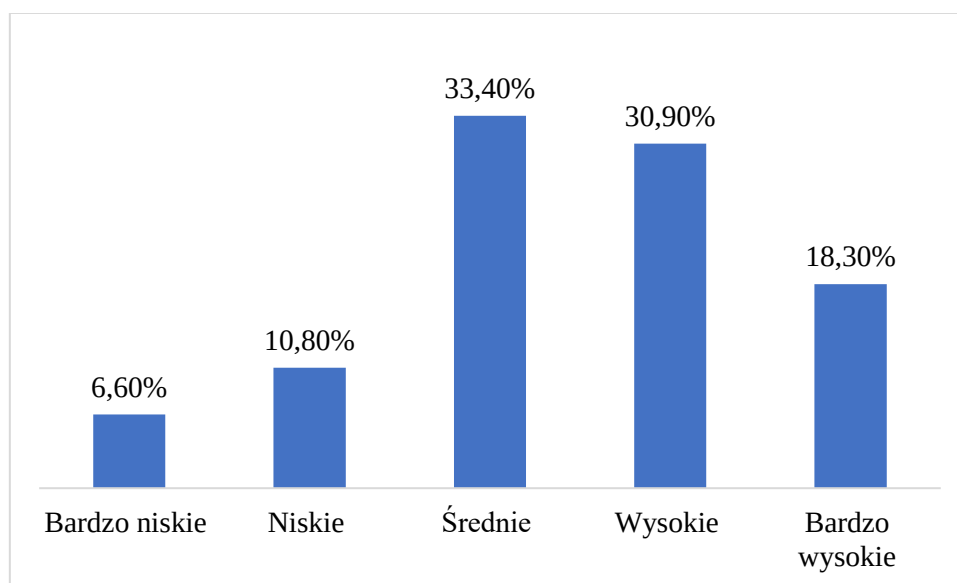
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Ponad połowa uczestników badania (niemal 56%) określiła swoje zadowolenie z poczucia bezpieczeństwa na poziomie wysokim lub bardzo wysokim. Zauważyć też należy, że niewielki odsetek młodych (5%) charakteryzuje brak poczucia bezpieczeństwa. Na podstawie eksponowanego obrazu danych (wykres 12) można wnioskować, że badana młodzież czuje się w większości bezpieczna. Uczestnicy projektu interpretowali ten rezultat, podobnie jak w kwestii wysokiej oceny ogólnego poziomu życia, działaniem czynnika jakim jest zamieszkiwanie zdecydowanej większości respondentów z rodzicami.

9. Społeczność lokalna

Uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej wiąże się nie tylko z istotnym dla konstruktywnego rozwoju poczuciem przynależności, ale też daje młodzieży możliwość kontaktu z innymi ludźmi, kulturami i miejscami, w których żyją. Przestrzeń lokalna oferuje zatem różne zasoby i wartości społeczne, kulturowe czy organizacyjne istotne dla ogólnego dobrostanu młodych ludzi.

Wykres 13*. Zadowolenie z bycia częścią społeczności.

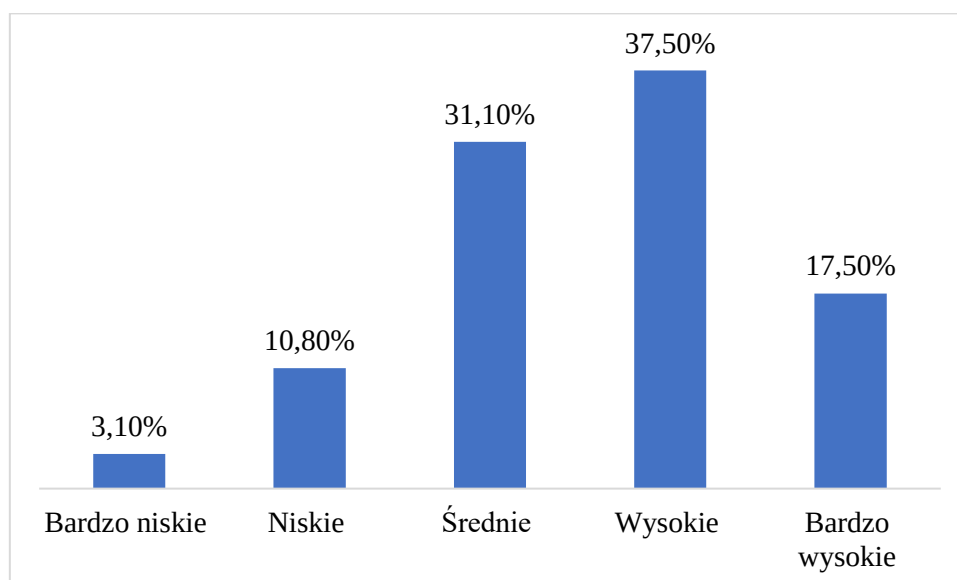
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Uzyskane w badaniach odpowiedzi dotyczące poziomu zadowolenia z bycia częścią społeczności lokalnej pokazują, że wielu młodych ludzi odczuwa satysfakcję ze środowisk, w których żyją. Oceny wysokie lub bardzo wysokie wyraził co drugi badany. W tym jedna piąta badanych zadeklarowała bardzo wysoki poziom zadowolenia. Zwraca jednak uwagę to, że aż jedna trzecia badanych wyraża tylko średni poziom satysfakcji ze swojego środowiska życia, a kilkanaście procent ocenia to zadowolenie nisko lub bardzo nisko (zob. wykres 13). Zdaniem uczestników projektu uzyskane wyniki sugerują potrzebę aktywizowania młodych na rzecz działań dla otaczającej społeczności i promowania wśród młodych różnych sposobów jej urzeczywistniania. Cennym wskazaniem byłoby również ogólnie rozumiane promowanie wspólnotowości w społecznościach przez gminy metropolitarne poprzez różne inicjatywy i wydarzenia.

10. Respektowanie praw młodych w różnych środowiskach funkcjonowania

Prawa dziecka, ucznia, pracownika czy obywatela powinny być respektowane w sposób niekwestionowany we wszystkich środowiskach i kontekstach życia. Przestrzeganie praw człowieka przekłada się znacząco na ogólne poczucie bezpieczeństwa osób, poczucie podmiotowości oraz w sposób bezpośredni rzutuje na satysfakcję z życia i poczucie dobrostanu. Z tego względu uczestnicy projektu zaproponowali ujęcie tej kwestii w badaniach i odpowiednie pytanie wskaźnikowe.

Wykres 14. Satysfakcja z respektowania praw osobistych w środowiskach dotychczasowego funkcjonowania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

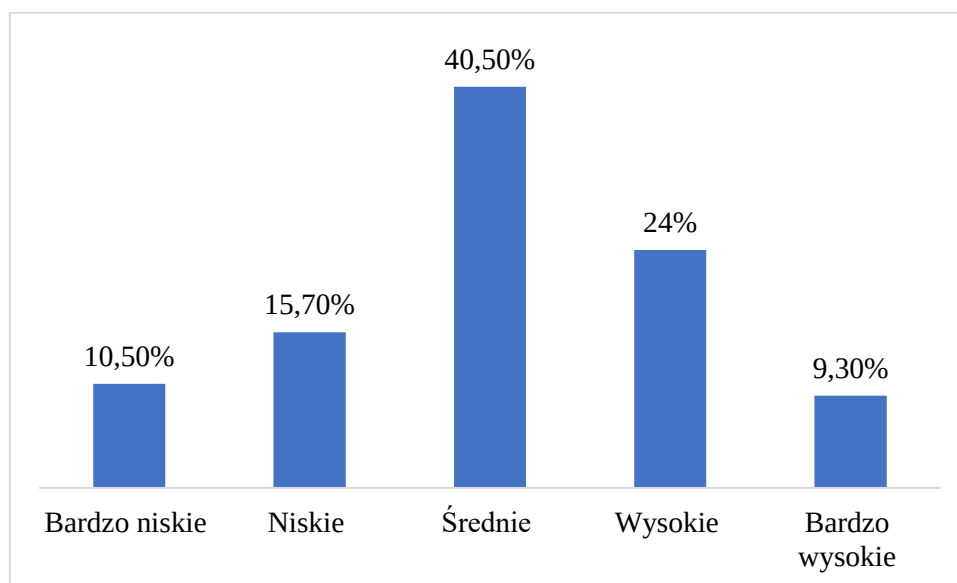
Uzyskane wyniki pokazują, że młodzi ludzie są raczej zadowoleni z respektowania ich praw w różnych środowiskach, ale jedynie w umiarkowanie wysokim stopniu. Blisko 70% badanych oceniło swoje zadowolenie na poziomie średnim i wysokim. Zwraca przy tym uwagę fakt, że mniej niż co piąty badany ocenia satysfakcję z respektowania jego praw na bardzo wysokim poziomie. Uczestnicy projektu podnosili w interpretacji również zastrzeżenie, że ogólny optymistyczny obraz danych przechylających ocenę satysfakcji w stronę wyników wysokich może być uwarunkowany częstym brakiem świadomości swoich praw przez młodych ludzi jako dzieci, uczniów szkół, studentów czy młodych pracowników, co może przekładać się na pozorną satysfakcję z tego obszaru. Uczestnicy projektu podkreślali zarówno na własnym przykładzie jak i obserwacji rówieśników, że taka sytuacja braku świadomości i znajomości

swoich praw ma miejsce wśród młodych ludzi bardzo często. Odwoływali się też do ogólniejszego kontekstu problematycznej wiedzy i świadomości praw jednostki oraz praw obywatelskich w polskim społeczeństwie, jako stosunkowo młodego społeczeństwa demokratycznego. Z pewnością więc można, zdaniem uczestników projektu, wskazywać na potrzebę promowania praw jednostki, praw obywatelskich we wszystkich grupach wiekowych, a szczególnie wśród dzieci i młodzieży.

11. Podmiotowość – wpływ na otaczającą rzeczywistość

Podmiotowość społeczna jest w znaczący sposób powiązana z kwestią praw człowieka oraz z zasadami demokracji. Możliwość wpływania na otaczającą rzeczywistość społeczną i nie tylko taką, jest zasadniczym wskaźnikiem poziomu implementacji idei demokratycznych w życie społeczne. W przypadku młodych ludzi, możliwości wpływu społecznego stanowią dodatkowo istotne zaplecze rozwoju dojrzałych postaw obywatelskich, a także motywacji do społecznych działań i do społecznej aktywności.

Wykres 15. Zadowolenie z możliwości wpływania na otaczającą rzeczywistość.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badana młodzież oceniła swoje zadowolenie z możliwości własnego wpływu na rzeczywistość przede wszystkim na średnim poziomie (ponad 40% badanych). Analizując obraz danych, warto zwrócić uwagę na fakt, że jedynie co dziesiąty badany wskazał na bardzo wysoki poziom zadowolenia z tego obszaru. Wyniki te skłaniają do sformułowania wniosku

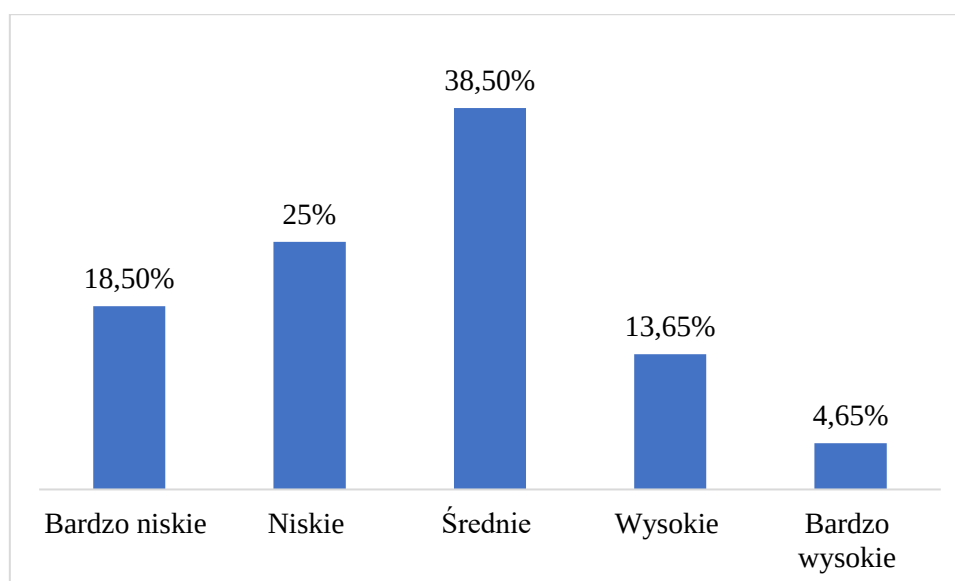
o niezbyt wysokim poczuciu podmiotowości, partycypacji społecznej i możliwości wywierania wpływu, co nie jest oczywiście dla młodych ludzi optymalnym kontekstem rozwojowym. Uczestnicy projektu analizując obraz danych podkreślali, że w większości młodzi uważają, iż mają mały wpływ na różne procesy czy decyzje, a to się też przekłada na brak wiary młodych, brak przekonania, że mogą coś zmienić oraz że ich głos się liczy i coś znaczy. Zdaniem uczestników projektu duże znaczenie w tym względzie ma ogólny klimat aduptyzmu, to że społeczeństwo i działania polityczne oraz możliwość zarządzania zorientowane są przede wszystkim na osoby dorosłe i starsze. Widoczne jest to w wielu sferach funkcjonowania, ponieważ młodzi są albo mało obecni albo w mniejszości. Często broni się im dostępu do różnych aktywności i decyzji, czego przykładem są prawa wyborcze. Pod tym względem dużo powinno się zmienić, aby już od wczesnych etapów rozwojowych rozwijać możliwości partycypacji

i uczyć jej dzieci oraz rozwijać ich poczucie sprawczości i podmiotowości. Te działania powinny się wpisać na stałe we wszystkie etapy edukacji i instytucje w których funkcjonują dzieci i młodzież. W tym duchu myśląc, postulować należy, by więcej było w edukacji obecnych kontekstów i treści dotyczących społeczeństwa obywatelskiego. Jednocześnie też same instytucje edukacyjne czy opiekuńcze powinny w swoich systemach tę partycypację dzieci i młodzieży i ich podmiotowe traktowanie zapewniać.

12. Dbalność o środowisko naturalne

W ciągu ostatnich dwudziestu lat wzrosło zainteresowanie badaczy tym, jak środowisko (lub miejsce) zamieszkania wpływa na samopoczucie jednostki, rozwój i rozprzestrzenianie się chorób oraz koncentrację problemów społecznych. Dla wielu młodych ludzi jakość życia w istotny sposób jest związana z jakością środowiska naturalnego, a przede wszystkim z dostępem do czystego powietrza i wody, z możliwością kontaktu z roślinami i zwierzętami, dostępnością do parków i innych miejsc umożliwiających odpoczynek na świeżym powietrzu. Dla młodych ludzi zwłaszcza w ostatnich latach działania zmierzające do ochrony środowiska naturalnego i odbudowujące szkody zaistniałe w tym względzie, stanowią niezwykle istotny obszar życia, co udowadniają tworzeniem młodzieżowych ruchów ekologicznych oraz licznymi akcjami manifestującymi ich proekologiczne postawy oraz krytykującymi podejmowane dotychczas wobec środowiska naturalnego i jego ochrony działania. Ten krytyczny stosunek młodych ludzi do dotychczasowych działań w obszarze ochrony środowiska naturalnego potwierdzają podjęte tu badania.

Wykres 16. Zadowolenie z dbałości o środowisko naturalne w regionie zamieszkania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

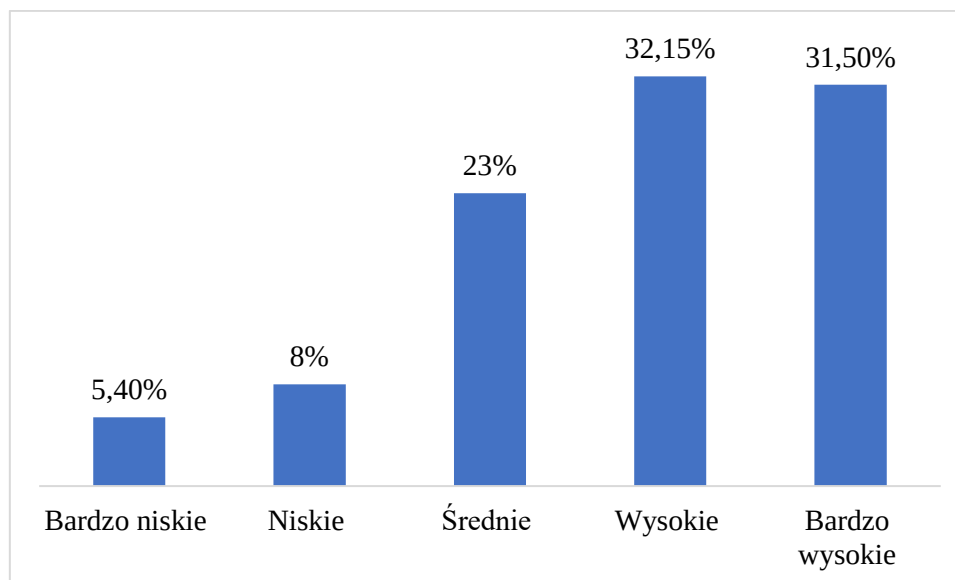
Jak widać w obrazie danych, respondenci w niewielkiej części (nieco ponad 17%) wyrazili zadowolenia z dbałości o środowisko naturalne w regionie, w tym jedynie niecałe 5% jest zadowolonych na poziomie bardzo wysokim. Z kolei negatywne oceny (niskie i bardzo niskie) wyraziło zdecydowanie więcej badanych, bo aż niemal 44%. Uczestnicy projektu interpretując te dane podkreślali, że są one odzwierciedleniem tego, że młodzi są obecnie bardzo wrażliwi na kwestie edukacyjne, że spostrzegają ten obszar problemowy jako szczególnie dla nich istotny, mocno związany z ich przyszłością. Wynika z tego, że w dużej mierze dbałość o kwestie ekologiczne to dla młodych dbanie o własny interes, o własną przyszłość. Uczestnicy zauważali przy okazji, że na terenach Metropolii ciekawych inicjatyw ekologicznych jest niewiele, wiele jest terenów zdegradowanych, zaniedbanych opuszczonych i niewykorzystanych. W tę stronę ich zdaniem powinny zwrócić się działania gmin w zakresie rekultywacji czy ożywienia terenów – danie im „drugiego życia”.

13. Transport publiczny

Jakość funkcjonowania transportu zbiorowego w miastach nabiera dużego znaczenia wobec rosnących wymagań ze strony pasażerów, których oczekiwania powinny być zaspokojone. To bowiem warunkuje satysfakcję z korzystania z oferowanych możliwości mobilności przestrzennej, która jest przecież istotnym aspektem życia większości osób. Usługi transportowe powinny więc posiadać parametry, które będą na tyle atrakcyjne dla pasażerów,

aby motywować ich do rezygnacji (obecnie lub w przyszłości) z korzystania z samochodów prywatnych.

Wykres 17. Zadowolenie z transportu publicznego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

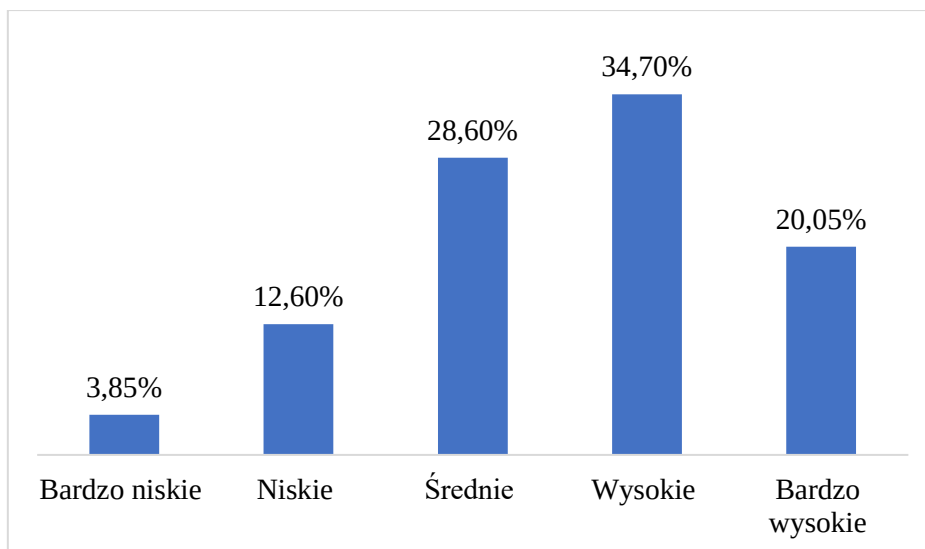
Młodzi mieszkańcy Metropolii zadeklarowali w badaniu bardzo wysokie i wysokie zadowolenie z transportu publicznego oferowanego na terenie Metropolii – łącznie ponad 63% wskazań. Można więc wnioskować, iż w tym obszarze poziom satysfakcji młodych jest duży. Najprawdopodobniej ten poziom zadowolenia jest wynikiem zarówno dużej liczby połączeń komunikacyjnych, jak i sukcesywnie poprawianej jakości transportu zbiorowego w regionie. Jednocześnie uczestnicy projektu zauważyli, iż w interpretacji tej kwestii należy pamiętać, że większość respondentów pochodziła z dużych miast regionu, w których komunikacja publiczna jest na zdecydowanie lepszym poziomie, niż w małych miejscowościach. Zwrócili też uwagę, że w swoich środowiskach rówieśniczych zauważają narzekania na poziom usług transportowych i brak koordynacji między różnymi środkami transportu oraz niskiej jakości usługi informacyjnej o transporcie.

14. Kultura w regionie

W ramach rozpoznawania ogólnego dobrostanu młodych w Metropolii, analizie poddano opinie badanych na temat ich zadowolenia z oferty kulturalnej dostępnej w regionie. Dbłość o rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego mają istotny wpływ na życie

regionu i w regionie. Mają też duże znaczenie w odczuwanej satysfakcji z życia młodych ludzi. Z tego powodu uczestnicy projektu zaproponowali do diagnozy dobrostanu młodych w Metropolii także uwzględnienia poziomu zadowolenia z oferty kulturalnej w regionie.

Wykres 18. Zadowolenie z oferty kulturalnej w regionie zamieszkania.

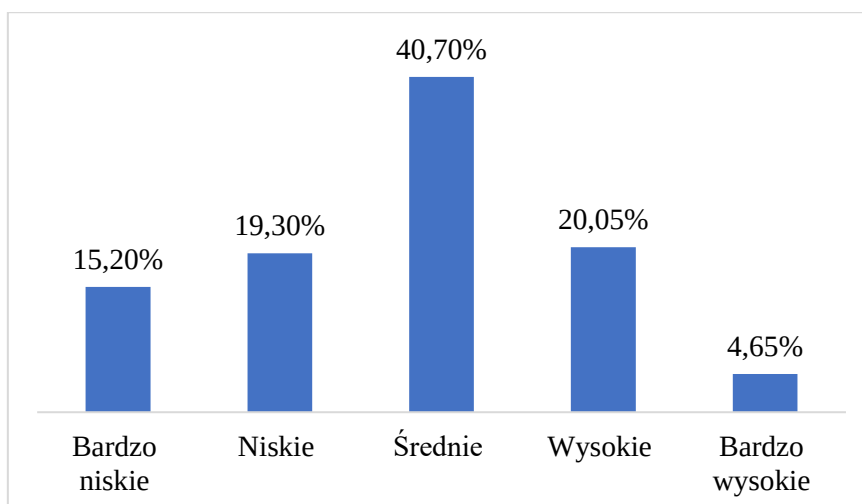
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Z przeprowadzonych badań wynika, że zadowolenie młodych ludzi biorących udział w badaniach z oferty kulturalnej jest dość wysokie – taki poziom satysfakcji zadeklarowała bowiem ponad $\frac{1}{3}$ badanych, w tym 20% badanych oceniło swoje zadowolenie z oferty kulturalnej w Metropolii na poziomie bardzo wysokim. Także w interpretacji tej kwestii istotnym kontekstem wydaje się być fakt, że większość osób biorących udział w badaniu mieszka w dużych miastach, w których oferta wydarzeń oraz miejsc styczności z kulturą jest nieporównywalnie większa, niż w małych miejscowościach.

15. Zabezpieczenie na przyszłość

Przyjmuje się, że istotnym elementem dobrostanu jest poczucie zadowolenia z zabezpieczenia na przyszłość. W wykorzystanej w badaniach własnych elementów skali standaryzowanej PWI, pytanie *jak bardzo jesteś zadowolony/zadowolona z zabezpieczenia na przyszłość?* stanowiło więc istotny wskaźnik dobrostanu młodych.

Wykres 19*. Zadowolenie z zabezpieczenia na przyszłość.

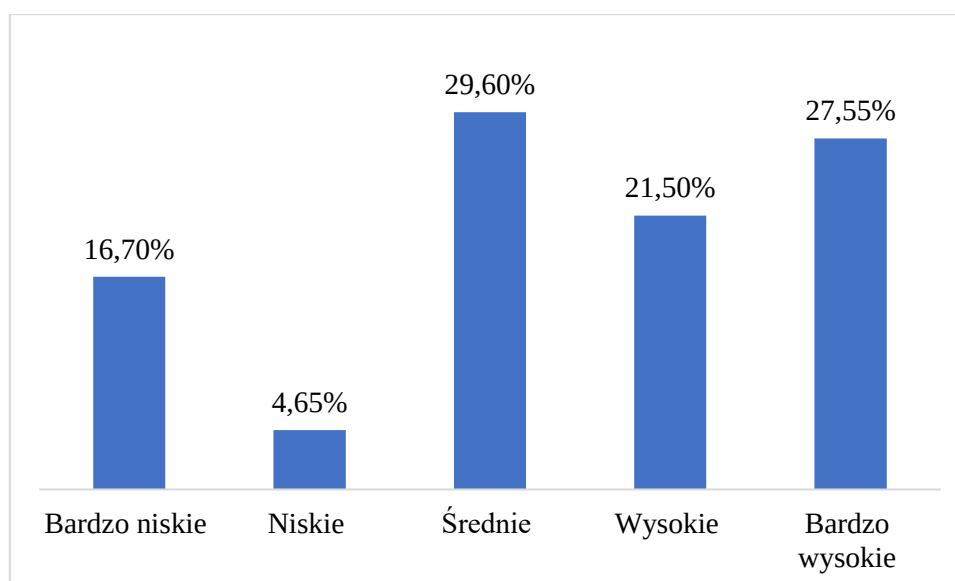
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Uzyskany obraz danych wskazuje, że poziom zadowolenia młodych mieszkańców Metropolii nie jest pod względem poczucia zabezpieczenia na przyszłość satysfakcjonujący, biorąc pod uwagę nie tylko uzyskane wartości wskaźników, ale także w kontekście znaczenia tego wymiaru oceny jakości życia dla poczucia dobrostanu. Jak bowiem widać (wykres 19), jedynie co czwarty badany prezentuje zadowolenie z zabezpieczenia na przyszłość na wyższym niż średni poziomie. Warto też zauważyć, iż jedynie 5% ocenia to zadowolenia jako bardzo wysokie. Istotnym kontekstem rozważania tego aspektu wydają się być także wyniki innych pytań skali, szczególnie wyniki dotyczące kwestii oceny perspektyw rozwojowych.

16. Duchowość/religijność

Ważnym wymiarem życia jest szeroko rozumiana duchowość czy religijność. Istniejące w praktyce badawczej skale dobrostanu często zawierają więc ocenę tego aspektu. Dlatego też w badaniach własnych samoocena życia duchowego młodych ludzi, przez uczestników projektu została poparta propozycja uwzględnienia w badaniu pytanie pochodzącego z PWI: *Jak bardzo jesteś zadowolony/zadowolona ze swojej duchowości lub religijności?*

Wykres 20*. Zadowolenie z duchowości lub religijności.

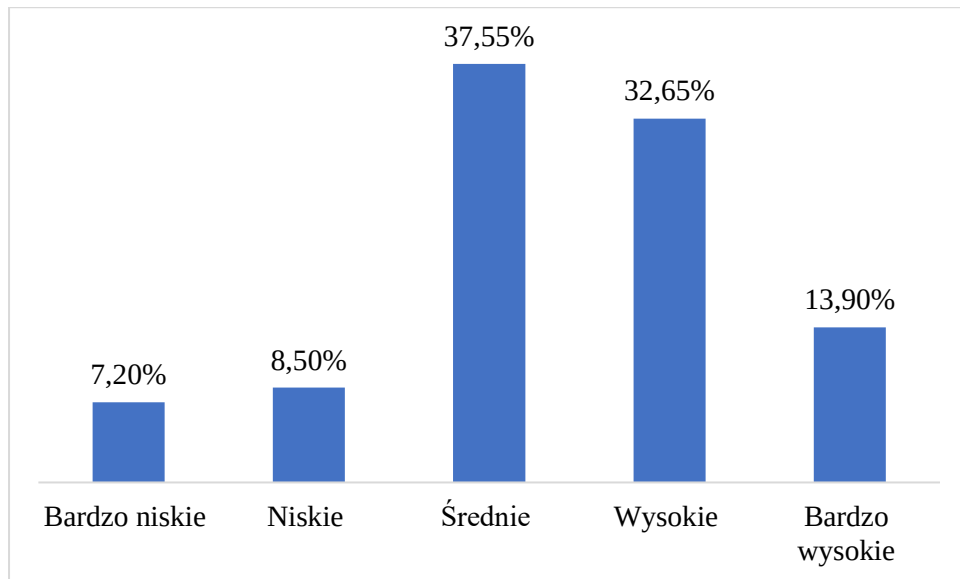
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W uzyskanym obrazie danych zwraca uwagę liczna grupa badanych – niemal 50% wyrażająca wysoki i bardzo wysoki poziom zadowolenia z własnego życia duchowego lub religijnego. Wyniki wydają się wskazywać na istotne znaczenie życia duchowego dla ogólnego funkcjonowania młodych.

17. Osiągnięcia życiowe

Niezwykle istotnym wymiarem poczucia dobrostanu są osiągnięcia życiowe jednostki. Rozumienie tej kategorii może być związane z perspektywą materialistyczną, ale również ze spełnianiem marzeń lub samorealizacją, osiągnięciami w karierze edukacyjnej czy zawodowej, a nawet w kontekście życia społecznego czy osobistego. Zadowolenie z własnych osiągnięć życiowych jest szczególnie istotnym wspierającym doświadczeniem życiowym i konstruktywnym czynnikiem rozwojowym u młodych osób, jak też czynnikiem buforującym w sensie psychicznym codzienne problemy czy trudniejsze sytuacje, wspierając młodych ludzi w radzeniu sobie z nimi.

Wykres 21*. Zadowolenie z osiągnięć życiowych.

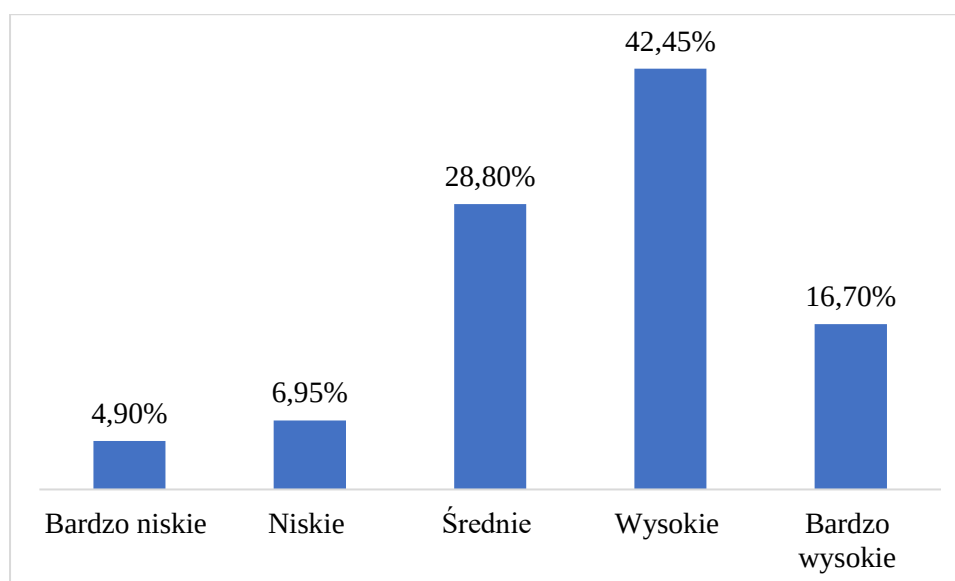
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Uzyskany obraz danych sugeruje, że duża część badanych młodych ludzi jest zadowolona ze swoich osiągnięć – ponad 46% badanych poziom tego zadowolenia oceniło wysoko lub bardzo wysoko, z tym że w tej ostatniej kategorii lokuje się tylko co siódmy badany. Pozytywnie należy też interpretować fakt, że tylko niecałe 17% nie jest usatysfakcjonowanych swoimi osiągnięciami życiowymi.

18. Dotychczasowe życie

Podobny wymiar i znaczenie dla odczuwania dobrostanu co ocena osiągnięć życiowych (wykres 22) ma także ogólna ocena dotychczasowego życia.

Wykres 22. Zadowolenie z dotychczasowego życia.

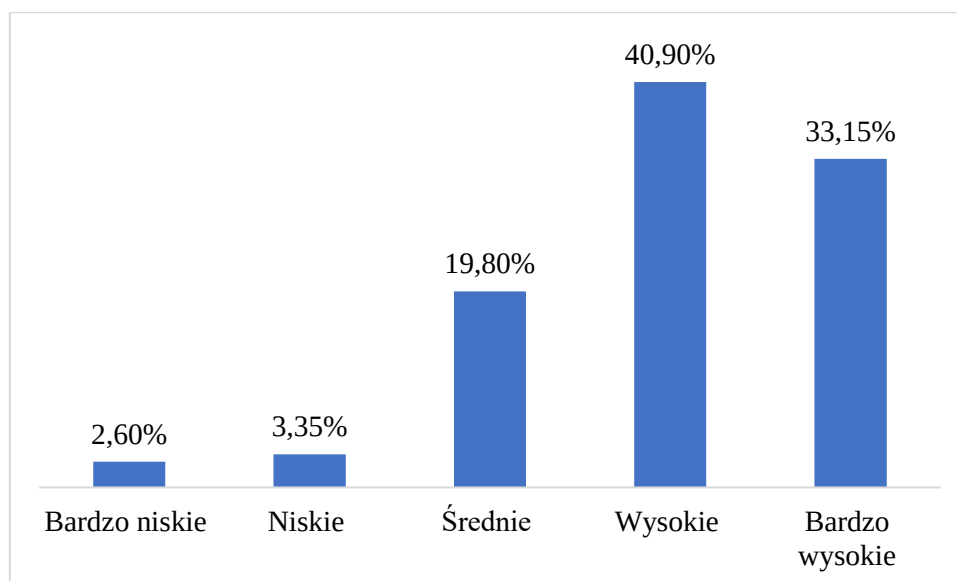
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Jak widać w obrazie danych, rozkład ocen był podobny, przy czym można zauważyć, że odsetek młodych oceniających swe dotychczasowe życie na poziomie wysokiej i bardzo wysokiej satysfakcji jest jeszcze wyższy niż przy ocenie osiągnięć życiowych. Bowiem nieco ponad 60% badanych wskazało te oceny.

19. Ocena własnego dzieciństwa

Doświadczenia z dzieciństwa bez wątpienia wpływają nie tylko na kształtowanie się biografii życia człowieka, co zostało potwierdzone w licznych badaniach naukowych, ale także na ogólne życiowe postawy i sposób spostrzegania rzeczywistości oraz poczucie zadowolenia i satysfakcję z funkcjonowania w różnych obszarach życia, a także na stosunek do samego siebie. Dlatego też w badaniu starano się ustalić poziom zadowolenia z dzieciństwa respondentów jako wymiar ich dobrostanu sam w sobie, ale także jako czynniki kontekstowy dla innych wymiarów oceny przez nich satysfakcji z różnych aspektów życia.

Wykres 23. Zadowolenie z dzieciństwa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Jak się okazało, większość młodych ludzi biorących udział w badaniu określiła zadowolenie ze swojego dzieciństwa w stopniu wysokim (40,90%) lub bardzo wysokim (33,15%). Zauważyć też można niewielki odsetek respondentów, którzy ocenili jakość swojego dzieciństwa nisko (3,35%) lub bardzo nisko (2,6%). Jak więc widać, niemal trzy czwarte badanych ocenia swoje dzieciństwo pozytywnie.

W świetle wskazanego związku pomiędzy oceną życia, a jakością doświadczanego dzieciństwa, uzyskany obraz zachęca do interpretowania przynajmniej po części wyników badań w sferze dobrostanu – zadowolenia młodych mieszkańców Metropolii z różnych sfer życia, wysokim poziomem zadowolenia z doświadczanego dzieciństwa, a także ukazanego w poprzednim wykresie, całłościowego wysokiego zadowolenia z dotychczasowego życia

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA MŁODYCH – PERSPEKTYWA UCZESTNICTWA W ŻYCIU METROPOLII

Udział młodych osób w projekcie dotyczącym budowy strategii rozwoju Metropolii realizowany jest w oparciu o pełny sens rozumienia partycypacji społecznej młodych¹³. Przyjęto założenie, że rozpoznanie tego, w jaki sposób młodzi rozumieją czym jest partycypacja społeczna oraz w jakich formułach i obszarach może się ona realizować w życiu społecznym, jest nie tylko istotne z punktu widzenia zobrazowania poziomu świadomości młodych ludzi w przedmiotowej sprawie, ale także może być traktowane jako poznanie potrzeb młodych ludzi w zakresie partycypacji. W tym celu warsztaty z młodymi ludźmi, realizowane w profilu wywiadów fokusowych oraz aktywności wspomagających deliberacyjną relację młodych ludzi o rzeczywistości, zostały zorientowane na kwestie zarówno diagnozy, jak też miały intencję postulatywną. Chodziło więc o ustalenie rozumienia i rozeznania młodych w temacie oraz uchwycenie partycypacyjnych aspiracji młodych ludzi. Za cel przyjęto również identyfikację problemowych zjawisk hamujących lub utrudniających rozwój partycypacji młodych w środowiskach lokalnych oraz w regionie (w Metropolii). Intencją warsztatów było także sformułowanie zasadniczych potrzeb i postulatów w zakresie partycypacji społecznej młodych, które stały się podłożem określania strategicznych i operacyjnych celów w tym obszarze, zaprezentowanych na końcu tego fragmentu.

1. Partycypacja społeczna młodych – rozumienie i formy w opinii uczestników

Wskazania uczestników projektu zapytanych o to, z czym kojarzy się im termin partycypacja społeczna, aktywne obywatelstwo młodych ludzi, pozwoliły na wyróżnienie licznych kategorii rozumienia partycypacji społecznej – jej przejawów i form w dwóch podstawowych warstwach danych, tj. **rodzajów wskazań** oraz **dominujących skojarzeń** i sposobów rozumienia (wyrażanych częstotliwością wskazań na dane pojęcia)

¹³ Znowelizowana europejska karta...

1.1. Czym jest partycypacja młodych ludzi – wskazania i próba ich kategoryzacji

W wyniku dyskusji uczestników projektu prowadzonej zarówno w małych grupach, jak i plenarnie, można wyodrębnić kilka kategorii semantycznego obrazu partycypacji jaki charakteryzuje młodych. Są to wskazania na formy realizowania się partycypacji, lokowanie sensu partycypacji w obszarze relacyjnym (relacji z dorosłymi i innymi młodymi), utożsamiania partycypacji z działaniami, z aktywnością młodych oraz utożsamiania jej z postawami.

Rysunek 2. Kategorie semantyczne rozumienia partycypacji społecznej przez młodych ludzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

W obszarze znaczenia partycypacji jako swoistych **relacji z innymi** (dorosłymi i młodymi), młodzi uczestnicy projektu wskazywali na następujące elementy semantyczne: *współpraca, współuczestnictwo, współdecydowanie, kooperacja, aktywne włączenie młodych, patrzenie „władzy” na ręce, integracja społeczna, podejmowanie decyzji, dialog społeczny, dialog młodzieży, słuchanie siebie nawzajem, konsultacja, wspólnota, demokracja, integracja.*

Kolejną kategorią przejawianych odpowiedzi w zakresie rozumienia tego, czym jest partycypacja było **działanie i aktywność** młodych. W tym obszarze pojawiły się wskazania na następujące elementy semantyczne: *działanie, działalność, aktywność społeczna, wybory, głosowanie w wyborach, wpływ na rzeczywistość, działania charytatywne, działania*

prospołeczne, aktywny wkład w coś, wsparcie, pomoc, rozwijanie umiejętności, wyrażanie opinii, aktywność w projektach.

Inny obszar skojarzeń z pojęciem „partycypacja młodych” dotyczył kategorii, którą można określić jako **postawy lub cechy młodych**. Wypełniały go następujące skojarzenia: *świadomość społeczna, świadomość gospodarcza, aktywność, zaangażowanie społeczne, brak obojętności, zainteresowanie, zainteresowanie okolicą, inicjatywność, chęć zmiany, kreatywność, pomysły, nowatorskie podejście, inspiracje, chęci, dobre chęci, świeże spojrzenie, lokalny patriotyzm.*

Młodzi uczestnicy projektu częściowo formułowali skojarzenia semantyczne odnosząc się do **form realizowania** się partycypacji młodzieży. W tej kategorii pojawiły się: *samorząd studencki, rada miasta, młodzieżowa rada miasta, udział w sesjach rady dzielnicowej, urzędy, budżet obywatelski, wolontariat, organizacja młodzieżowa, samorząd uczniowski, warsztaty społeczne, projekty młodzieżowe, organizacja, organizacja grupowa*

1.2. Częstotliwość wskazań kategorii semantycznych oraz definicje

Najbardziej eksponowanymi – czyli najczęściej podzielanymi przez uczestników charakterystykami – kategoriami semantycznymi okazały się: **współpraca, aktywność i aktywizacja, działanie, pomoc, zaangażowanie i kreatywność.**

Ilustracja 2. Częstotliwość skojarzeń

Źródło: chmura słów wygenerowana w aplikacji Mentimeter na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Analizując powyżej prezentowaną „chmurę haseł” zwrócić należy uwagę na centralną jej część eksponującą najczęściej wskazywane przez uczestników hasła. W tym względzie zwraca uwagę dominująca pozycja *współpracy*, ale także takich haseł semantycznych, jak: *aktywizacja*, *aktywność* oraz *działanie pomoc*, *zaangażowanie* i *kreatywność*. Centralna pozycja hasła „współpraca” w skojarzeniach uczestników projektu, wskazuje na rozumienie przez młodych ludzi pojęcia i sensu partycypacji przede wszystkim w **kontekście relacyjnym**.

Uczestników warsztatów poproszono o próbę stworzenia własnej definicji tego, czym jest partycypacja społeczna.

Przegląd propozycji definicyjnych przedstawionych przez utworzone w tym celu grupy robocze wskazuje, że podkreślano przede wszystkim to, iż partycypacja oznacza współpracę oraz aktywne działanie społeczne młodych i ich udział w bieżących sprawach społeczności, a także zaangażowanie młodych w sprawy społeczne.

Ilustracja 3. Definicje uczestników warsztatów.

Źródło: Definicje uczestników warsztatów udzielone w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię” wygenerowane w aplikacji Mentimeter.

Analiza częstotliwości skojarzeń oraz projektów definicyjnych potwierdza jako dominujące wyobrażenia młodych co do partycypacji te, które skupione są na z jednej strony relacji z innymi (dorosłymi i innymi młodymi) – współpraca, a z drugiej społecznej aktywności młodych i działania w bieżących sprawach.

2. Obszary i konteksty społeczne oraz poziomy społeczne na jakich powinna realizować się partycypacja społeczna młodych – potrzeby wskazywane przez uczestników

2.1. Społeczne obszary realizowania się partycypacji młodych – postulaty

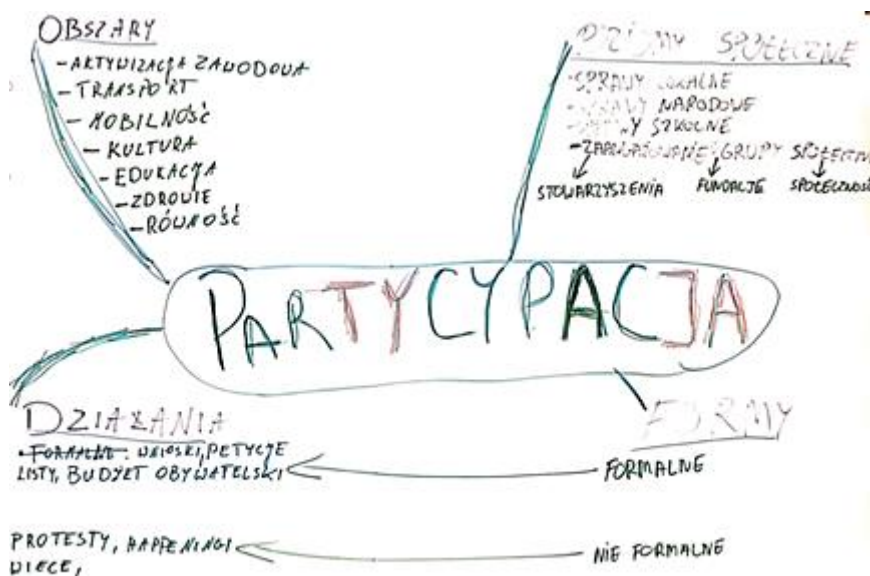
Młodzi ludzie wskazują różne środowiska i poziomy społeczne jako przestrzenie, w których powinna realizować się ich partycypacja społeczna. Wymieniali zarówno mikrośrodowiska własnego osobistego funkcjonowania takie, jak: rodzina, społeczność sąsiedzka, szkoła czy uczelnia, miejsce pracy, jak i przestrzenie pozaosobiste. Wśród pozaosobistych środowisk wskazywano zarówno na te w najbliższym kręgu funkcjonowania, takie jak środowisko lokalne, stowarzyszenia i organizacje, grupy społeczne, miasto, jak i na przestrzenie ogólnospołeczne, takie jak region w tym GZM, społeczeństwo, państwo-kraj.

Ilustracja 4. Mapa hasel wykonana przez uczestników.

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Ilustracja 5. Mapa hasel wykonana przez uczestników.

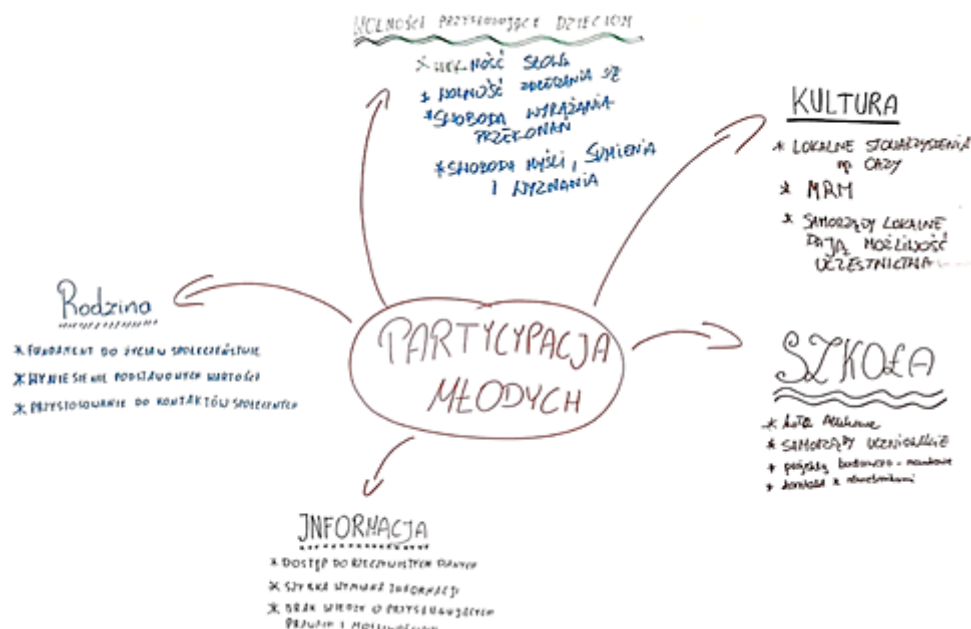

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Młodzi ludzie wymieniali różne możliwości co do formy realizowania partycypacji młodych, od znanych już i niemal tradycyjnych, jak: samorządy, młodzieżowe rady, grupy i organizacje dla młodych w tym wyznaniowe, po postulowanie konieczności **zapewniania bardziej bezpośrednich form partycypacji młodym ludziom**, tj. form umożliwiających

wyrażenie opinii czy ocen wszystkim potencjalnie chętnym młodych osobom w regionie (partycypacja bezpośrednia).

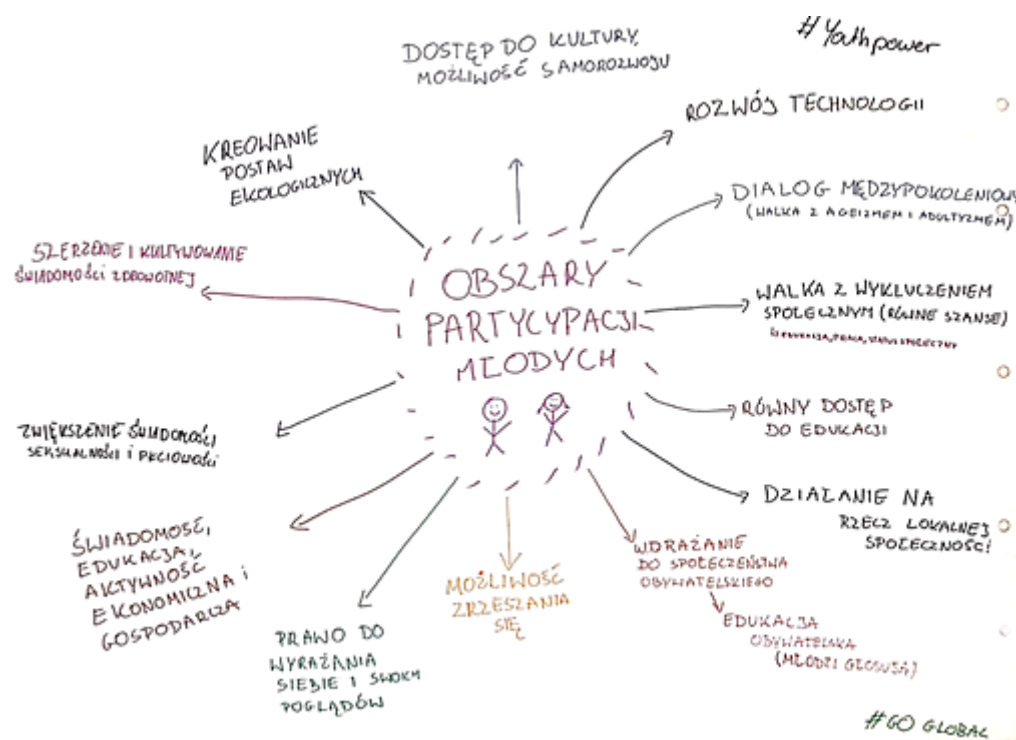
Ilustracja 6. Mapa hasel wykonana przez uczestników.

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Inne możliwe zdaniem uczestników projektu formy wpływu młodych ludzi na rzeczywistość, to formy umożliwiające przedkładanie inicjatyw obywatelskich, jak petycje, listy, wnioski, budżet obywatelski. Wskazywano także na oddolne inicjatywy zrzeszania się jako swoistą postać realizowania się aktywności partycypacyjnej młodych, eksponując takie przykłady, jak koła naukowe, stowarzyszenia, fundacje oraz działania i projekty społeczne, czy projekty wolontariackie.

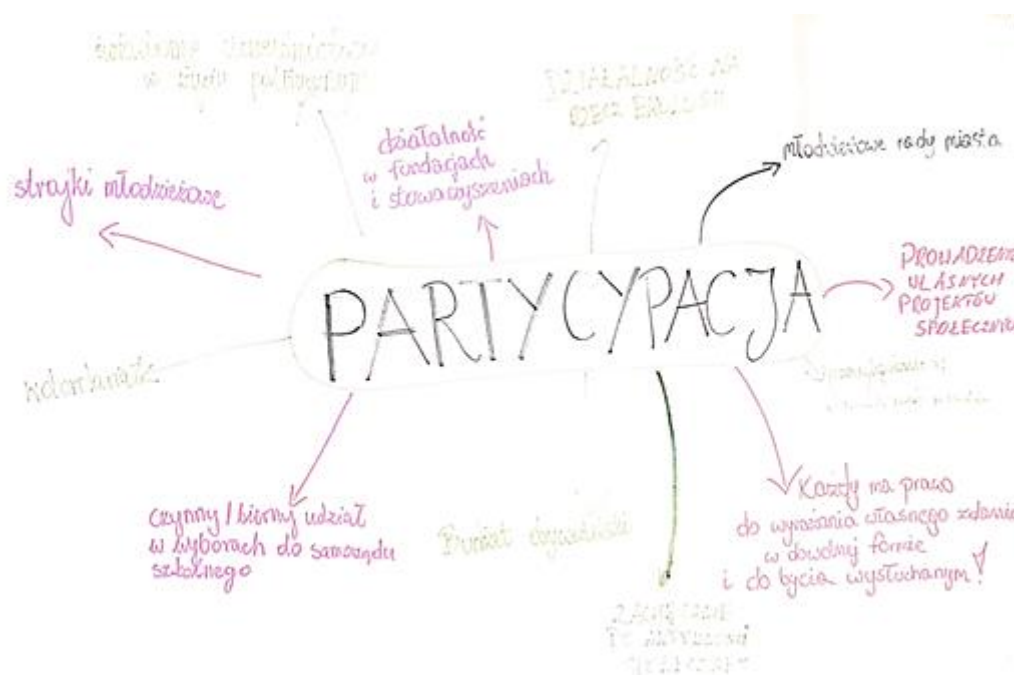
Ilustracja 7. Mapa hasel wykonana przez uczestników.

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Uczestnicy wskazywali też na formy aktywności społecznej młodych związane z krytyką działań społecznych i wyrażaniem niezgody wobec prowadzonych polityk lub decyzji, lub zaakcentowanie czy uświadomienie społeczeństwu zagrożeń czy problemów. W tym względzie wymieniano ruchy i akcje młodych, w tym strajki młodzieżowe, protesty uliczne i happeningi, kampanie społeczne.

Ilustracja 8. Mapa haseł wykonana przez uczestników.

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

2.1. Problemowe obszary urzeczywistniania partycypacji młodych

Komentując trudności na jakie napotyka urzeczywistnianie partycypacji młodych w wymienianych obszarach, uczestnicy podkreślali, że w wielu sferach życia społecznego spotyka się dyskryminację ze względu na wiek (ageizm). Ich zdaniem w wielu sektorach życia ma miejsce adulyzm jako różne przejawy i zjawiska dyskryminowania młodych, oraz potrzebne są działania zmieniające ten stan.

W dyskusji uczestnicy wskazywali na szczególne problemowe pod względem rzeczywistej partycypacji młodych ludzi, na obszary, w których głos młodych i ich zdanie oraz postulaty są nadal albo zupełnie nieuwzględniane, albo rzadko brane pod uwagę lub są bagatelizowane. Dlatego są to – zdaniem uczestników – te sfery życia, które wymagają intensywnych działań, aby partycypację młodych urealnić i pogłębić, a głos młodych, ich pomysły i rozwiązania wprowadzać w różne rodzaje polityki i proponowane rozwiązania. Wśród wskazanych przez uczestników problemowych sfer życia społecznego znalazły się następujące:

- realizacja praw obywatelskich: *publiczne wyrażanie swojego zdania, udział w wyborach, udział w decyzjach lokalnych, wolność zrzeszania się, wolność słowa, wolność wyrażania myśli i poglądów, świadomość o prawach człowieka i młodych ludzi*

- kwestie społeczne: *walka z wykluczeniem społecznym, działania na rzecz lokalnej społeczności;*
- polityka i problemy ekologiczne;
- polityka edukacyjna: *dostęp do edukacji i dobrego wykształcenia oraz kształt edukacji i jej nowoczesność, kształtowanie możliwości samorozwoju;*
- polityka zatrudnienia: *tworzenie możliwości dobrej pracy oraz jakość aktywizacji zawodowej;*
- polityka komunikacyjna: *mobilność przestrzenna młodych;*
- polityka i problemy zdrowotne: *seksualność i płciowość, zdrowie psychiczne, świadomość zdrowotna;*
- rozwój technologii i cyfryzacji w różnych sferach życia;
- wiedza i informacje: *dostęp do rzetelnej informacji wobec zjawisk post-prawdy i fake newsów i zalewu info-śmieci;*
- kultura: *udział w tworzeniu kultury oraz dostęp do kultury (finanse/zniżki).*

W wyniku analizy dyskusji nad wskazanymi przez uczestników obszarami problemowymi, można wyłonić **najważniejsze dla młodych wymiary partycypacji**, w których potrzebne są ich zdaniem działania rozwijające uczestnictwo młodych. Jednocześnie można widzieć je jako te wymiary partycypacji, które są dla młodych szczególnie znaczące w wymiarze prakseologicznym tj. jako jej implementacja społeczna. Są to:

- 1. Udział w decydowaniu na różnych poziomach społecznych; ocenianie decyzji podejmowanych przez innych, krytyczne podejście do decyzji podejmowanych przez różnych decydentów.**
- 2. Udział w kulturze i w tworzeniu kultury oraz jakość informacji i dostęp do niej.**
- 3. Działania na rzecz innych ludzi i działania na rzecz środowisk, w których młodzi funkcjonują (w znaczeniu społecznym, przestrzennym i przyrodniczym).**
- 4. Aktywne kształtowanie i poprawa zdrowia publicznego.**

Rysunek 3. Obszary partycypacji znaczące dla młodych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

3. Rzeczywistość partycypacji młodych w Metropolii – zasadnicze przeszkody realizowania się partycypacji. Opinie, oceny i postulaty uczestników

3.1. Udział w decydowaniu na różnych poziomach społecznych, rzeczywistość wpływu młodych na życie społeczne

Zdaniem uczestników warsztatów młode osoby mają znikomy udział w rzeczywistym decydowaniu w istotnych sprawach. Jeśli jest to możliwe, to tylko w tzw. decyzjach na małą skalę i w bezpośrednich środowiskach osobistych np. w klasie. Młodych ludzi, jeśli się słucha, to w tematach mniej ważnych. Na szerszych i istotniejszych, bardziej znaczących polach decyzyjnych oraz w decyzjach kluczowych dla różnych obszarów czy sektorów, młodzi ani nie mogą zgłaszać inicjatyw, ani też ich głos nie jest uznawany.

„Jeśli są to osoby niepełnoletnie to nikt się z ich głosem nie liczy młodzi nie istnieją”.

Uczestnicy zwracali uwagę, że czy to w szkołach, czy innych instytucjach, a także w środowiskach lokalnych, młodzi ludzie są najczęściej tylko organem doradczym i w rzeczywistości nie biorą udziału w procesach decyzyjnych. Zdaniem uczestników opinie czy oceny młodych często są bagatelizowane, dorośli nie traktują ich głosu w tym opinii czy pomysłów poważnie, nawet jeśli w najlepszym przypadku konsultują się z młodymi.

„Jak coś mówimy, starsi traktują nas protekcyjnie”.

Uczestnicy podkreślali, że w praktyce codzienności w wielu dziedzinach życia i na różnych poziomach środowiskowych takiej prawdziwej, pełniejszej współpracy z młodymi nie ma, a jest ona bardzo potrzebna.

„Brakuje szerokiego dialogu z młodymi”.

„Trzeba kłaść duży nacisk na głos młodych w wielu, otaczających nas inicjatywach, to nasza przyszłość”.

Zwracali też uwagę na niejednokrotnie zdarzające się pozorowanie partycypacji młodych przez podmioty zarządzające instytucjami czy na poziomie lokalnym, „udawanie” tego, że współpracują z młodymi, z powodu tego, że jest to formalnie (w regulacjach), czy prestiżowo postulowane. Naprawdę jednak wcale tego nie chcą albo wręcz nie rozumieją na czym właściwie partycypacja młodych polega. W efekcie z otrzymanymi od młodych opiniami czy uwagami nic nie robią.

„Dorośli udają, że konsultują coś z uczniami czy młodymi, bo wypada, a tak naprawdę to jest to tworzenie pozorów”.

Ilustracja 9. Krytyka rzeczywistości partycypacji młodych – mapa stworzona przez uczestników.

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Zdaniem uczestników projektu, choć istnieją pewne możliwości formalne a nawet są konkretne przepisy w tym względzie, to jednak udział młodych osób w kształtowaniu rzeczywistości czy to instytucji, czy środowiska lokalnego jest faktycznie niewielki.

„Owszem są młodzieżowe rady, ale to się nie przekłada na realne zmiany”.

Dostępne dość powszechnie już dzisiaj w wielu gminach formy partycypacji jakimi są rady młodzieżowe też często mają – zdaniem uczestników – charakter fasadowy i pozornie tylko umożliwiają udział w decydowaniu lokalnym.

„Młodzi nawet w radach młodzieżowych odczuwają bezsilność, tak na prawdę to nie ma środków na działania rad młodzieżowych a te mogłyby wiele zrobić dla środowiska oraz w poprawie świadomości młodych”.

Zdaniem uczestników, młodzi ludzie nawet poprzez rady młodzieżowe, a już tym bardziej oddolnie i bezpośrednio, najczęściej nie mogą zgłaszać inicjatyw dotyczących różnych kwestii lokalnych.

„Głos młodych, ich pomysły w urzędzie nic nie znaczą”.

Wskazywano, że często tylko wydaje się, że dorośli współpracują z młodymi, ale najczęściej są to tylko pozory i w rzeczywistości głos młodych jest ignorowany.

„Niby dorośli współpracują z młodymi, ale tak naprawdę tej współpracy nie ma”.

Jeszcze bardziej problematyczny obraz partycypacji młodych rysuje się zdaniem uczestników na wyższych poziomach społecznych. Możliwości wpływu młodych ludzi na politykę ogólną czy w poszczególnych sektorach są bardzo małe, a podejmowane decyzje i wdrażane rozwiązania na rzecz poprawy partycypacji młodych, są nieadekwatne do potrzeb i wizji młodych ludzi, powodując ich niezadowolenie i brak satysfakcji z uczestnictwa.

„My w tym co się na końcu postanawia mamy niewielkie możliwości”.

Zdaniem uczestników, młodzież zwłaszcza w ostatnim czasie ujawnia duże zaangażowanie w sprawy ogólne, takie jak ekologia czy inne problemy społeczne, ale głos ten i tak jest bagatelizowany lub całkowicie ignorowany przez tych, którzy decydują o sprawach na poziomie lokalnym i lokalnym – polityków czy lokalne władze.

„Ruchy młodzieży są teraz mocno widoczne, ale nie są z tego wyciągane wnioski i różne akcje młodych, które widać, są po prostu ignorowane”.

Zdaniem uczestników projektu, dotychczas wpływ młodych osób na funkcjonowanie gmin, jak i całej Metropolii GZM był niewielki, nawet w sprawach czy obszarach, które młodych szczególnie dotyczą.

„No, taki transport, na przykład, to korzystają głównie młodzi i osoby starsze, a decyzje na jego temat podejmują tylko osoby w średnim wieku, to chyba nie jest logiczne”.

Istotnym elementem upośledzającym partycypację społeczną młodych jest nie dość wyraźnie zaznaczony w przepisach standard partycypacji młodych – ich udział w zarządzaniu rzeczywistością lokalną czy inną. W tych przepisach określona jest możliwość, a nie konieczność tej partycypacji. Zdaniem uczestników przykładem niedostatecznych, niesatysfakcjonujących zabezpieczeń formalnych pełnej partycypacji jest też w wymiarze polityki ogólnej brak praw wyborczych dla osób np. od 16 roku życia.

„Choć ich świadomość polityczna często nie jest gorsza od dorosłych”.

Uczestnicy zwracali jednak też uwagę na „drugą stronę medalu”, wskazując że młodzi ludzie często nie są zaangażowani w życie społeczne i mają niską świadomość uczestnictwa społecznego, niską świadomość swoich praw partycypacyjnych oraz nie odczuwają potrzeby udziału w decydowaniu.

„Młodzi nie wiedzą, co mogą, nie wiedzą jakie mają możliwości partycypowania”.

Zwracano przy tym uwagę, że młodzi ludzie nie mają często nawet wiedzy co do tych możliwości partycypacji, które są tak naprawdę dla nich dostępne.

„Jako przykład mamy dobrze rozwinięty np. budżet obywatelski, ale młodzi często nie biorą w tym udziału, potrzebne jest uświadamianie żeby chcieli”.

Uczestnicy podkreślali, że wielu młodych nie jest zainteresowanych aktywnością społeczną jako taką, a szczególnie słabo interesują się aktywnością polityczną lokalną czy na ogólnym poziomie.

„Widać niechęć do udziału w wyborach do rad młodzieżowych, czy udziału w wyborach do samorządów czy w kraju”.

„To jaka jest świadomość partycypacji i obywatelstwa młodych świadczy niska frekwencja wyborcza wśród młodych”.

„Sami młodzi nie korzystają z praw wyborczych”.

„Potrzebne jest uświadamianie, że każdy głos ma znaczenie”.

Młodym ludziom, zdaniem uczestników, bardzo potrzebna jest wiedza na temat istniejących możliwości partycypacji.

„Często brakuje świadomości na temat możliwości różnych inicjatyw wpływania na decyzje na rzeczywistość”.

3.2. Udział w kulturze i jej tworzeniu oraz dostęp i tworzenie informacji

Zdaniem uczestników projektu, dostęp młodych ludzi do pełnej rzetelnej informacji o tym, co się dzieje w środowisku czy regionie oraz o tym jakie są podejmowane rozwiązania i decyzje jest bardzo ograniczony. Młodzi ludzie mają duży dostęp do informacji tylko ogólnej, tak jak wszyscy inni obywatele. Wiele informacji dociera do nich głównie dzięki nowym technologiom. W rzeczywistości jednak brakuje informacji szczegółowej, pełnej do określonych danych w różnych obszarach.

„Mamy niewielki dostęp do różnych konkretnych informacji a taki GUS nie zawsze jest wystarczający”.

W sposób szczególny uczestnicy zwrócili uwagę, że młodzi ludzie mają problemy w zakresie dostępu do informacji na temat spraw ich bezpośrednio dotyczących, problemów które są istotne dla młodych albo dotyczą rozwiązań jakie są projektowane w obszarach dla nich ważnych i istotnych dla ich funkcjonowania. Szczególnie dotkliwy jest brak informacji o tym, co się dzieje najbliżej młodych, w ich otoczeniu, co się przekłada też zwrotnie na brak zainteresowania tym co jest najbliżej.

„Młodzi nie wiedzą co się dzieje obok, a interesują się wielkim światem i o tym czytają i oglądają”.

„Poprzez pomijanie ludzi młodych w wielu samorządach terytorialnych – młodzi nie mają czasem świadomości dot. kwestii, które dzieją się na terenie ich miejsc zamieszkania, czy są bardzo blisko”.

Zdaniem uczestników bardzo wyraźnym problemem jest też dostęp młodych osób do różnych danych lokalnych czy regionalnych, ale i krajowych, które mogą być dla nich interesujące.

„(...) jest zbyt mała ilość otwartych danych”.

Wskazują przy tym na szczególnie słaby dostęp do informacji na poziomie środowisk lokalnych.

„...gminy nie są otwarte na prezentowanie danych, a byłaby potrzebna bieżąca statystyka, bo taki BIP jest po prostu nieczytelny i działa nawet odstraszająco”.

„BIP jest bardzo nieczytelny, czasem trudno w nim coś odnaleźć. Wiele stron gmin, samorządów również nie należy do czytelnych, wręcz, jak jest tutaj napisane działa odstraszająco, co powoduje duże zniechęcenie mieszkańców, głównie też tych nowych. Trzeba mocno popracować nad dobrym, konkretnym przekazem informacji”.

Kolejnym poważnym problemem w zakresie dostępu do informacji jest zdaniem uczestników problem fałszywych informacji, które w znaczący sposób mogą kreować różne problemy czy to świadomościowe czy wręcz zagrożenia, w tym manipulowanie młodymi ludźmi przez media i inne podmioty informujące.

„Teraz to mamy pełno tych fake newsów i młodzi nie wiedzą, jak sobie z tym radzić (...) często brak jest rzetelnej informacji”.

W kontekście dostępu do informacji i manipulacji młodymi, uczestnicy zwrócili też uwagę na poważny problem jakim jest w ich opinii upolitycznienie wielu mediów i zagubienie młodych osób w ich odbiorze treści i w wyrabianiu sobie jakiegoś wyważonego obrazu.

„Wiele mediów robi tak, aby naprowadzić na dany tok myślenia, i to jest niebezpieczne”.

„Informacja jest cenzurowana na potrzeby konkretnych mediów”.

„Dzisiaj nie ma miejsca na obiektywny głos”.

„Obiektywne głosy osób rządzących w danym regionie często są kasowane, bo są np. niewygodne. Krytyka, ta merytoryczna i uzasadniona powinna być doceniana, gdyż poprzez takie opinie możemy coś udoskonalać i poprawiać”.

Kolejnym szerokim problemem w zakresie partycypacji młodych jest, poza sferą dostępu do rzetelnej informacji, także ich dostęp do kultury. Zdaniem uczestników w większości młodzież w regionie ma jednak dość ograniczony dostęp dóbr i instytucji kultury. Powinien on być lepszy, bardziej realny i równiejszy dla wszystkich młodych.

„Młodzi mają ograniczony dostęp do informacji, ale też i do dóbr kultury”.

„Potrzebny byłby tani dostęp, tani dla młodych wstęp do różnych miejsc, do kina, teatru, filharmonii, niby są zniżki, ale to za mało”.

Problem nierównego dostępu do dóbr kultury został podkreślony przez uczestników w dyskusji o sytuacji w regionie. Zwrócili oni uwagę na nierówności pod tym względem w kontekście przestrzennym, wskazując na problem nierównego dostępu do dóbr kultury w perspektywie zamieszkiwania w różnych miejscowościach i problemów dojazdu do centrów z dobrymi ofertami kultury.

„Na niektórych obszarach GZM jest jednak ograniczony dostęp do kultury”.

„Mieszkańcy Katowic są uprzywilejowani w stosunku do ludzi z innych części GZM”.

„Warto też wspomnieć o wykluczeniu w mniejszych miejscowościach, należących do Metropolii GZM. Myślę, że tzw. autobus do kultury sprawdziłby się również w gminach wiejskich, przynajmniej raz na miesiąc”.

„Ci co mieszkają w mniejszych miejscowościach mają trudny dostęp do centrum GZM i to głównie przez problemy z transportem, zwłaszcza jak wydarzenia kulturalne trwają do późnych godzin wieczornych”.

Problemem ogólniejszym w dostępie i udziale młodych w kulturze jest, zdaniem uczestników, sterowanie i narzucanie elementów kultury młodym ludziom, bez uwzględniania ich głosu czy opinii młodych na ten temat. Podobnie też, jak zauważyli uczestnicy, uczniowie nie mają wpływu na edukację, która jest pewnym elementem kultury jako takiej.

„Kultura i edukacja jest sterowana odgórnie i młodzi nie mają na to wpływu”.

„A podręczniki szkolne i to czego się uczymy?.. też nie mamy żadnego wpływu na to czego się uczymy”.

Komentując kwestię udziału aktywnego młodych w kulturze i jej tworzeniu, uczestnicy projektu, zauważali że młodzi ludzie realnie tworzą kulturę, tworzą informacje i organizują informacje, głównie wykorzystując pod tym względem media społecznościowe (blogi, strony na Facebooku, Instagramie czy inne). Są to ich zdaniem wartościowe i ciekawe treści, jednak najczęściej jest to niedostrzegane i zdecydowanie niedoceniane jako właśnie tworzenie kultury i informacji.

„Wiele się dzieje w mediach społecznościowych i też w realnej rzeczywistości, ale nikt tego z dorosłych nie docenia, no.. że to też jest kultura czy tworzenie informacji”.

„W zasadzie to nikt młodych nie słucha czy ogląda”.

Uczestnicy zwrócili też uwagę na problem braku dostępu młodych do publicznych mediów w zakresie prezentowania w nich własnej wytworzonej kultury czy informacji.

„W takich mediach ogólnych to nie ma miejsca na głos i działania młodych”.

„W mediach ogólnych młodzi nie tworzą informacji i to też jest adultyzm”.

3.3. Działania młodych na rzecz środowiska lokalnego

Młodzież, zdaniem uczestników projektu, jest często mało zaangażowana w działania na rzecz środowiska lokalnego z powodu słabej identyfikacji osobistej z danym środowiskiem. Młodzi ludzie często mało wiedzą o miejscu, w którym żyją czy pracują. To powoduje, że więź z takim środowiskiem i tożsamość środowiskowa są słabe, co z kolei, zdaniem uczestników, owocuje niskim zaangażowaniem młodych w działania na rzecz środowiska.

„Naprawdę to brak jest możliwości edukowania się w zakresie regionalnym, przez co tożsamość regionalna zanika i młodzi nie są aktywni na rzecz danego środowiska”.

Zdaniem uczestników mogłaby w tym pomóc edukacja regionalna i większe nasycenie edukacji szkolnej kwestiami regionalnymi.

„Do edukacji należy włączyć regionalizmy”.

„Dlaczego wszyscy mają się uczyć dokładnie tego samego?”.

„Na Śląsku mamy wiele takich miejsc, gdzie gwara wraz z tradycjami śląskimi jest bardzo rozwinięta, wynika to przede wszystkim z tożsamości regionu, a także powiązań kulturowych czy rodzinnych”.

W tworzenie edukacji bardziej sprofilowanej regionalnie powinny być, zdaniem uczestników, włączane różne podmioty regionalne i różni przedstawiciele regionalni.

„Należy przenieść kwestie edukacji bardziej ze stolicy do regionów”.

„Może przydać się współpraca z pracodawcami w regionie w tworzeniu programów nauczania”.

Młodzi ludzie wskazują przy tym na różne możliwości edukowania w zakresie kultury regionalnej.

„Może warto pomyśleć i zbadać regiony na Śląsku, gdzie Ten język i tradycja regionalna zanika i poprzez warsztaty, regionalne, eventy przywrócić, przypomnieć”.

Dyskutując nad problemem niskiej aktywności młodych ludzi na rzecz środowiska, na rzecz własnych środowisk lokalnych, uczestnicy zwrócili też uwagę na niski poziom, niską jakość edukacji środowiskowej i ekologicznej w szkołach,

„Młodzi jak już to sami się gdzieś muszą dowiadywać o swoim środowisku, sami zdobywają informacje”.

Podobnie jak przy ogólnych problemach partycypacji, także i w zakresie działań na rzecz środowiska, brak uznania dla pomysłów i inicjatyw młodych ludzi jest widoczny, ale co

więcej przekłada się i wywołuje zniechęcenie młodych do zaangażowania się w działania. Zdaniem uczestników, nawet jeśli młodzi ludzie mają jakieś pomysły i chcą coś zrobić dla danego środowiska, to dorośli nie uwzględniają tych propozycji. Brak rzeczywistego wpływu młodych jest zniechęcający i powoduje ich przekonanie o niewielkich możliwościach działania.

„W sprawach środowiska, no choćby te akcje ekologiczne, to starsi nie słuchają młodych”.

„Tak naprawdę, to my nie mamy możliwości działania dla środowiska”.

„Mamy niewielkie możliwości wpływu na to, co się w naszym miejscu dzieje”.

Zdaniem uczestników, na poziomie lokalnych środowisk brak jest rzetelnego, szczerego uwzględniania młodzieży jako członków społeczności i obywateli żyjących w danym środowisku. Mało jest możliwości bardziej bezpośredniego udziału w kształtowaniu życia lokalnego, władze lokalne często nie interesują się głosem młodych.

„W środowiskach lokalnych brak jest debat dorośli-młodzi”.

„Włodarze gmin nie wychodzą z urzędów i nie słuchają postulatów młodych”.

Uczestnicy wskazują też na brak rzeczywistej stałej współpracy z młodymi ludźmi, która jest przecież zasadniczym sensem partycypacji i jego urzeczywistnianiem.

„W gminach właściwie brak jest działań dorosłych z młodzieżą, wspólnie z młodymi”.

3.4. Młodzi a rozwój zdrowia publicznego

Podkreślając ogromne znaczenie zdrowia publicznego i zdrowia młodych ludzi, jako czynników istotnych i prognostycznych dla ogólnego zdrowia i kondycji społeczeństwa, uczestnicy projektu wskazywali na problem niskiej partycypacji w kształtowaniu tego obszaru i faktyczny brak wpływu na wiele kwestii. Podkreślali, brak własnych możliwości młodych ludzi decydowania o zdrowiu, wskazywali na problem ograniczeń formalno-prawnych i systemowych w rozwijaniu konstruktywnych postaw zdrowotnych młodych ludzi.

„Młodzi nie mogą decydować o swoim zdrowiu, na przykład o życiu seksualnym, są tu zależni od rodziców bo nie mogą sami decydować i działać, nawet jak chcą iść do lekarza w tej sprawie”.

Szczególnie trudnym obszarem jest zdaniem uczestników zdrowie psychiczne młodzieży, w obrębie którego uczestnicy wskazali na poważne zaniedbania systemowe i różne ograniczenia, jakie utrudniają młodym ludziom skorzystanie z pomocy specjalistycznej, zwłaszcza w sferze poprawy zdrowia psychicznego.

„Młodzi mają ograniczony dostęp do psychologa czy psychiatry, bo tych często nie ma w pobliżu a do tego jeszcze jest taka społeczna stygmatyzacja jak ktoś chce i potrzebuje skorzystać”.

Zdaniem uczestników w systemie ochrony zdrowia młodych ludzi wiele jest nieprzemyślanych działań, bez dokładnej diagnozy problemów zdrowotnych dotyczących młodych. Co szczególnie istotne, polityka zdrowotna wobec młodych czy dotycząca młodych ludzi jest kształtowana bez ich udziału, bez ich partycypacji w decyzje i pomysły w zakresie rozwiązań i ukierunkowania działań:

„Dzisiaj jest absolutny brak wpływu młodych na zdrowie publiczne”.

„Nie mamy kompletnie wpływu na to jak wygląda polityka zdrowotna w perspektywie problemów zdrowia młodzieży”.

W dyskusji nad problemami zdrowia młodzieży uczestnicy zauważali, że młodzi ludzie w podejmowanych zachowaniach, często ryzykownych zdrowotnie, ulegają ogólnym modom na jakieś zachowania. Problemem jest w tej kwestii także i to, że dorośli często traktują takie sytuacje jako chwilowe wyskoki a niejednokrotnie to początki problemów zdrowotnych czy uzależnieniowych:

„U młodych często jest taki owczy pęd, czyli jak inni, czy to picie, czy palenie, czy na przykład diety a starsi bagatelizują temat”.

Istotnym problemem jest w opinii uczestników właściwie brak edukacji zdrowotnej młodych ludzi. Najczęściej młodzież zdobywa informacje na własną rękę, z mediów społecznościowych. Szczególnie problem niskiego poziomu edukacji zdrowotnej dotyczy ich zdaniem braku edukacji seksualnej, który jest szczególnie przez nich odczuwany.

„W kwestii zdrowia młodzi ludzie najczęściej dowiadują się sami, z Internetu”.

„Szczególnie w kwestii edukacji seksualnej młodzi są skazani na to co w Internecie”.

4. Rekomendacje podsumowujące i wynikające z nich cele działania

Dyskusje z uczestnikami pozwalają na wyodrębnienie najważniejszych postulatów oraz kierunków działań w zakresie urzeczywistniania partycypacji młodych w regionie oraz pogłębiania jej rozumienia i realizowania w codziennej praktyce życia społecznego przez dorosłych i samych młodych ludzi. Do postulowanych kierunków działań należą:

1. Promowanie wśród młodych ludzi (ale też i dzieci) możliwości partycypacji przez różne działania edukacyjne i propagandowe w szkołach i w innych instytucjach oświatowych czy kulturalnych, do których dzieci i młodzież uczęszczają oraz upowszechnianie praktyki partycypacji w tych miejscach funkcjonowania młodego pokolenia.
2. Rzeczywiste włączanie młodych ludzi do decydowania i projektowania rozwiązywania problemów i rzetelne uwzględnianie głosu czy opinii młodych ludzi w różnych środowiskach oraz na poziomie regionalnym – tj. uważne słuchanie i informowanie o wykorzystaniu głosów młodych, czyli informowanie co się z „głosem” młodych stało, na ile i jak go wykorzystano.
3. Tworzenie i rozwój trwałych formuł partycypacji młodych w kreowaniu polityk sektorowych na poziomie GZM oraz w poszczególnych gminach poprzez różne sposoby i środki konsultacji oraz udziału w decyzjach w opracowywaniu rozwiązań czy polityk lokalnych (gminnych) oraz na poziomie Metropolii. Ustanowienie standardów powoływania i naboru do grup reprezentacji młodych i młodych ekspertów oraz form partycypacji bezpośredniej.
4. Tworzenie i rozwój przyjaznych młodym ludziom środków oraz dróg „bezpośredniego” kontaktu z decydentami i władzami lokalnymi ws. konsultacji decyzji czy wprowadzanych

rozwiązań lub umożliwiających zgłaszanie problemów do rozwiązania oraz zgłaszanie pomysłów na rzeczywistość.

5. Rozwijanie możliwości i środków partycypacji dla młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym – pochodzących ze środowisk defaworyzowanych, z niepełnosprawnościami oraz innymi specjalnymi potrzebami rozwojowymi (np. o nienormalnym rozwoju lub z problemami w zakresie przestrzegania norm społecznych) i promowanie tych możliwości w tych grupach docelowych.

W efekcie analiz oraz wspólnie z młodymi uczestnikami projektu w procesie konsultacyjnym, sformułowano cel strategiczny dotyczący tematu partycypacji młodych ludzi w Metropolii oraz sekwencyjne cele operacyjne:

Tabela 1. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki partycypacji osób młodych.

CEL STRATEGICZNY	
Rozwój partycypacji młodych ludzi w środowiskach lokalnych (gminach) oraz na poziomie GZM	
Cel operacyjny nr 1	Rozwój świadomości na temat partycypacji młodych w życiu społecznym oraz korzyści jakie przynosi, wśród podmiotów zarządzających środowiskami i instytucjami oraz na poziomie władz regionu
Cel operacyjny nr 2	Rozwój świadomości o partycypacji i promowanie wśród młodych ludzi potrzeb oraz różnych możliwości partycypacji poprzez różne działania edukacyjne i propagandowe, a także praktykę rzeczywistej partycypacji w szkołach i innych instytucjach oświatowych oraz kulturalnych, do których dzieci i młodzież uczęszczają oraz w środowiskach lokalnych
Cel operacyjny nr 3	Ustanowienie standardów (formalnych oraz w statusie dobrych praktyk) partycypacyjnego udziału młodych w obszarach zarządzania środowiskami lokalnymi oraz instytucjami, a także na poziomie zarządzania GZM
Cel operacyjny nr 4	Wypracowanie i upowszechnianie trwałych form i platform partycypacji młodych ludzi w tworzeniu polityk i szczegółowych rozwiązań dotyczących różnych sektorów życia Metropolii i gmin, w formule partycypacji reprezentatywnej, jak i bezpośredniej, szczególnie w obszarach ważnych dla

	młodych ludzi (edukacja, ekologia, zdrowie, rynek pracy, przestrzeń życia i mobilność w przestrzeni, kultura i informacja)
Cel operacyjny nr 5	Rozwijanie działań w gminach związku jak i na poziomie GZM w zakresie podnoszenia poziomu atrakcyjności miejsca/regionu jako środowiska samorealizacji młodych oraz rozwijanie działań w zakresie identyfikacji młodych z regionem i zaangażowania w jego rozwój

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Przykładowe działania GZM w obszarze partycypacji:

- młodzieżowe thinktanks „tematyczne” dla władz lokalnych i regionalnych;
- stałe grupy konsultacyjne przy lokalnych podmiotach decyzyjnych;
- grupy ekspertów młodzieżowych tworzone dla różnych sektorów życia i polityk;
- konsultacje bezpośrednie z młodymi ludźmi z użyciem nowych technologii komunikacyjnych (on-line) umożliwiające zgłaszanie inicjatyw oraz dające możliwości opiniowania czy wyboru preferowanych rozwiązań;
- tworzenie trwałych platform konsultacyjnych umożliwiających partycypację bezpośrednią młodym ludziom;
- tworzenie on-linowych platform komunikacji adresowanych wprost do młodych – jak czaty czy formularze na stronach instytucji regionalnych i gminnych oraz promowanie ich wykorzystania przez młodych ludzi w szkołach, a także innych instytucjach i w przestrzeni publicznej;
- promowanie wśród młodych partycypacji i zachęcanie do aktywności przez billboardy lub tablice na przystankach oraz w formule kontaktu na żywo;
- organizowanie debat lokalnych z młodymi na różne tematy czy problemy do rozwiązania.

EDUKACJA I RYNEK PRACY

Zdaniem uczestników projektu „Młodzi robią Metropolię” instytucja szkoły w Polsce wymaga gruntownej reformy. Pod tym twierdzeniem nie kryje się jednak reforma strukturalna, a jedynie tego typu zasadnicze zmiany w systemie oświaty w Polsce po 1989 roku były dokonywane. Uczestnicy uważają, że potrzebne jest zupełnie odmienne podejście do edukacji dzieci i młodzieży.

Młodzieżowi ambasadorzy Metropolii podczas warsztatów zwrócili uwagę na następujące bolączki polskiej szkoły oraz jednocześnie zaproponowali alternatywne rozwiązania:

- **system oceniania** – zdaniem uczestników projektu wpływa stygmatyzująco, a także implikuje napędzanie niepotrzebnego „wyścigu szczurów”. Według nich ocenianie zaburza system wartości uczniów ze względu na fakt, że implikuje on utożsamianie znaczenia drugiego człowieka z uzyskiwanymi w dzienniku ocenami. „Młodzi” uważają, że należałoby udzielać głównie ocen opisowych w postaci informacji zwrotnej formułowanej przez nauczyciela i innych uczniów, a także do minimum ograniczyć inne formy oceniania;

„Oceny w szkole często wpływają na samoocenę uczniów i napędzają wyścig szczurów. To jest niebezpieczne i negatywne. Oceniamy potem drugiego człowieka przez oceny, które on dostaje w szkole”.

- **system masowy** – uczestnicy twierdzą, że w szkole nie ma czasu oraz możliwości na zindywidualizowanie procesu kształcenia. Dla instytucji tej pożądanymi uczniowie to uczniowie średni (przeciętni). Ich zdaniem w szkole nie rozpoznaje się należyście talentów wszystkich uczniów ani tym bardziej się ich nie wzmacnia. Jednocześnie nie ma też odpowiedniego systemu wsparcia dla uczniów z problemami edukacyjnymi. Ambasadorowie metropolii postulowali, by szkoły i nauczane w nich przedmioty były bardziej sprofilowane i dostosowane do zainteresowań ucznia (indywidualizacja procesu kształcenia). Tymczasem ich zdaniem w polskiej szkole wymaga się kompleksowej wiedzy z każdego przedmiotu od każdego ucznia;

„Chciałbym by przede wszystkim szkoła pokazywała sens nauki, podchodziła indywidualnie do ucznia, można powiedzieć nieco w sposób harcerski, wyznaczając indywidualne stopnie rozwoju. Fajnie, jeśli szkoła postawi na tych, którzy rzeczywiście chcą się uczyć i udowodni, że stawia na nich, nie tylko przez stypendium materialne, ale również udział w projektach, a także promocję najzdolniejszych”.

„Szkoła powinna być wspierająca indywidualnie – programy tutoringu dla zdolnych uczniów i zachęta do podejmowania własnych działań”.

- **szkoła niedostatecznie wspiera kreatywność i ciekawość świata** – panaceum na ten problem zdaniem uczestników projektu mogłoby stanowić zindywidualizowanie procesu kształcenia, a także wzmacnianie i rozwijanie w szkole zainteresowań uczniów;

„Szkoła ma być dla dzieci i młodzieży przestrzenią do rozwoju ich zdolności, umiejętności. Warto też naszą uwagę poświęcić rozwojowi językowemu, wymiany między unijsne, ciekawe i wspólne projekty międzynarodowe itp. Każdy uczeń powinien mieć możliwość w szkole pracy nad własnymi zainteresowaniami.”

- **w szkole nie są w dostatecznym stopniu kształtowane praktyczne umiejętności** – uczestnicy mieli na myśli np. pisanie CV, malowanie ścian, gotowanie obiadu. Ich zdaniem w szkole należałoby postawić na praktykę oraz kształtowanie umiejętności potrzebnych w dorosłym życiu. Ambasadorzy GZM dodali również, że w polskiej szkole uczeń prędzej doświadczy społecznej traumy, niż nabędzie praktycznych umiejętności. Z tego też względu ich zdaniem występuje dysonans pomiędzy szkołą (i nabywaną dzięki niej wiedzą, kształtowanym umiejętnościom i kompetencjom) a rzeczywistym życiem i jego problemami;

„Szkoła powinna dawać wzorce do działania – także w obszarze ochrony środowiska i zmian klimatycznych.”

- **kadra pedagogiczna** – zdaniem ambasadorów Metropolii nauczyciele często nie są wystarczająco dobrzy w tym, co robią, nie są pasjonatami, nie potrafią zachęcać do nauki prowadzonych przez nich przedmiotów. Z tego względu studia pedagogiczne według uczestników projektu powinny być elitarne. W ich trakcie przyszli nauczyciele

powinni nabywać pogłębione umiejętności i kompetencje niezbędne do pracy w zawodzie. Ustawa z 16 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela uniemożliwia dyrektorom zwolnienie nauczycieli, którzy nie radzą sobie z pracą w szkole i zatrudnienie w ich miejsce prawdziwych pasjonatów z talentem pedagogicznym. Zdaniem młodych nauczycieli powinni być również lepiej wynagradzani, a zawód ten powinien być prestiżowy;

„Szkoła marzeń to przede wszystkim szkoła, w której nauczyciele rzeczywiście są nauczycielami. Co mam na myśli? Jasne, kulturę i zachowanie się wynosi z domu, ale szkoła również socjalizuje”.

- **brak kompleksowej pomocy psychologicznej** – uczestnicy projektu uważają, że w każdej placówce szkolnej powinien pracować w pełnym wymiarze etatu co najmniej jeden psycholog, a uczniowie powinni mieć szeroką możliwość korzystania z jego porad. Konieczne jest także przełamanie swego rodzaju tabu bądź nawet ostracyzmu społecznego, które to zjawiska narosły wokół tej kwestii;

„Obecnie nie jest powodem do wstydu korzystanie z pomocy psychologicznej. Coraz więcej ludzi to robi i się do tego przyznaje. Jest też coraz więcej problemów natury psychologicznej. Szkoła powinna zapewniać uczniom taką pomoc”.

- **przestarzała infrastruktura szkolna** – pomimo dostrzegalnych zmian w tym zakresie, „młodzi” uważają, że polskie szkoły często są niedostatecznie wyposażone, wiele z nich nie było od lat remontowanych, nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i tym bardziej nie są nowoczesne. Według uczestników projektu należałoby poczynić w nich szerokie inwestycje, tworząc np. tzw. strefy ciszy. Uczniowie w trakcie spędzonego w szkole często są przebudzowani i tego typu miejsca byłby niezwykle przydatne – zarówno w trakcie przerw, lekcji, jak i po ich zakończeniu;

„Szkoła moich marzeń powinna być nowoczesna, bez podziałów. Ma mieć możliwość dostępności do jak największej ilości materiałów dydaktycznych. W każdej szkole powinny na korytarzach stać szafki z możliwością pozostawienia rzeczy, bez konieczności noszenia ciężko obłożonych plecaków. Placówka powinna być czysta i zadbana, kolory ścian dostosowane do tematyki sali, tablice korkowe i interaktywne, dużo roślin, ubogacających to miejsce. Przy

szkole powinna się znajdować nowoczesna sala gimnastyczna oraz zewnętrzne, przestrzenne boisko do różnych gier zespołowych i zmagani sportowych. Z kwiatów, roślin, drzew utworzone zielonych alei, wiele ławek ze stolkami w celu spokojnego spożycia śniadań, lunchu. Warto zaopatrzyć szkołę w stoły do ping-ponga, szachy, innych gier planszowych w celach rozrywkowych między zajęciami. W placówce powinien znajdować się sklepik z lemoniadą, owocami, zdrowymi przekąskami”.

„Każda szkoła powinna być doceniana, w jakiś sposób się wyróżniać, nie może być gorszych i lepszych placówek, jeżeli chodzi o infrastrukturę i poziom dostępu do materiałów dydaktycznych”.

„Uważam, że w szkole marzeń należy wyeliminować wszystkie patologie instytucyjne – brak mydła czy papieru, fatalny stan szatni czy sal gimnastycznych. To na sam początek. Podobnie zresztą w kształceniu na poziomie szkolnictwa wyższego.”

„Szkoła marzeń powinna być dostępna dla wszystkich uczniów – zarówno sprawnych inaczej pod względem motorycznym, jak również dla młodzieży z innymi wymaganiami. Windy, rampy, pokój wyciszenia”.

- **edukacja nie jest dostosowana do potrzeb rynku pracy** – zdaniem ambasadorów Metropolii należy wzmacniać te kierunki kształcenia, na które jest zapotrzebowanie. W przeciwnym razie wielu młodych absolwentów będzie miało poczucie, że ich edukacja poszła na marne, a wiedza zdobyta w trakcie nauki jest bezużyteczna.

„Kierunki kształcenia nie są dopasowane do zapotrzebowania pracodawców. To może powodować, że absolwenci szkół i uczelni wyższych będą czuli, że ich edukacja poszła na marne”.

Proces nauczania w szkole zdaniem młodzieżowych ambasadorów Metropolii powinien charakteryzować się cechami zamieszczonymi na ilustracji 10.

Ilustracja 10. Cechy procesu nauczania w idealnej szkole zdaniem uczestników warsztatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

W trakcie projektu uzyskano również opinie na temat pracy, jaką w przyszłości chcieliby podjąć młodzi uczestnicy projektu. Podkreślali, że w przyszłości chcieliby się zajmować tym, co lubią. Praca ta powinna dawać im perspektywy rozwoju. Dla ambasadorów Metropolii ważne jest również elastyczne podejście do miejsca prac (wymienna praca w siedzibie pracodawcy, w terenie, w domu) oraz godzin, w których jest ona świadczona. Podczas warsztatów zwracali także uwagę na wyraźne oddzielenie czasu pracy od czasu wolnego poprzez np. możliwość wyłączenia służbowego telefonu oraz komputera.

„Przede wszystkim chciałbym pracować w branży, którą lubię. Bez wątpienia musi być to praca z ludźmi, na rzecz ludzi, organizacji, działań związanych z rozwojem naszego terenu, praca w samorządzie. Chcę, aby to była praca różnorodna, rozwojowa. Przeplatana praca w budynku z pracą na świeżym powietrzu, w terenie. Od czasu do czasu z różnych przyczyn, względów rodzinnych, czy chorobowych może pojawić się praca zdalna”.

„Chciałbym, by praca dawała czas na działanie z zakresu polityki, udzielanie się społecznie, w związku z tym by była elastyczna na potrzeby wyższego rzędu”.

„Jeżeli chodzi o proponowane benefity – warto, aby szło to w kierunku rozwojowym (owocowe poniedziałki, dodatkowe atrakcje w miejscu pracy związane np. z piłkarzykami, formami relaksu dla kobiet i mężczyzn, aktywne, sportowe karty z różnymi zakresami dla pracowników, rozwój językowy, a także szkoleniowy poprzez różnego rodzaju dofinansowania)”.

Co ważne, młodzi ludzie podkreślali, że oczekują za swoją pracę godnej płacy oraz ekwiwalentu pozapłacowego. Obecnie wydaje się to być oczywiste, jednakże jeszcze dekadę czy dwie temu w Polsce takim nie było.

„Praca powinna zapewniać wysoki standard płacy, a także wiele korzyści pozamaterialnych. Przykładem tu mogą być elastyczne godziny pracy, dodatki do urlopu, a także miejsce w którym można w spokoju odbyć przerwę. Cieszyłoby mnie również, gdyby była zgodna z prawem, na przykład w momencie gdy wykorzystuję prywatne dobro do pracy, chciałbym by został mi dany w zamian ekwiwalent pieniężny”.

Uczestnicy projektu podkreślali także, że cenią różnorodność społeczną w miejscu pracy. Chcieliby, żeby pracodawcy potrafili zarządzać wielopokoleniowym zespołem pracowników, wykorzystując atuty poszczególnych grup (np. wiekowych) zatrudnionych.

„Myślę, że patrząc na strukturę niektórych organizacji warto docenić wszystkie grupy wiekowe zatrudnione w naszej firmie. Podzieliłbym zakres benefitów na ludzi starszych, młodych rodziców, wielbicieli zwierząt, osoby młode, ludzi zaangażowanych sportowo i inne grupy zainteresowań. Warto doceniać wszystkie osoby, zasilające naszą organizację, każdego w jakiś sposób trzeba docenić, to buduje atmosferę i dobre warunki miejsca pracy”.

W tabeli 2 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki edukacji i rynku pracy.

Tabela 2. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki edukacji i rynku pracy.

CEL STRATEGICZNY	
Przekształcenie GZM w atrakcyjne miejsce do nauki i pracy osób młodych	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie dostępnych na terenie GZM kierunków kształcenia
Cel operacyjny nr 2	Promowanie w sferze edukacji zmian o charakterze partycypacyjnym
Cel operacyjny nr 3	Wspieranie wyróżniających się uczniów mieszkających lub uczących się na terenie GZM
Cel operacyjny nr 4	Promowanie współpracy pomiędzy szkołami i uczelniami oraz pracodawcami z terenu GZM
Cel operacyjny nr 5	Promowanie zmian w procesie rekrutacji do pracy na terenie GZM
Cel operacyjny nr 6	Promowanie zmian w zakładach pracy mających na celu kreowanie nowoczesnego środowiska pracy
Cel operacyjny nr 7	Promowanie wśród młodych mieszkańców Metropolii podejmowania pracy na jej terenie
Cel operacyjny nr 8	Promowanie wśród mieszkańców GZM postaw oraz zachowań prospołecznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Przykładowe działania GZM w obszarze edukacji i rynku pracy:

- promowanie w gminach GZM prozdrowotnych i proekologicznych zmian w funkcjonowaniu szkolnych stołówek;
- zachęcenie gmin tworzących GZM do otwierania szkolnych stołówek we wszystkich placówkach szkolnych, które te gminy prowadzą;
- zachęcanie gmin tworzących GZM do zapewnienia kompleksowej opieki psychologicznej uczniom w każdej placówce szkolnej;
- promowanie podejmowania przez nauczycieli w ramach godzin wychowawczych ważnych dla osób młodych kwestii;
- promowanie podejmowania przez nauczycieli w ramach lekcji wiedzy o społeczeństwie problematyki związanej z GZM;
- informowanie młodych i uczących się mieszkańców GZM na temat możliwych dalszych kierunków kształcenia (zawodowego, ogólnokształcącego, wyższego);
- współpraca szkół wyższych i gmin tworzących GZM – promowanie uczelni wyższych znajdujących się na terenie Metropolii w celu zachęcenia najlepszych absolwentów do pozostania w GZM;
- organizowanie lub współorganizowanie targów edukacyjnych (w gminach oraz wspólnych dla całej Metropolii), podczas których uczniowie mogliby się zapoznać z ofertą szkół wyższych oraz policealnych działających na terenie GZM;
- promowanie w gminach oraz szkołach funkcjonujących na terenie GZM powoływania rad szkoły – instytucji o charakterze partycypacyjnym, które mogą być tworzone na podstawie obowiązujących przepisów, a które jednocześnie rzadko funkcjonują w polskich szkołach;
- promowanie w gminach oraz w szkołach funkcjonujących na terenie GZM zwiększenia wpływu uczniów na kwestie związane z edukacją, m.in. wybór dodatkowych lektur szkolnych, zatrudnianie na stanowisko nauczyciela czy dyrektora placówki;
- zachęcanie gmin oraz szkół funkcjonujących na terenie GZM do zwiększania środków finansowych oraz możliwości ich wydatkowania przez samorządy uczniowskie;
- zachęcanie gmin tworzących GZM do organizowania na terenie gmin tworzących GZM budżetu obywatelskiego w placówkach szkolnych;
- promowanie w gminach GZM podejmowania zmian w zakresie trybu wybierania dyrektora szkoły. Zmiany te mają mieć na celu zwiększenie liczby potencjalnych kandydatów na to stanowisko oraz wzrost transparentności w tym zakresie;

- utworzenie systemu wsparcia osób młodych (do 25 roku życia) zdolnych oraz aktywnych społecznie poprzez opracowanie bazy danych takich osób zamieszkujących na terenie GZM i następnie informowanie ich o możliwościach aplikowania o stypendia czy pracę, a także informowanie ich o wszelkich dodatkowych możliwościach działalności edukacyjnej lub społecznej, jak również o podejmowanych przez GZM przedsięwzięciach;
- wspieranie działań mających na celu zwiększenie współpracy szkół oraz uczelni wyższych z pracodawcami z terenu GZM;
- promowanie działań, których celem jest szersze informowanie kandydatów na studia informacji na temat współpracy uczelni z pracodawcami z terenu GZM;
- opracowanie nowych zasad rekrutacji, które miałyby obowiązywać w instytucjach publicznych. Przykładowe zasady zaproponowane przez uczestników projektu: utajnianie płci, przeprowadzanie testów kompetencji pod kątem np. dominacji półkuli mózgu, umiejętności pracy w grupie, odporności na stres itp.;
- promowanie wśród pracodawców nowych zasad rekrutacji;
- promowanie umieszczania przez pracodawców w ofertach pracy przejrzystych informacji dotyczących wynagrodzenia na danym stanowisku;
- udział przedstawicieli osób młodych w procesie rekrutacji na stanowiska urzędnicze na terenie całej GZM;
- opracowanie wytycznych dla pracodawców dotyczących kierunku zmian w zakładach pracy i przyznawanie stosownych certyfikatów. Przykładowe zmiany zaproponowane przez uczestników projektu: promowanie wśród pracowników bezemisyjnych środków transportu wykorzystywanych w trakcie dojazdu do pracy, zapewnienie pracownikom konsultacji psychologicznych, zapewnienie pracownikom możliwości rozwoju poprzez szkolenia czy wizyty studyjne, ścisłe oddzielenie czasu pracy od czasu wolnego (wyłączony po godzinach pracy telefon służbowy i laptop służbowy), edukowanie pracowników rozpoczynających pracę na temat struktury danej organizacji oraz pracy w tej strukturze celem zapewnienia łatwiejszego startu;
- opracowanie bazy danych nowoczesnych pracodawców i jej udostępnianie w serwisach internetowych GZM;
- opracowanie wytycznych mających na celu usprawnienie działania Powiatowych Urzędów Pracy, tak by efektywnie działały na rzecz znalezienia dobrej pracy bezrobotnym, a nie realizowały jedynie funkcje socjalne poprzez wypłatę zasiłków;

- promowanie wśród mieszkańców GZM postaw i zachowań takich jak: życzliwość wobec drugiego człowieka, chęć niesienia pomocy, otwartość na potrzeby innych.

WIELOPOKOLENIOWA METROPOLIA

Uczestnicy projektu pn. „Młodzi robią Metropolię” podejmując problematykę wielopokoleniowej Metropolii zdiagnozowali wiele istotnych ich zdaniem kwestii, które wiążą się ze starzeniem społeczeństwa oraz starością. Wśród nich wymienili problemy służby zdrowia, która ich zdaniem jest niedofinansowana, a także przez wieloletnie zaniedbania mało efektywna.

„Polityka zdrowotna w Polsce jest niedofinansowana, obserwujemy tu wieloletnie zaniedbania, co często uniemożliwia leczenie”.

Niezwykłe ciekawe były spostrzeżenia ambasadorów Metropolii dotyczące kwestii opieki nad seniorami sprawowanej przez członków rodziny. Według nich bliscy często nie mają specjalistycznej wiedzy dotyczącej chorób (w tym również psychiatrycznych) wiążących się ze starością. Są pozostawieni sami sobie i muszą indywidualnie organizować pomoc dla seniorów. Zdaniem uczestników projektu należałoby zapewnić rodzinom edukację oraz systemowe wsparcie w tym zakresie.

„Brak edukacji dla rodzin, które opiekują się starszymi członkami rodziny chorującymi np. na Alzheimera. Jest też jakiegoś rodzaju tabu czy lęk przed powierzeniem opieki nad starszą osobą domom opieki. Czasem rodziny sobie nie radzą i mimo że byłoby je stać na skorzystanie z opieki dla osoby starszej nie korzystają z niej ‘bo co powie rodzina’ itp.”.

Młodzi zauważyli również problem systemu instytucjonalnego wsparcia świadczonego osobom starszym w postaci zbyt małej liczby miejsc w domach pomocy społecznej. Zwrócili także uwagę na ograniczoną możliwość skorzystania przez seniorów z opieki świadczonej w miejscu zamieszkania oraz z placówek kształcenia ustawicznego.

„Mamy zbyt mało domów pomocy społecznej, zbyt mało asystentów osób starszych, wciąż działa zbyt mało instytucji oferujących kształcenie ustawiczne, w tym UTW”.

Uczestnicy projektu wskazali, że gwarancją dobrego zdrowia zarówno osób młodych, jak i starych jest aktywność fizyczna i intelektualna. Ponadto po raz kolejny podkreślili, że

korzystanie z pomocy psychologicznej nie powinno stanowić powodu do wstydu. Zdaniem ambasadorów Metropolii każdy powinien mieć zapewniony dostęp do szybkiej i bezpłatnej opieki psychologicznej, gdy tylko jej potrzebuje.

„Należy dbać o zdrowie, aktywność fizyczną i intelektualną, wykształcenie – dzięki temu jesteśmy ciągle młodzi”.

„Trzeba promować sport, bo daje on zdrowie”.

„Warto zadbać o zdrowie psychiczne zarówno młodych, jak i starych. Nie możemy się wstydzić wizyty u psychiatry. Ponadto ważna jest aktywność fizyczna od najmłodszych pokoleń”.

Podczas warsztatów sporo uwagi zostało poświęcone na kwestie dialogu międzypokoleniowego oraz dyskryminacji ze względu na wiek – ageizmu (zarówno osób młodych, jak i starych). Uczestnicy projektu dostrzegli, że „młodzi” oraz „starzy” mogą się wzajemnie od siebie wiele nauczyć. Niemniej jednak konieczne są działania, których celem będzie wzmacnianie integracji międzypokoleniowej. Zdaniem ambasadorów Metropolii jest ona obecnie podejmowana w sposób sztuczny, tym samym nie przynosi oczekiwanych rezultatów. Uczestnicy projektu wskazali, że niezwykle istotna jest rozmowa, która z jednej strony będzie stanowić remedium na samotność osób starszych, a z drugiej strony pokaże osobom młodym, że czas spędzony z seniorami może być atrakcyjny.

„Osoby 60+ mają doświadczenie życiowe, mądrość życiową, której często brakuje młodszym. Jeśli połączymy to z szybkością i zręcznością osób młodych możemy uzyskać bardzo dobre rezultaty. Poza tym musimy edukować, dbać o profilaktykę zdrowotną”.

„Integracja międzypokoleniowa dzieje się na siłę. Należy prowadzić bardzo subtelne działania (niuanse, drobne zmiany), żeby nie powodować sztuczności np. używać języka, który nie sugeruje podziału”.

„Młodych i starych może połączyć rozmowa, bo największym problemem ludzi (niezależnie od wieku) jest samotność, nie mamy osób, z którymi moglibyśmy porozmawiać”.

Istotną kwestią dla młodych uczestników projektu była również polityka rodzinna. Według nich należy kierować pomoc do rodzin z małymi dziećmi, tak by wspierać rodziców w łączeniu ról zawodowych i rodzinnych. Ambasadorzy Metropolii podkreślili także, że nasze środowisko życia powinno odpowiadać na potrzeby wielopokoleniowego społeczeństwa. Postulowali również racjonalne gospodarowanie finansami publicznymi oraz adekwatne do społecznych potrzeb transfery socjalne.

„Należy pomóc młodym rodzicom w opiece nad dziećmi – wspierać ich w łączeniu ścieżki zawodowej i rodzinnej. Nasze miasta i osiedla muszą być przyjazne: zieleń miejska, miejsca służące rekreacji. Miasta muszą być przyjazne pieszym i rowerzystom. Zakłady pracy (ale nie takie działające w erze industrializacji) powinny być blisko osiedli, tak by można było tam dotrzeć w 15 minut pieszo lub na rowerze”.

„Trzeba też w mądry sposób zarządzać finansami i programami socjalnymi typu 500+”.

Dyskusję tę podsumowują słowa-klucze zamieszczone na ilustracji 11.

Ilustracja 11. Słowa-klucze charakteryzujące aktywne wielopokoleniowe społeczeństwo.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

W tabeli 3 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki wielopokoleniowej Metropolii.

Tabela 3. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki wielopokoleniowej Metropolii.

CEL STRATEGICZNY	
Przekształcenie GZM w miejsce przyjazne wielopokoleniowej społeczności mieszkańców	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie w gminach GZM oraz wśród jej mieszkańców rewitalizacji przestrzeni miejskiej przy uwzględnieniu specyfiki wielopokoleniowego społeczeństwa
Cel operacyjny nr 2	Promowanie w gminach GZM oraz wśród jej mieszkańców dialogu i współpracy międzypokoleniowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Przykładowe działania GZM w obszarze wielopokoleniowej Metropolii:

- promowanie rewitalizacji, tak by tworzone były wielopokoleniowe przestrzenie w gminach np. w bezpośrednim sąsiedztwie budowanie: placu zabaw, linarium, siłowni na świeżym powietrzu, urządzeń do streetworkoutu, stolików do gry w szachy;
- montowanie na terenie GZM tzw. ławek społecznych. Byłby to specjalnie oznaczone ławki, obok których znajdowałaby się tablica informacyjna. Zajęcie miejsca na takiej ławce będzie stanowiło komunikat o chęci porozmawiania. Każdy będzie mógł usiąść obok i zamienić parę słów. Ma to stanowić remedium na problem samotności w mieście, zwłaszcza wśród seniorów;
- promowanie zmian w przestrzeni miejskiej, tak by była ona dostosowana do potrzeb osób chorych lub z niepełnosprawnością. Uczestnicy projektu zaproponowali następujące zmiany: usuwanie barier architektonicznych, użycie większej czcionki w rozkładach jazdy oraz na tablicach informacyjnych, użycie większej czcionki do zapisu numerów autobusów i tramwajów, bądź umieszczanie tablic interaktywnych, które odczytywałyby zapisaną treść;

- organizowanie w gminach wydarzeń typu festyny, pikniki, śniadania w celu włączenia osób młodych w życie gmin. Wydarzenia te powinny być atrakcyjne dla osób młodych oraz starszych;
- utworzenie wypożyczalni koszy piknikowych i tym samym zapewnienie możliwości wypożyczenia ich (z produktami żywnościowymi) wraz z kocem lub leżakami. Utworzenie w gminach specjalnych stref piknikowych;
- promowanie współpracy seniorów z placówkami oświatowymi. W jej trakcie młodzież szkolna mogłaby uczyć seniorów np. korzystania z nowoczesnych technologii. Seniorzy natomiast dzieliliby się swoim doświadczeniem i wiedzą np. w zakresie pielęgnacji ogrodu lub gotowania czy pieczenia;
- promowanie organizacji działających na rzecz seniorów, w tym przede wszystkim Uniwersytetów Trzeciego Wieku, a także promowanie organizowania przez nie zajęć mających na celu zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu seniorów;
- promowanie wydarzeń kulturalnych (szczególnie tych, które powstają we współpracy wielopokoleniowej) działających przeciw wykluczeniu kulturalnemu mieszkańców w różnym wieku;
- edukowanie mieszkańców Metropolii na temat chorób o podłożu psychicznym, które często towarzyszą starości (np. choroba Alzheimera);
- promowanie aktywnej starości w znaczeniu społecznym i zawodowym oraz działanie przeciwko wykluczeniu seniorów;
- promowanie narracji skierowanej na wspólnotę – jesteśmy jednym społeczeństwem, jedną grupą ponad podziałem na młodych i starszych;
- promowanie tworzenia w gminach GZM ogrodów społecznych w celu kreowania wspólnych działań sąsiedzkich;
- utworzenie w gminach GZM wypożyczalni krzesełek (na wzór wypożyczalni rowerów). Tak, by mieszkańcy mogli wziąć krzesełko i usiąść w wybranych przez siebie miejscach;
- umieszczanie na przystankach autobusowych, tramwajowych oraz stacjach kolejowych interaktywnych tablic z rozkładami jazdy, które odczytywałyby zapisane treści;
- umieszczanie w przestrzeni miejskiej powszechnie dostępnych instrumentów muzycznych (np. pianina). Tak, by mieszkańcy mogli grać oraz słuchać, jak grają inni, co pomoże w budowaniu więzi społecznych.

W celu spowolnienia procesu starzenia ludności młodzi uczestnicy projektu pn. „Młodzi robią Metropolię” rekomendują, by w skali kraju zwrócić uwagę na następujące kwestie:

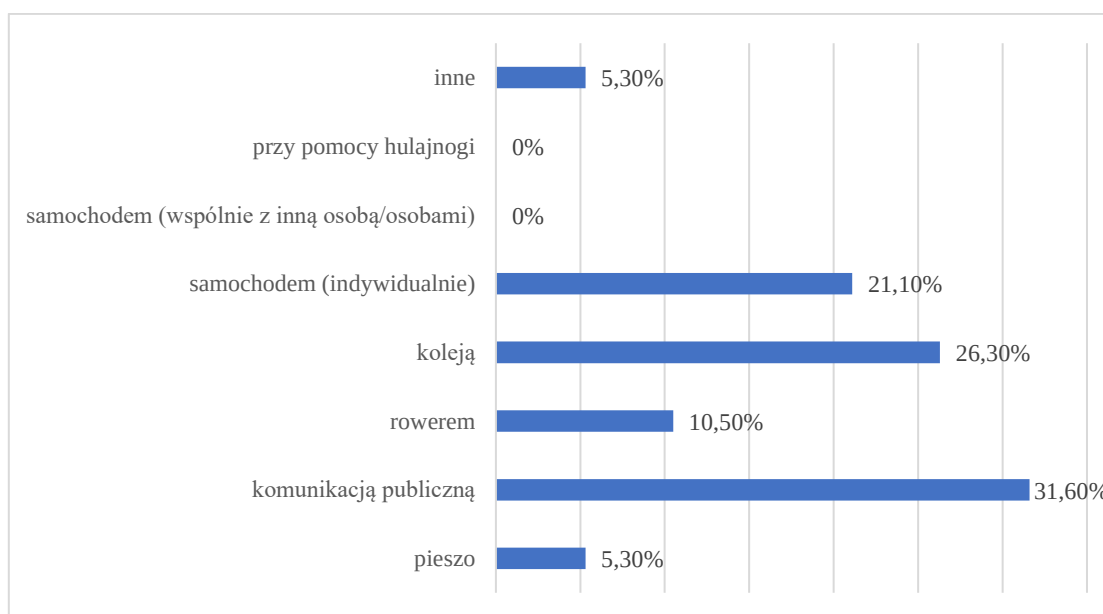
1. Zapewnienie atrakcyjnych kierunków kształcenia oraz pracy dla absolwentów.
2. Promowanie bliskości miejsca zamieszkania i miejsca pracy.
3. Zaspokajanie potrzeb młodych rodziców związanych z opieką nad dzieckiem w trakcie ich pobytu w pracy.
4. Podejmowanie zmian na terenie osiedli mieszkaniowych, tak by zapewnić im odpowiednią infrastrukturę (bliskość sklepu, żłobka, przedszkola, szkoły).
5. Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego oraz położenie nacisku na profilaktykę zdrowia.

KOMUNIKACJA I TRANSPORT

Zintegrowana sieć usług szybkiego transportu publicznego jest jedyną realną opcją, która może zapewnić zrównoważoną, sprawiedliwą i wolną od ograniczeń mobilność w miastach i dzielnicach metropolii. Główne zasady jakie przyświecają zintegrowanej sieci transportu publicznego kładą nacisk na przystępną cenę, szybką możliwość przemieszczania się, zminimalizowanie czasu podróży, zapewniając jednocześnie bezpieczeństwo, komfort i wygodę użytkowników.

W ramach warsztatów, których tematem przewodnim była mobilność oraz transport przeprowadzono krótką ankietę dotyczącą sposobów przemieszczania się wybieranych przez uczestników projektu oraz ich uwarunkowań. Prawie 1 na 3 młode osoby dociera do pracy lub szkoły z wykorzystaniem komunikacji publicznej. Nieco mniej respondentów wybiera kolej lub samochód prywatny. Jedynie pojedynczy uczestnicy zadeklarowali przemieszczanie się pieszo, rowerem lub łącząc różne sposoby pokonywania codziennych tras.

Wykres 24. W jaki sposób zazwyczaj pokonujesz drogę do szkoły/pracy?

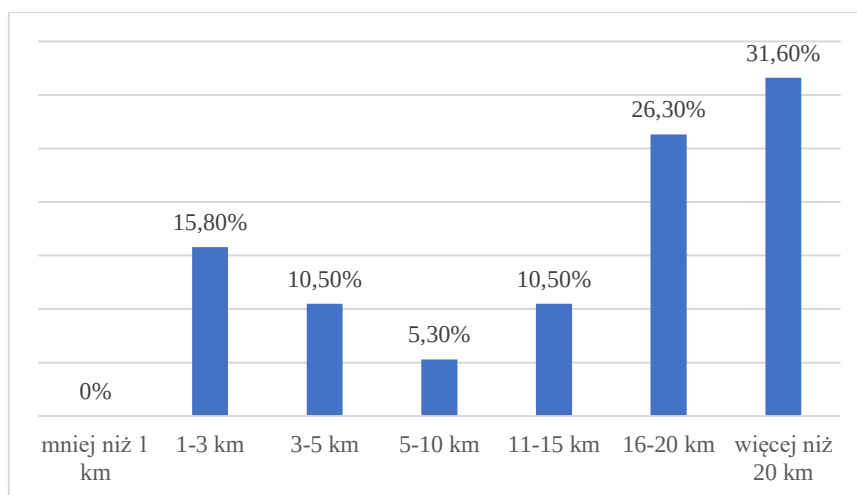

Źródło: opracowanie własne na podstawie odpowiedzi uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Uczestnicy wybór określonego środka uzasadniali komfortem podróży, dużą odległością do pokonania oraz wygodnymi połączeniami komunikacyjnymi oferowanymi przez transport metropolitalny. Przybliżony dystans jaki pokonują uczestnicy projektu na trasie

dom–szkoła/praca to najczęściej odległość powyżej 15 kilometrów. Uczestnicy zadeklarowali, że gdyby mieli możliwość wyboru środka lokomocji, najchętniej przemieszczaliby się przy pomocy samochodu osobowego (podróżując indywidualnie lub z innymi osobami).

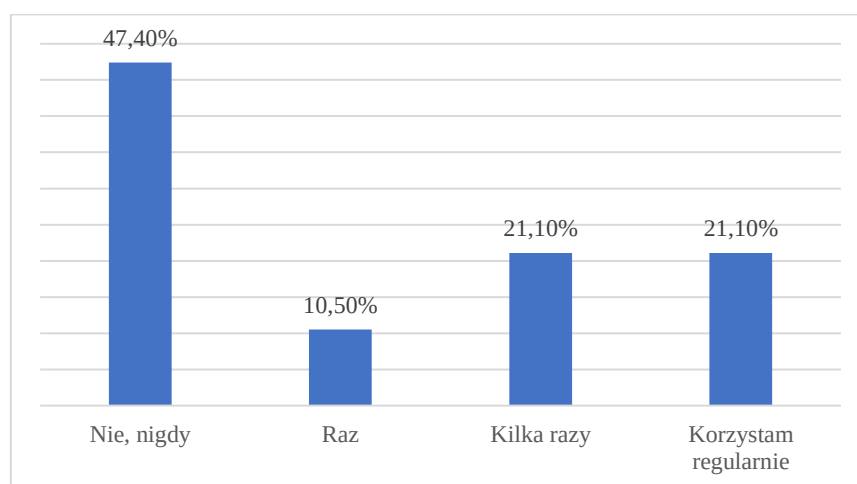
Wykres 25. Przybliżony dystans z Twojego domu do szkoły/pracy wynosi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Ponadto, większość uczestników nie korzystała nigdy z roweru miejskiego ani hulajnogi do przemieszczania się.

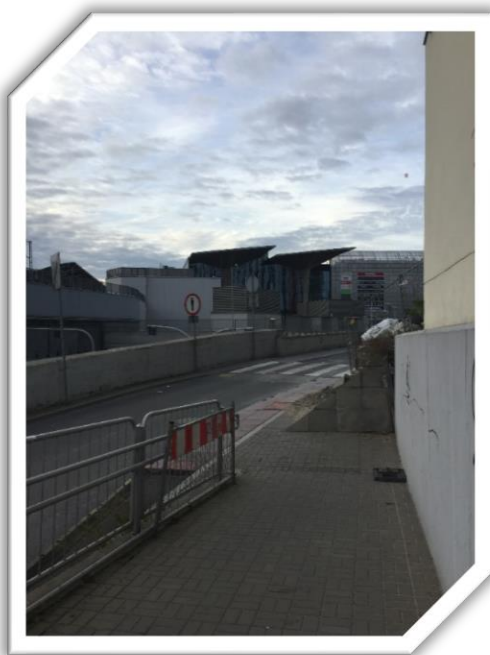
Wykres 26. Czy korzystałeś/aś kiedyś z roweru miejskiego do poruszania się po obszarze Metropolii?

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Zdaniem uczestników projektu „Młodzi robią Metropolię” metropolia dysponuje szeroką siecią połączeń oraz środków transportu. Ponadto młodzież dostrzegała rozwój i unowocześnianie przez metropolię infrastruktury – taborów, biletomatów, tablic elektronicznych itd.

Zdjęcie 1. Przejście dla pieszych pomiędzy Dworcem PKP a ul. Pocztową w Katowicach.

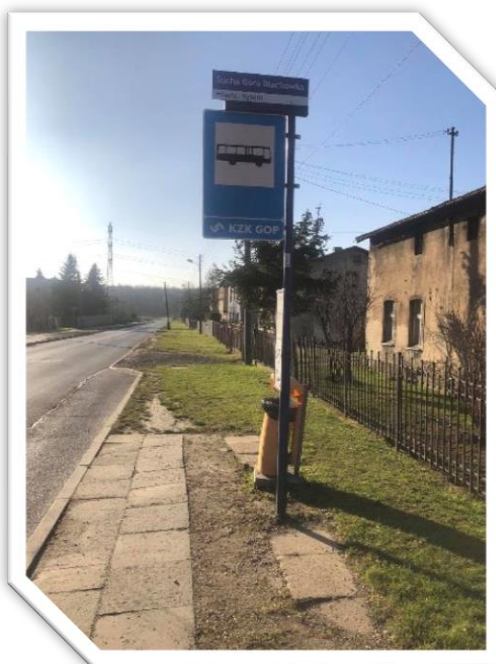
Źródło: fotografia wykonana przez uczestnika warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Zdjęcie 2. Ścieżka rowerowa w centrum Katowic.

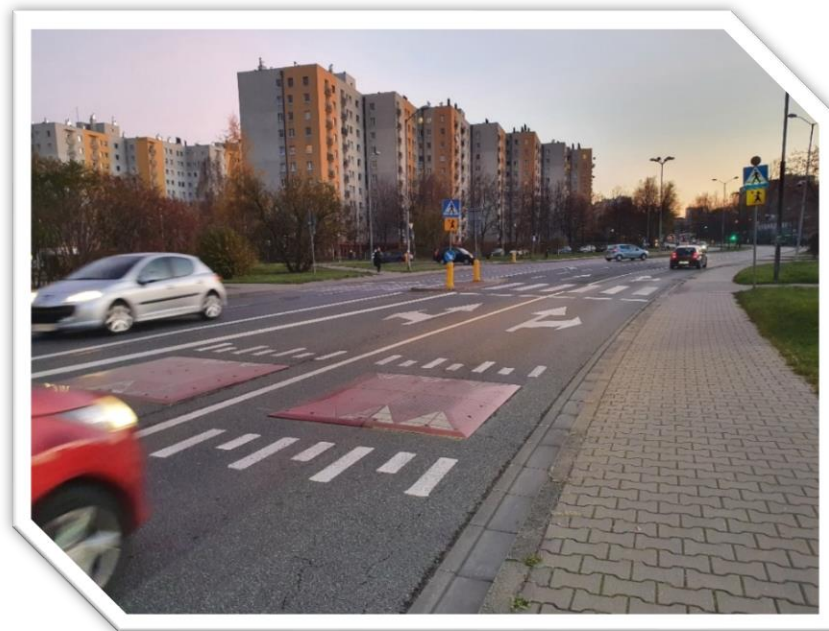
Źródło: fotografia wykonana przez uczestnika warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Zdjęcie 3. Przykładowy przystanek autobusowy w mniejszych gminach lub na obrzeżach większych.

Źródło: fotografia wykonana przez uczestnika warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Zdjęcie 4. Progi zwalniające na ul. Granicznej w Katowicach.

Źródło: fotografia wykonana przez uczestnika warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Powyższa fotografia przedstawia progi zwalniające zamontowane w ramach programu Tempo 30. Progi umieszczone są przed przejściami dla pieszych, kierowcy są zmuszeni zmniejszyć prędkość do 30kmh. Zapobiegają one wypadkom na przejściu dla pieszych.

Przykładowe uwagi młodzieży biorącej udział w projekcie:

- **biletomaty** – postrzegane są przez młodych jako relikty przeszłości, proponują oni upowszechnienie informacji o możliwości nabycia biletu poprzez aplikację lub biletomaty zamontowane w autobusie/w pociągach kolei regionalnych z możliwością płacenia kartą

„Mając biletomat w autobusie jest on na każdym przystanku”.

„Promuje się kierowców aut bo kary bo ceny parkingów czy karanie za brak biletu parkingowego jest niższe niż karanie gapowiczów”.

Równocześnie zdaniem uczestników należy zadbać, aby występował co najmniej jeden biletomat na dzielnicę/osiedle, ze szczególnym uwzględnieniem przystanków rozpoczynających czy kończących trasę.

„Biletomaty, póki co są instalowane w takich głównych przystankach, które są takimi łącznikami, albo centrami przesiadkowymi. Natomiast w tych dzielnicach, które są mniej zaludnione, a gdzie często linie kończą bieg, tych biletomatów nie ma... Mieszkam w dzielnicy Bytomia najbardziej wysuniętej na północ nazywającej się Górniki, no i tam, jeśli kierowca nie ma biletu to tak naprawdę zostajemy bez jakiejkolwiek możliwości jego zakupu, no chyba że mamy kartę ŚKUP”;

- **monitoring oraz estetyczne murale w przejściach podziemnych** – zwiększają komfort i czynią przestrzeń bardziej przyjemną, propozycja – StreetArt w przejściach podziemnych;
- **metro pod chmurką** – wizja z lat 80., metro naziemne Gliwice–Dąbrowa, odpowiednik DTŚ dla kolei;
- **siatki przystanków** – w opinii uczestników są nieaktualizowane od lat 90, zbyt małe zagęszczenie przystanków autobusowych, uwzględnianie przeobrażeń i rozwoju miast

„DTŚ ma wybudowane w wielu miejscach przystanki autobusowe, na przykład na de Gaulla w Zabrze, gdzie na zjeździe z DTŚki jest zbudowany przystanek, ale autobusy w dalszym ciągu jeżdżą na trasie tak jak w 2006, kiedy DTŚka kończyła się w Chebziu i dalszej trasy nie było”;

- potrzebne większe **egzekwowanie posiadania biletów**, min. celem ograniczenia podróżowania osób bezdomnych, wspieranie kierowców w wypraszaniu pasażerów naruszających zasady współżycia społecznego;
- „Autobusy się kojarzą z takim brudem, tramwaje mniej, szczególnie te nowe, czerwone Gwarki”;
- **„plamy zbiorkomowe”** – respondenci wymieniali przykłady obszarów o utrudnionym dostępie do transportu, gdzie odległość do przystanku wynosi ok. 1 km;
- **synchronizacja i integracja transportowa** – zdaniem uczestników rozkłady nie zazębiają się;
- znaczne **ograniczenie połączeń po godzinie 19:00**, mimo że wiele aktywności młodzi podejmują wieczorami (18:00–21:00);

- w opinii uczestników najlepszy jest **transport kolejowy** i ten należy rozwijać – bezkorkowy, imitujący metro, podobnie jak w Tychach, problem do rozwiązania – hałas. Ważne jest zapewnienie dojazdu pociągów (zwłaszcza Kolei Śląskich) do mniejszych miejscowości, które są częścią GZM, jak np. gmina Rudziniec. Rozdzielenie torów pociągów towarowych od osobowych;
- **nieprzemysłane ścieżki rowerowe**

„Ja będę się wypowiadał na podstawie Gliwic bo tutaj jeżdżę najczęściej (...) u nas bardzo wiele jest ścieżek, które właśnie prowadzą donikąd, sam mieszkam zaraz przy mojej kamienicy jest ścieżka rowerowa, zaczyna się przy światłach, idzie wzdłuż mojej kamienicy i kończy przy przejściu dla pieszych, jest to ścieżka, która właściwie nie umożliwia mi przejazdu w żadną ze stron, ponieważ ona się zaraz kończy i tak muszę wjechać na ulicę”.

Istotnym wydaje się zwrócenie uwagi na fakt, że pewne rozwiązania, mające powstać w niedalekiej przyszłości, jak i już istniejące nie były uczestnikom dobrze znane np. bilety metropolitalne, bilety elektroniczne, które można zakupić przez mPay, czy program Kolej plus. W ostatnich latach Zarząd Transportu Metropolitalnego podjął wiele działań mających na celu zapewnienie mieszkańcom GZM szybkiego, komfortowego i nowoczesnego transportu, m.in.:

- inwestowanie w rozwój transportu niskoemisyjnego;
- systematyczne instalowanie na przystankach tablic Systemu Dynamicznej Informacji Pasażerskiej, dzięki którym pasażerowie wiedzą, za ile minut przyjedzie wybranych przez nich środek transportu;
- wprowadzenie możliwości zamówienia karty ŚKUP do domu, rozwijanie możliwości aplikacji „Mobilny ŚKUP”;
- uruchomienie ekologicznych, solarnych automatów biletowych z możliwością płacenia kartą;
- prace nad utworzeniem Kolei Metropolitalnej, która ma być odpowiedzią na będącą na wyczerpaniu przepustowość istniejących linii kolejowych;
- metro linie – autobusowe linie metropolitalne pomiędzy największymi ośrodkami transportowymi w regionie;
- plan budowy metropolitalnej велоstrady oraz spójnej sieci tras rowerowych;
- uruchomienie usługi internetowego Punktu Obsługi Pasażera.

W tabeli 4 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki komunikacji i transportu.

Tabela 4. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki komunikacji i transportu.

CEL STRATEGICZNY	
Utworzenie zintegrowanej sieci szybkiego transportu publicznego	
Cel operacyjny nr 1	Przyjazny dla użytkownika, wysokiej jakości system usług, który jest konkurencyjny dla samochodów
Cel operacyjny nr 2	Redukcja czasu podróży pomiędzy miastami Metropolii
Cel operacyjny nr 3	Mobilność przyjazna użytkownikom ze specjalnymi potrzebami

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Przykładowe działania GZM w obszarze mobilności:

- synchronizacja rozkładów;
- wprowadzenie tablic informacyjnych w języku angielskim;
- zapewnienie dostępu do przejrzystych i rzetelnych informacji na temat tras rowerowych;
- promowanie rozwiązań przyjaznych osobom starszym, opracowanie maksymalnej intuicyjności urządzeń i biletomatów;
- wprowadzenie możliwości ładowania urządzeń w pojazdach;
- promowanie wykorzystania inteligentnych przejść dla pieszych na fotokomórki;
- rozbudowa transportu zasilanego paliwem alternatywnym;
- rozważenie wykorzystania map Google do promocji i ujednolicenia informacji na temat przystanków czy dróg rowerowych.

ŚRODOWISKO ZAMIESZKANIA

Uczestnicy projektu „Młodzi robią Metropolię” wskazali szereg mankamentów, jakie wiążą się ze środowiskiem zamieszkania w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. Zauważyli, że obecnie w gminach GZM najbardziej rozwijają się przedmieścia, z kolei centra miast stopniowo się wyludniają. Przedmieścia często nie mają odpowiedniej infrastruktury, a także nie są dobrze skomunikowane z centrum oraz innymi gminami tworzącymi GZM. Z tych oraz innych względów ich mieszkańcy najczęściej nie korzystają z transportu zbiorowego i przemieszczają się samochodami. To z kolei wpływa niekorzystnie na ruch miejski, generując korki, jak również powoduje większe zanieczyszczenie środowiska naturalnego.

„Uważam, że w najbliższym czasie GZM powinna postawić na aranżację miejsc postindustrialnych oraz na reurbanizację miast. Uważam, że centra, w wielu miastach Metropolii, przestały być atrakcyjne dla mieszkańców, a rozpadające się obiekty postindustrialne nie ułatwiają tego. Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia powinna wprowadzić kampanię, która zachęci zarówno przyszłych inwestorów, jak i potencjalnych mieszkańców do wybrania śródmieść w aglomeracji”.

Uczestnicy projektu proponowali również lepsze wykorzystanie miejsc postindustrialnych. Działania tego typu niewątpliwie pozwolą zachować przemysłowe dziedzictwo regionu, a udostępnienie postindustrialnych miejsc zwiedzającym będzie stanowiło atrakcyjną formę spędzania wolnego czasu przez mieszkańców GZM (i nie tylko).

„Miejsca postindustrialne powinny być zagospodarowane w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju, aranżując je na ekologiczne miejsca zdobywania energii (fotowoltaika), jako obiekty retencji wody lub miejsca dystrybucji najbardziej przyszłościowego paliwa, jakim jest wodór. Obiekty te powinny przy tym zachować swój klimat, ponieważ GZM powinna wspierać również lokalność, na przekór globalizacji, zostawiać jakiekolwiek ślady naszej tożsamości”.

Zdaniem uczestników gminy wchodzące w skład GZM nie przestrzegają wystarczająco dokładnie planów zagospodarowania przestrzennego. Skutkuje to podejmowaniem działań

(projektów budowlanych), które są dla gmin opłacalne finansowo, ale jednocześnie nie przynoszą ich mieszkańcom korzyści. Znajdujące się na terenie GZM budynki oraz nowobudowane obiekty często są niespójne stylistycznie, przez co mamy do czynienia z nieładem urbanistyczno-architektonicznym. Nowe budynki mieszkalne często są stawiane kosztem terenów zielonych. Ponadto zdaniem ambasadorów Metropolii konieczne jest podejmowanie działań mających na celu rozwój na terenie GZM nowoczesnych technologii, które mogłyby ułatwić życie mieszkańców.

„Chciałbym, żeby miasta, wsie, czy osiedla ludzkie były bezpieczne, stabilne oraz zrównoważone rozwojowo. Jeszcze większy rozwój aplikacji mobilnych, jeżeli chodzi o komunikację miejską, parkometry czy miejsca publiczne na terenie GZM, które odwiedzają mieszkańcy. Rozbudowa punktów WiFi na terenie Metropolii GZM (może warto rozważyć dostęp do Internetu w parkach, przy okazji zamontować stacje solarne do ładowania urządzeń mobilnych). Uważam też, że miasta potrzebują więcej zieleni, mniej betonowej zabudowy. Chcę również zwrócić uwagę na mniejsze miejscowości, gminy, będące w składzie Metropolii GZM”.

Uczestnicy projektu podjęli też kwestię promocji Metropolii na terenie gmin, w tym w szczególności tych mniej licznych i znajdujących się na obrzeżach jej struktur. Zdaniem ambasadorów GZM jako instytucja nie jest odpowiednio identyfikowana przez lokalne społeczności mniejszych gmin i z tego powodu wszelkie działania promocyjne są niezbędne.

„Myślę, że warto też rozważyć działania promocyjne GZM na terenie mniejszych miejscowości, należących do struktur, nie wszyscy mieszkańcy są świadomi należności do GZM. Chciałbym, aby nasi mieszkańcy w gminie Rudziniec również w większym stopniu doświadczali obecności w Metropolii. Nie piszę tylko o nas, a o wszystkich mniejszych gminach”.

Dyskusję na temat środowiska zamieszkania podsumowują słowa-klucze zamieszczone na ilustracji 12.

[illegible]

W tabeli 5 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki środowiska zamieszkania.

Tabela 5. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki środowiska zamieszkania.

CEL STRATEGICZNY	
Poprawa sytuacji mieszkaniowej osób młodych i kreowanie nowych rozwiązań w zakresie środowiska zamieszkania	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie w gminach GZM koncepcji piętnastominutowego miasta
Cel operacyjny nr 2	Promowanie wśród mieszkańców GZM rezygnowania z korzystania z samochodu
Cel operacyjny nr 3	Promowanie działań mających na celu upowszechnianie w przestrzeni miejskiej kultury
Cel operacyjny nr 4	Promowanie renowacji starych i zniszczonych budynków
Cel operacyjny nr 5	Opracowanie spójnych wytycznych dotyczących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
Cel operacyjny nr 6	Promowanie reurbanizacji centrów miast wchodzących w skład GZM w znaczeniu gospodarczym oraz rezydencjonalnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Proponowane działania GZM w obszarze środowiska zamieszkania:

- promowanie GZM w gminach, w tym w szczególności mniej licznych i znajdujących się na obrzeżach jej struktur;
- zachęcanie gmin do przekształcania bezpłatnych osiedlowych parkingów w płatne, celem zmniejszenia liczby samochodów posiadanych w rodzinie;

- promowanie w gminach działań mających na celu przeciwdziałanie gettoizacji przestrzeni miejskiej, wzmacnianie współpracy pomiędzy mieszkańcami GZM;
- promowanie lokalnych firm działających na rzecz wzmacniania dziedzictwa społeczno-kulturalnego Górnego Śląska oraz Zagłębia Dąbrowskiego;
- zachęcanie gmin do wyznaczania miejsc parkingowych przeznaczonych wyłącznie dla przyjezdnych (gości);
- organizowanie wydarzeń, których celem jest przeniesienie sztuki na ulice miast;
- opracowanie programu renowacji starych i zniszczonych budynków w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych osób młodych. Mieszkania w takim zasobie miałyby być wynajmowane osobom młodym, a nowi lokatorzy byliby zobowiązani do ich wyremontowania;
- opracowanie we współpracy z gminami spójnych wytycznych do planów, tak by zachowany został postindustrialny charakter GZM, rewitalizowane były industrialne miejsca w gminach, unikano zastępowania terenów zielonych betonowymi placami lub nowymi osiedlami;
- promowanie w gminach ograniczania przestrzeni reklamowych w postaci wielkich billboardów zasłaniających budynki, ogrodzenia itp.;
- opracowanie spójnych dla wszystkich gmin GZM celów w zakresie reurbanizacji, których celem ma być przede wszystkim ponowne zasiedlanie centrów miast.

ŁAD(NIE) I ZIELONO W METROPOLII

Metropolitalny ład ekologiczny

Od rozpowszechnienia idei zrównoważonego rozwoju w latach 80-tych ubiegłego wieku, dzięki raportowi Światowej Komisji G.H. Brundtland pt. *Nasza wspólna przyszłość* (*Our Common Future*), zagadnienie to stało się nieodzowne przy planowaniu strategii rozwojowych. Uczestnicy projektu „Młodzi robią Metropolię” wskazali szereg elementów związanych z kategoriami wchodzącymi w skład tegoż pojęcia, które determinują jakość życia w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii.

1. Ład społeczny

Uczestnicy mają świadomość, że w każdym społeczeństwie dochodzi do konfliktów i sporów, np. współczesny konflikt młodzież vs. starsze pokolenie. Źródłem tego stanu upatrują w braku chęci do rozmowy, dyskusji i wymiany poglądów. Jako działanie zaradcze proponują organizowanie spotkań międzypokoleniowych w formule np. wymiany doświadczeń osób młodych ze starszymi oraz innymi grupami społecznymi. W ten sposób nawiązany zostanie dialog międzypokoleniowy, który przeciwdziała odwiecznym nieporozumieniom między ludźmi.

Ważnym poruszonym aspektem stała się kategoria dobra wspólnego. Młodzi uczestnicy projektu zauważyli, że obecnie wiele osób nie uwzględnia w swoich działaniach dobra wspólnego czy ogólnego ładu społecznego skupiając się jedynie na osiągnięciu własnych celów, zaniebując poprzez to dobro wspólne. Podkreślono, że ludzie przede wszystkim powinni czuć chęć zmiany i wspólnego działania. Aby umożliwić i przybliżyć takie działania należy organizować spotkania, aktywizować społeczność np., poprzez ankiety, sondaże. Głównym zaś powodem tego stanu „anomalii” jest wg uczestników ludzka mentalność nastawiona na „ja”, nie zaś na „walkę” o wspólny ład. W wielu kwestiach brakuje poczucia wspólnoty, (np. rady osiedlowe, gdzie znikome jest zaangażowanie i chęć do pracy). Głównym problemem jawi się zaś w opinii młodych budowanie w świadomości społeczeństwa tego indywidualizmu, połączony z brakiem poczucia wspólnoty, wspólnej odpowiedzialności za środowisko, otoczenie, jakość życia w danym obszarze.

Uczestnicy podkreślają, że ład społeczny powinien opierać się głównie na komunikacji międzyludzkiej. Obecny ład społeczny nie jest kształtowany tak, jak być powinien – idea szeroko rozumianego dialogu nie jest bowiem bliska części społeczeństwa, przez co pozostaje

ona bierna w kontekście działań. Część społeczeństwa woli także, aby ład był stanowiony przez centralne ośrodki organizacyjne, które kształtują ład „odgórnie” i nie zmuszają obywateli do nadwymiarowej partycypacji politycznej.

Uczestniczka wskazuje nawet na szerszy kontekst, jakim jest globalizacja, która premiuje "indywidualizm". „Zgodzę się, że w pewnych kwestiach jest to potrzebne i zdrowe, ale w momencie, kiedy rzutuje na wszystkie aspekty życia, to już coś jest nie tak”.

Uczestnicy postulują, aby od najmłodszych lat kształcić budowanie wspólnoty, promowanie działań na rzecz społeczności lokalnej.

Ponadto występują także uprzedzenia, które wzmacniane na skutek braku należytej informacji w społeczeństwie powodują brak zrozumienia innych osób, co sprowadza się do nieumiejętności dążenia do wspólnego celu i działania razem.

2. Ład ekonomiczny

Uczestnicy projektu wskazali najważniejsze działania i/lub postulaty w sferze ładu gospodarczego na obszarze GZM, do których zaliczyli:

- zwiększony nakład na Badania i Rozwój (R&D) – wykreowanie własnej marki rozpoznawalnej;
- uwzględnienie kategorii osób w trudnej sytuacji życiowej, starszych, chorych w procesach planowania rozwoju;
- niezależność energetyczna i odejście od „kultu węgla” – inwestowanie w zrównoważony mix energetyczny, który może być gwarancją przewidywalnych cen prądu oraz odporności na skoki cen surowców i/lub kataklizmy;
- dbanie o lokalne rynki, w tym o rozwój ekonomii społecznej (mocny nacisk na działania społeczne i aktywizację zawodową);
- uszczelnienie systemów socjalnych w polityce społecznej państwa i samorządu (odejście od „rozdawnictwa”);
- budowanie rzeczywistych warunków do rozwoju przedsiębiorczości (przejrzyste prawo, proste procedury, zaufanie dla sektora prywatnego, współpraca międzysektorowa);
- odejście od dotowania „innovacji” w sposób bezmyślny i propagandowy;
- weryfikacja działań uczelni technicznych w zakresie tworzenia „nowych” produktów;
- wsparcie systemu komercjalizacji pomysłów i wdrożeń (czyli zmiana skali dofinansowania i nacisk na wdrażanie a nie finansowanie samego procesu);
- wspieranie kształcenia zawodowego – w odniesieniu do regionu;

- ściślejsza współpraca międzynarodowa, także w ramach UE, która przekłada się na integrację gospodarek, a co za tym idzie większy przepływ kapitału;

3. Ład ekologiczny

Ostatnią kategorią kształtującą myślenie o zrównoważonym rozwoju jest ład środowiskowy. Uczestnicy programu „MrM” wskazali w efekcie odpowiedzi na 3 pytania jak obecnie kształtuje się ten ład, jak ich zdaniem powinien się kształtować i dlaczego nie wygląda tak, jak powinien?

Najczęstszymi odpowiedziami było podkreślenie chęci zysku, kosztem ekologii, kosztem wartości wyższych, krótkowzroczność, słaba aranżacja miejsc zielonych, obiektów postindustrialnych, ponieważ głównie i nadrzędnie jest traktowany zysk, później dopiero ekologia.

Jednym z ważniejszych pytań skierowanych do uczestników warsztatów było to, w wyniku którego pojawiła się próba diagnozy ładu ekologicznego na terenie GZM.

„Dominuje betonowa aura (betonoza), smog (i w powietrzu i ten świetlny) wzmacniany coraz większą ilością jeżdżących samochodów. GZM ma wyraźny „problem” z zagospodarowaniem przestrzeni: programy dotyczące sposobu wykonywania inwestycji nie są przestrzegane; rozrastające się przedmieścia, patologie przestrzeni w postaci „urbanistyki łanowej”; nie zwraca się należytej uwagi na retencję wody opadowej, do tego problem z zagospodarowaniem odpadów komunalnych”.

„Osiedla mieszkaniowe budowane są niemalże wszędzie – przykład: Park Śląski, to stanowi jaskrawy przykład chęci zysku, braku odpowiednich postaw i wyraża skrajny egoizm. Samo zaś społeczeństwo nie dba o zachowania proekologiczne, nie ulega ograniczeniu chociażby niska emisja”.

„Dziki kapitalizm, albowiem w imię dóbr materialnych wyniszcza się środowisko naturalne. Znaczny nacisk na stare, nieodnawialne źródła energii, umiłowanie węgla – „kult węgla” jako głównego paliwa ciepłowniczego i energetycznego”.

„Brak edukacji ekologicznej i jasnego przekazu mówiącego o trwającej już katastrofie klimatycznej, np. w kwestii trwającej suszy i brak odpowiedniej/rozsądnej polityki wodnej i oraz planu retencyjnego”.

„Duży smog; zanieczyszczenia lasów (dzikie wysypiska); coraz więcej ulic, coraz mniej terenów zielonych. Dzikie zwierzęta wkraczają na tereny miejskie powodując zagrożenie dla mieszkańców (często na tereny, które kiedyś były ich zielonym domem). Miasta i developerzy koncentrują się na kwestiach ekonomicznych kosztem ekologii. Na siłę szuka się problemów zanieczyszczenia powietrza w miejscach o niskim rzeczywistym wkładzie w to zanieczyszczenie. Brak obiektów retencyjnych, woda nie ma gdzie być magazynowana, nie ma gdzie spływać, bo wszędzie beton.”

„Brak edukacji ekologicznej i społecznej, brak postawy świadomego obywatelstwa („co ja mogę skoro tam są układy?”). Krótkowzroczność („wyrzucę do lasu to nie będę musiał płacić za śmieci”). Promowanie kultury samochodowej i kult węgla. Nierozważne projekty, nie biorące pod uwagę kwestii równowagi – zabudowanie skwerku betonem i płytami w ramach „projektów obywatelskich”, tworzenie tysięcznej siłowni na wolnym powietrzu.”

Ilustracja 13. Kategorie definiujące ład ekologiczny i przestrzenny GZM zdaniem uczestników warsztatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

W tabeli 6 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

Tabela 6. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju.

CEL STRATEGICZNY	
Transformacja GZM w zieloną i rozwijającą się w sposób zrównoważony przestrzeń	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie działań mających na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców GZM
Cel operacyjny nr 2	Promowanie zmian w systemie edukacji na terenie GZM (w sferze edukacji klimatycznej)
Cel operacyjny nr 3	Promowanie racjonalnego gospodarowania przestrzenią GZM (m.in. zmniejszenie betonozy, ograniczenie przestrzeni reklamowych, stworzenie mapy bezpieczeństwa terenów zielonych)
Cel operacyjny nr 4	Kształtowanie zieleni miejskiej zgodnie z zasadami zrównoważonej gospodarki, w tym wodnej na terenie GZM
Cel operacyjny nr 5	Promowanie i inspirowanie działań w sferze retencji wody, w tym wody deszczowej na terenie GZM
Cel operacyjny nr 6	Promowanie działań w zakresie zrównoważonej energetyki (ogniwa fotowoltaiczne, kolektory słoneczne) na terenie GZM

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Przykładowe działania GZM w obszarze ład przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju:

- programy edukacyjne dla decydentów politycznych – „*wiedza dla władzy*” jako element tworzenia kultury na rzecz klimatu (edukacja klimatyczna);
- nacisk na OZE na wszystkich budynkach użyteczności oraz budynkach należących do spółdzielni mieszkaniowych, tworzenie zielonych dachów, łąk miejskich, uli dla pszczół czy miejsc dla jerzyków w mieście;
- zagospodarowanie istniejących już miejsc z budynkami lub budynków zamiast budowania w nowych, wciąż zielonych jeszcze miejscach;
- więcej zieleni wszędzie – nawet na osiedlach – fragmenty ziemi z trawą wspomagają prawidłowy przepływ wody, w przeciwieństwie do betonu, który nie pozwala wodzie na wsiąknięcie, prowadzi do zbierania się i w efekcie podnoszenia poziomu rzek.
- nacisk na transport zbiorowy zamiast indywidualnego, tak aby nie było potrzeby rozładowywać „korków” budową kolejnych dróg i pasów drogowych
- edukacja ekologiczna poprzez przykłady i projekty;
- zagospodarowanie na dobrych przykładach i praktykach odpadów komunalnych;
- zielone przestrzenie miejskie i edukacja klimatyczna jako obowiązkowy przedmiot w programie nauczania;
- rozsądne inwestycje związane z polityką energetyczną i ciepłowniczą (zakończenie dofinansowywania nieefektywnych projektów PGG, kupowania złóż węgla, podczas gdy jest on składowany na hałdach);
- przyspieszenie budowy Kanału Śląskiego;
- wydzielenie stref zielonych oraz szukanie takich rozwiązań, które pozwolą na możliwość aranżacji miejsc proekologicznych, a nie tylko tych, które są korzystne ekonomicznie;
- budowa obiektów retencji, szczególnie w obiektach postindustrialnych;
- w planach zagospodarowania przestrzennego powinny być uwzględnione sposoby budowy parkingów oraz dróg dojazdowych.

BEZPIECZEŃSTWO, STYL ŻYCIA I ZDROWIE

Uczestnicy projektu „Młodzi robią Metropolię” określili styl życia młodych osób kilkoma kategoriami, pośród nich najczęściej pojawiały się pojęcia:

1. Nihilistyczny (nowe pokolenie weltschmerzu), wskazujący na fakt, że młodzi ludzie są przeciążeni różnego typu obowiązkami i zadaniami, często obojętni, bezradni, bez nadziei i planów, żyjący niejako w oderwaniu od własnych emocji, często także samodestruktywni – nie dbający o własny organizm w aspekcie fizycznym i psychicznym (choć pokolenie to jest świadome chorób mentalnych);
2. Wygodny, wygodnicki, czy nawet leniwy – nawiązując do koncepcji pokolenia Z (osób urodzonych po 1995 roku) – przejawiają niewielkie chęci do usamodzielniania, zamieszkują w rodzinnym domu, aż do zakończenia studiów. Leniwi w wymiarze transportowym, łatwiej bowiem dla nich dojechać na miejsce samochodem niż dojść pieszo;
3. Rozdarty pomiędzy zaspokajaniem potrzeb i życiem w zgodzie ze swoimi poglądami – rozdarty w spełnianiu oczekiwań płynących ze społeczeństwa, rodziny, czy też mediów społecznościowych;
4. „Internetowy” – samotny, pogrążony w smartfonie, czy innym urządzeniu mobilnym, które mają negatywne przełożenie na zdolności poznawcze i relacje międzyludzkie, z drugiej zaś strony „przebodźcowany”/przestymulowany, otrzymujący ciągle powiadomienia;
5. „żyjący chwilą” tak, jakby jutra miało nie być, przez co lekkomyślnie podchodzący do życia, które opiera się wg nich na wygodzie i w dużej mierze braku brania odpowiedzialności za własne czyny;
6. związany z promowaną w dzisiejszym świecie aktywnością seksualną oraz odpowiedzialnością, której nie odczuwamy „żyjąc chwilą”.

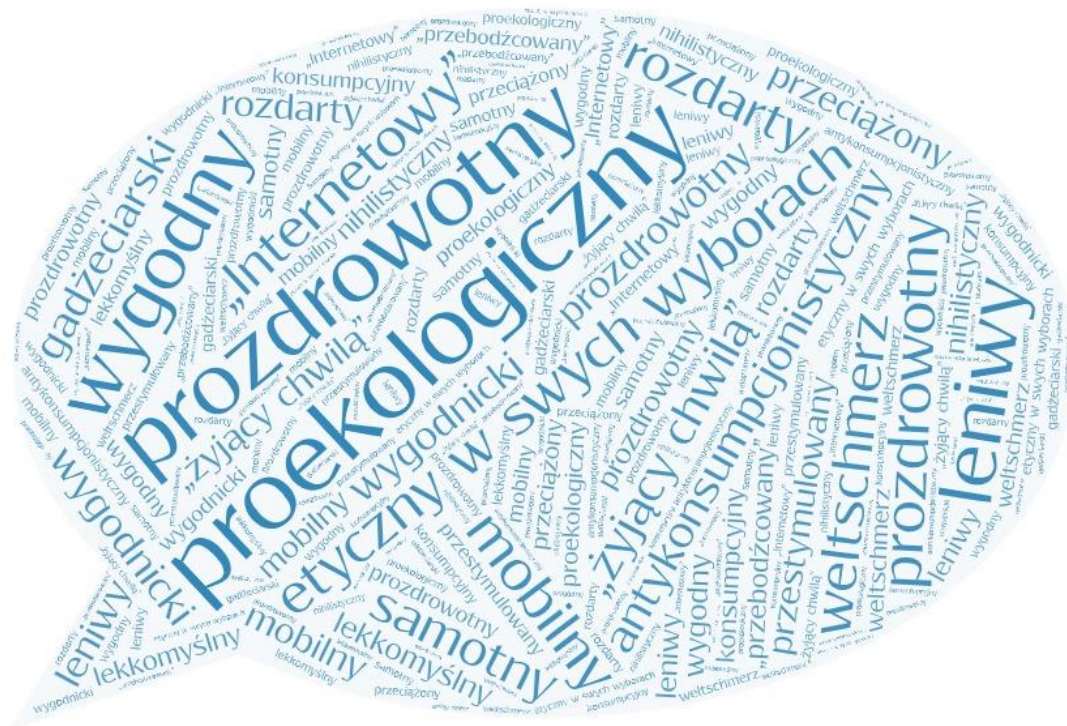
„Względnie swobodnie dyskutujemy na tematy związane z życiem intymnym które to dyskusje, nawet dla naszych rodziców były jeszcze peszącym tabu”.

7. Prozdrowotny i proekologiczny – wskazujący na coraz większą świadomość zdrowego żywienia, zdrowego trybu życia, który korzystnie wpływa na samopoczucie. Czasem także prozdrowotny, jeśli jest to aktualnie „w modzie”;

8. Konsumpcyjny, uzależniony od głównego nurtu „rzeki”, podążający za modą światową, gadżeciarski, choć młodzi konsumenci są bardziej proekologiczni w konsumpcji, czasem nawet antykonsumpcjonistyczni, z nastawieniem jednak na to, że postawieni w sytuacji kapitalistycznego trybu życia muszą w nim funkcjonować;
9. Etyczny, etyczność wyborów podczas dokonywania zakupów, sprawdzanie, czy dany produkt nie był testowany na zwierzętach bądź zweryfikowanie kraju pochodzenia produktu (i tego czy przestrzegane są prawa pracownicze);
10. Mobilny, albowiem od pokolenia millenialsów oczekuje się tego, że będą gotowi przenieść się z jednego miejsca, rzucić wszystko i zacząć pracę w nowym. Pokolenie wynajmu mieszkania, nie zaś kupowania domu.

Uczestnicy programu zwrócili także uwagę na konieczność holistycznego podejścia do własnego ciała, zwłaszcza zrozumienia potrzeb swojego organizmu. Przyłożenie także adekwatnej uwagi do rozwoju duchowego, *body positivity* oraz aktywności fizycznej powodowanej własną przyjemnością. Jednocześnie podkreślono, że współczesne trendy w zakresie konsumpcji wyrażające się m.in. modą na „zdrowy tryb życia” mają swoje źródła np. w osobach popularnych w Internecie („*diet culture*”) i mogą być niebezpieczne dla osób o niskiej świadomości zdrowotnej. Z tego też powodu edukacja zdrowotna powinna stanowić istotny element polityki prozdrowotnej Metropolii.

Ilustracja 14. Kategorie definiujące styl życia współczesnych młodych osób zdaniem uczestników warsztatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

W tabeli 7 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki bezpieczeństwa, stylu życia oraz zdrowia.

Tabela 7. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki bezpieczeństwa, stylu życia i zdrowia.

CEL STRATEGICZNY	
Transformacja GZM w bezpieczną i zdrową przestrzeń życia osób młodych	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie poprzez kampanie informacyjne aktywności fizycznej na terenie GZM

Cel operacyjny nr 2	Promowanie zmian w systemie edukacji na terenie GZM (m.in. w sferach edukacji zdrowotnej, edukacji seksualnej, edukacji antydyskryminacyjnej)
Cel operacyjny nr 3	Promocja racjonalnego odżywiania się mieszkańców GZM
Cel operacyjny nr 4	Zapewnienie bezpieczeństwa w przestrzeni miejskiej GZM
Cel operacyjny nr 5	Zagwarantowanie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego w GZM
Cel operacyjny nr 6	Zagwarantowanie bezpieczeństwa w rodzinie

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Przykładowe działania GZM w obszarze bezpieczeństwa, stylu życia i zdrowia:

- systemowe gospodarowanie własną aktywnością fizyczną podejmowaną podczas codziennych aktywności, a nie tylko „w wyjątkowych sytuacjach” po pracy czy nauce, ale także w drodze do pracy/szkoły, czy samej pracy (propozycja zachęcania instytucji publicznych do wyjścia na świeże powietrze, swoista przerwa na rozluźnienie w czasie pracy);
- prozdrowotne kampanie informacyjne na temat zapobiegania chorobom, głównie cywilizacyjnym, w tym mentalnym oraz informowanie o możliwych sposobach diagnostyki i leczenia;
- profilaktyka chorób przenoszonych drogą płciową – promowanie odpowiedzialności połączonej z oswojeniem tychże tematów „*unormalnienie, znoszenie tabu*”;
- promocja i ułatwianie dostępu do badań profilaktycznych oraz szczepień np. HPV.
- Program edukacji zdrowotnej w postaci warsztatów z zakresu profilaktyki zdrowia psychicznego i nauki radzenia sobie ze stresem. Program „Zdrowe ambicje” – uznanie indywidualnej wizji rozwoju i wsparcie psychologa oraz pedagoga. Program „Nauka

prawidłowego oddechu” oraz „Nauka prawidłowego wykonywania ćwiczeń”, które źle wykonywane mogą przynieść skutki odwrotne do zamierzonych;

- Program edukacji seksualnej prowadzonej przez wykwalifikowanych edukatorów seksualnych i zaprzestanie traktowania tego przedmiotu jako „dodatku” w planie zajęć lekcyjnych;
- Zajęcia z przedmiotu wychowanie fizyczne nie powinny być traktowane jako „dodatek do zajęć”, powinny uzyskać odpowiednią rangę i być prowadzone przez dobrze wykwalifikowanych specjalistów, którzy wskazywaliby „*jak ćwiczyć, żeby pomóc a nie szkodzić*”. W ramach zajęć z wychowania fizycznego powinny być organizowane spotkania z fizjoterapeutami;
- Program edukacji antydyskryminacyjnej jako obowiązkowych warsztatów w szkołach, które pomogą zrozumieć „*drugiego człowieka różniącego się*” wzmocniony elementami edukacji prawnej pozwalającej na uzyskanie wiedzy umożliwiającej egzekwowanie swoich praw np. równego traktowania.
- Program zajęć z wiedzy o społeczeństwie powinien ulec zmianie, tak aby uczniowie rozwijali się ogólnospołecznie;
- Program odejście od „żywienia masowego” – zmiany w nawykach żywieniowych. Promowanie zdrowej żywności i zdrowych posiłków np. w szkole dla każdego dziecka. Kampanie informacyjne w zakresie rzetelnego informowania o skutkach chorób cywilizacyjnych, ale także niewłaściwego stosowania diet np. bezglutenowej czy ketogenicznej.
- Program stołówki w każdej szkole. „*Ciepły posiłek jest ważny. Bardzo źle wspominam jedzenie kanapek i zimnych sałatek cały dzień ze swoich szkolnych czasów*”.

Ważnym aspektem myślenia o przestrzeni życia dla uczestników „Młodzi robią Metropolię” są kwestie szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Uczestnicy zwrócili uwagę na wyzwania w zakresie bezpieczeństwa, które można ująć w formie celów i działań dla GZM:

- doświetlanie przejść dla pieszych oraz tworzenie przejść 3D (dla osób niewidomych);
- inteligentne światła, które na skrzyżowaniach premiuje za przepisową jazdę;
- sferą niebezpieczeństwa jest ulica. Rowerzyści nie czują się bezpieczni. Niebezpieczeństwo wywołuje zawężanie dróg – przeznaczanie środkowego pasu jako azylu dla pieszych, zamalowywanie go powoduje, że trudniej jest wyprzedzić rowerzystę.

- zamontowanie monitoringu wewnątrz pojazdów komunikacji zbiorowej oraz interkomu na przystankach i w innych miejscach, gdzie zbierają się ludzie, tak aby poprzez wciśnięcie jednego guzika można było wezwać pomoc (policję, pogotowie, straż pożarną).
- na wielu przejściach dla pieszych automatycznie włącza się czerwone światło dla samochodów, co powoduje nieekonomiczną jazdę – należy to poddać ocenie pod względem efektywności.
- kampania społeczna nt. bezpiecznej Metropolii, zachęcanie m.in. do zgłaszania przestępstw odpowiednim służbom;
- usprawnienie procedury zgłaszania przestępstw (policja, straż miejska), tak by gwarantować 100% anonimowość osobom zgłaszającym popełnienie przestępstwa;
- propozycja stworzenia aplikacji i/lub strony www, gdzie można byłoby zaznaczać obszary niebezpieczne. Powstałe w ten sposób mapy otrzymywałyby policja, straż miejska;
- bezpieczeństwo w nocy – częstsze patrole służb w obszarach „miejskich gett”, a także parków, Doświetlenie obszarów „problemowych” (wynikających z map) połączone z monitoringiem;
- ujednolicenie działań straży miejskiej – Metropolitalna Straż Miejska;
- wspieranie budowy sklepów typu LIDL, Biedronka, zgodnie z koncepcją, że wybudowanie ich w niebezpiecznej dzielnicy wpływa na poprawę bezpieczeństwa;
- wzmocnienie działań w zakresie „dobrej” rewitalizacji i gentryfikacji przestrzeni miejskiej;
- kampanie społeczne, które wskażą jak zachować się w sytuacji przemocy w rodzinie;
- propozycja umieszczenia w zakresie planu zajęć tematyki przemocy domowej (godziny wychowawcze lub warsztaty);
- propozycja świetlic miejskich, gdzie dzieci doświadczające przemocy domowej mogłyby przebywać np. po zakończeniu zajęć w szkole;
- systemowa propozycja warsztatów samoobrony dla kobiet, jako elementu budowania systemu bezpieczeństwa, także w rodzinie.

SMART CITY

Jednym z największych wyzwań dla współczesnych społeczeństw jest przekształcenie miast w inteligentne, zrównoważone miejsca do życia w kontekście społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Koncepcja *smart city* jest naturalnym efektem ewolucji miast – od miast opartych na wiedzy, poprzez miasta cyfrowe aż do miast inteligentnych – interaktywnych, o wydajnej infrastrukturze miejskiej i jej elementach. Istnieje sześć modułów tworzących podstawy funkcjonowania i rankingu koncepcji inteligentnych miast, tj¹⁴.

- inteligentna gospodarka,
- inteligentna mobilność,
- inteligentne środowisko,
- inteligentni ludzie,
- inteligentne życie,
- inteligentne zarządzanie.

To właśnie te komponenty sprawiają, że miasta stają się inteligentne i wydajne. Koncepcja *smart city* zakłada, że tradycyjne sieci i usługi stają się bardziej elastyczne, efektywne i zrównoważone dzięki wykorzystaniu informacji, technologii cyfrowej i telekomunikacji. Ponadto inteligentne miasta są bardziej ekologiczne, bezpieczniejsze i przyjaźniejsze dla mieszkańców¹⁵.

¹⁴A. Dewalska-Opitek, *Smart City Concept – The Citizens' Perspective*, *Telematics - Support for Transport 14th International Conference on Transport Systems Telematics*, TST 2014, Katowice/Kraków/Ustroń, Poland, October 22–25, 2014.

¹⁵S. P. Mohanty, U. Choppali and E. Kougianos, *Everything you wanted to know about smart cities: The Internet of things is the backbone*, in *IEEE Consumer Electronics Magazine*, vol. 5, no. 3, pp. 60–70, July 2016, doi: 10.1109/MCE.2016.2556879.

[illegible]

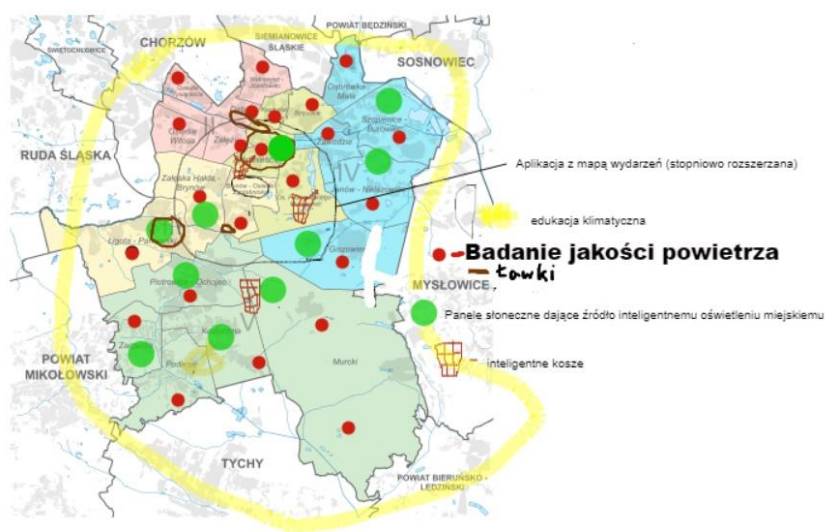
Uczestnicy projektu podkreślali holistyczne myślenie o przestrzeni miejskiej unikając koncentracji na pojedynczych aspektach. Młodzież biorąca udział w warsztatach sygnalizowała potrzebę równoległego wprowadzania wielu rozwiązań, łączących w sobie konkretne technologie w połączeniu z działaniami edukacyjnymi i promocyjnymi. Przykładowo, dla obszaru ekologii zaproponowano następujący zestaw rozwiązań:

```
graph TD; A((Czujniki do analizy poziomu smogu)) --> B((Free smog tower)); B --> C((Edukacja ekologiczna-warsztaty dla klas 6-8 szkoły podstawowej)); C --> D((Aplikacja dla mieszkańców ucząca jak oszczędzać energię (np. wykorzystująca elementy grywalizacji))); D --> E((Fotowoltaika na dachach budynków użyteczności publicznej)); E --> A;
```

102

Takie kompleksowe podejście pozwala na wejście w interakcję z wprowadzanymi inteligentnymi rozwiązaniami oraz pokazuje mieszkańcom, że ich wybory mają wpływ na środowisko. Holistyczne ujęcie smart city zakłada bowiem równowagę między czynnikami ludzkimi, społecznymi, kulturowymi, środowiskowymi, gospodarczymi i technologicznymi¹⁶.

Schemat 2. Propozycja rozwiązań smart na terenie miasta Katowic.

Źródło: Praca zespołowa uczestników warsztatów w ramach projektu „Młodzi robią Metropolię”

Młodzieżowi ambasadorzy Metropolii podczas warsztatów zwrócili uwagę m.in. na:

- **inteligentne oświetlenie** – optymalizacja zużycia energii na oświetlenie uliczne. Ma na celu zmniejszenie zużycia energii poprzez zaprojektowanie inteligentnego systemu sterowania oświetleniem za pomocą mikrokontrolera¹⁷;
- **inteligentny system monitorowania ruchu** – może uwzględniać cztery kategorie nadzoru takie jak: ruchu, pojazdów, pasażerów oraz kierowców, którego zadaniem w dużej mierze jest zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom miast¹⁸;
- **inteligentny monitoring oraz wymiana starych kamer obrotowych na kamery 360 stopni** – zwiększenie bezpieczeństwa w miastach, rejestrowanie zachowań

¹⁶ N. Komninos, L. Mora (2018) Exploring the Big Picture of Smart City Research, ScienzeRegionali, vol. 17, 1, ss. 33–56.

¹⁷ C. B. Soh, J. J. Tan, K. J. Tseng, W. L. Woo and J. W. R. Teo, (2018) "Intelligent Street Lighting for Smart Cities," IEEE Innovative Smart Grid Technologies – Asia (ISGT Asia) pp. 1027–1031.

¹⁸ <https://ieeexplore.ieee.org/document/8626855>.

niebezpiecznych i aktów wandalizmu; umożliwia ograniczenie patroli i skupienie działań na tych obszarach, które wymagają specjalnej obecności służb miejskich;

- **eliminowanie marnowania wody** – na przykład poprzez retencję deszczówki, edukację mieszkańców w zakresie oszczędzania wody czy stworzenie społecznych ogrodów hydroponicznych, ale też monitorowanie parametrów jakości wody;
- **solarne meble** – np. kosze na śmieci, ławki czy wiaty autobusowe a także tablice czy infokioski, które pozwolą na przekazywanie informacji o tym, co się dzieje w Metropolii;
- **elektryczny transport, w tym nextbike;**
- **elektroniczne tablice informujące o czasie przyjazdu transportu** – oraz wprowadzenie tych informacji w aplikacjach typu jak dojadę

„Nie boję się inteligentnego oświetlenia, uważam, że jest potrzebne ze względu na zmiany klimatyczne, trzeba zachować zdrowy rozsądek przy wdrażaniu smart rozwiązań. Powinniśmy wykorzystywać te rzeczy, które mogą być dla nas dobre”.

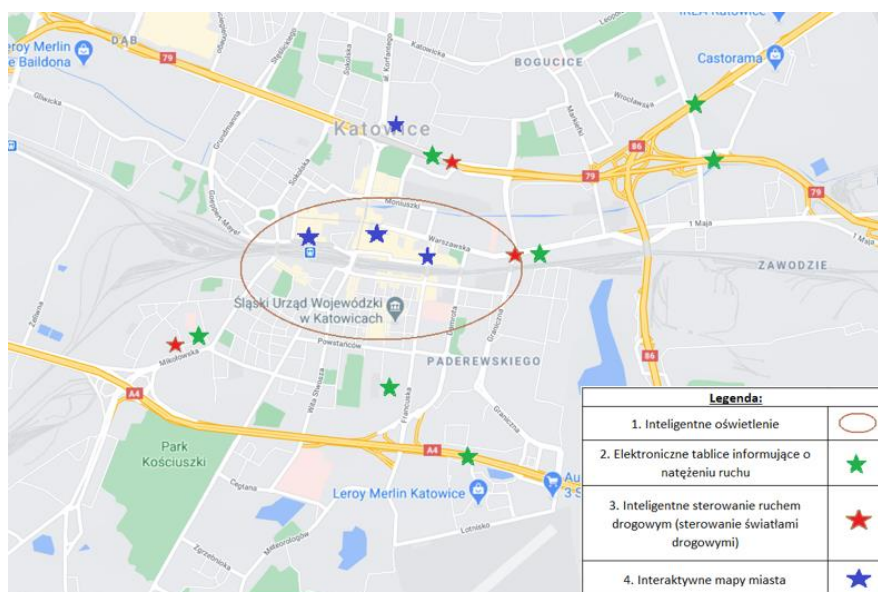
„Miasta mają czujniki smogu i nic z tego nie wynika. Ludzie są informowani, ale nic więcej się nie dzieje, nie są podejmowane realne działania wtedy, gdy ten smog jest”;

W trakcie projektu uzyskano również opinie na temat obaw uczestników i zagrożeń związanych z inteligentnymi miastami np.:

- obawa przed inwigilacją i wyciekiem danych;
- zatracenie specyfiki poszczególnych miast w regionie, utrata tożsamości

„Nie możemy zamykać się przed nowymi rozwiązaniami, ale nie możemy też popadać w skrajność.”

Schemat 3. Propozycja rozwiązań smart na terenie miasta Katowic.

Źródło: Praca własna uczestniczki projektu „Młodzi robią Metropolię”.

„Mapa (schemat 3) przedstawia centrum Katowic, gdyż tam mieszkam i uczę się (mam najwięcej doświadczeń co do tej części miasta). Zaznaczyłam 4 pozycje, głównie tyczą się całych ulic, bądź obszarów:

1. **Inteligentne oświetlenie** – oznaczony został obszar Śródmieścia, ze względu na duży ruch pieszych, szczególnie nocą w weekendy.
2. **Elektroniczne tablice informujące o natężeniu ruchu** – Centrum Katowic jest bardzo zakorkowane, szczególnie w godzinach szczytu. Zaznaczyłam, według mnie strategiczne punkty gdzie powinny znaleźć się tablice, czyli – ul. Mikołowska, ul. Francuska, ul. Graniczna/Warszawska, DTŚ, Trasa 86 (Katowice–Sosnowiec) oraz trasa A4.
3. **Inteligentne sterowanie ruchem drogowym** – usprawnia przepustowość ruchu drogowego. Bardzo potrzebne jest według mnie na ul. Mikołowskiej, DTŚ oraz ul. Graniczna/Warszawska.
4. **Interaktywne mapy miasta** – zaznaczone zostały na terenie Śródmieścia (ul. Mariacka, Dworzec Kolejowy, Spodek, Rynek). Wybrane miejsca są często odwiedzane przez mieszkańców oraz turystów, co uzasadnia ich wybór.

Dodatkowo dodaję też punkty, których nie mogłam zaznaczyć na mapie:

5. **Elektryczny transport publiczny na terenie Katowic** – zwiększenie jego znaczenia, co mogłoby doprowadzić do zmniejszenia zanieczyszczeń w mieście, głównie zimą.
6. **Elektronicznych tablice** informujące o rzeczywistym czasie przyjazdu tramwajów, przy przystankach.
7. **Aplikacja informująca o dostępnych miejscach parkingowych** w mieście oraz opłatach/ bądź też pozwalająca na wprowadzenie opłat (Inteligentne parkingi).
8. **Biletomaty przy przystankach transportu publicznego.**

Podsumowując – z moich obserwacji wynika, że największy problem w omawianej części Katowic jest związany z transportem oraz informowaniem mieszkańców. Istnieje problem z zatłoczonymi parkingami oraz tworzącymi się korkami w godzinach szczytu. Elektroniczne tablice mogłyby informować kierowców o natężeniu na danej ulicy, co pozwoliłoby na zmianę trasy i rozluźnienie ruchu. Inteligentne sterowanie ruchem mogłoby się przyczynić do zwiększenia przepustowości skrzyżowań np. na ul. Granicznej, ul. Mikołowskiej. Interaktywne mapy miasta umieszczone w najczęściej odwiedzanych miejscach skutecznie umożliwiłyby informowanie turystów oraz mieszkańców. Pozostałe pomysły są dość ogólne, choć moim zdaniem istotne, szczególnie jeśli chodzi o biletomaty oraz aplikację informującą o dostępnych miejscach parkingowych.

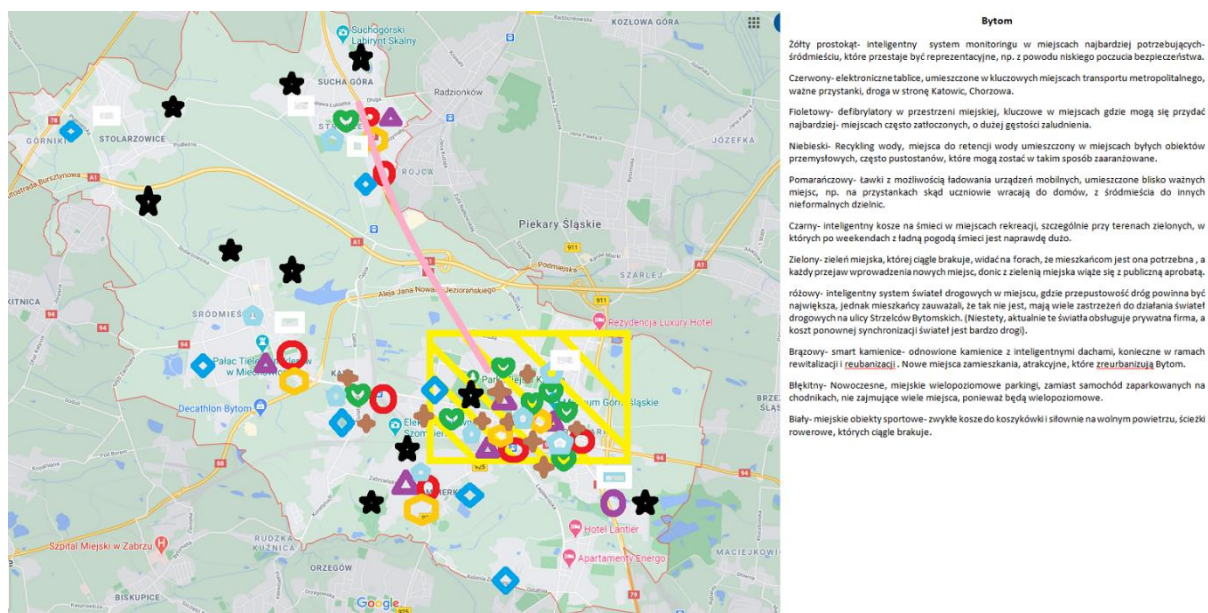
Inne przykładowe prace

Schemat 4. Propozycja rozwiązań smart na terenie gminy Rudziniec.

Źródło: Praca własna uczestnika projektu „Młodzi robią Metropolię”.

Schemat 5. Propozycja rozwiązań smart na terenie Bytomia.

Źródło: Praca własna uczestnika projektu „Młodzi robią Metropolię”.

W tabeli 8 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki smart city.

Tabela 8. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki smart city.

CEL STRATEGICZNY	
Holistyczne myślenie o przestrzeni miejskiej – technologie w połączeniu z działaniami edukacyjnymi i promocyjnymi	
Cel operacyjny nr 1	Poprawa jakości i bezpieczeństwa życia mieszkańców GZM
Cel operacyjny nr 2	Działania edukacyjne przygotowujące uczestników do aktywnego uczestnictwa i przekształcania przestrzeni w przestrzeń inteligentną
Cel operacyjny nr 3	Promowanie idei smart city wśród mieszkańców GZM

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Przykładowe działania GZM w obszarze smart city:

- promowanie oraz dofinansowanie fotowoltaiki oraz wykorzystanie dachów budynków użyteczności publicznej do wytwarzania energii elektrycznej, regulacja jasności żarówek oświetlenia miejskiego;
- zachęcanie gmin do zakupu i umieszczania defibrylatorów w przestrzeni publicznej;
- organizowanie lub współorganizowanie edukacji ekologicznej dla dzieci i młodzieży;
- organizowanie warsztatów przybliżające mieszkańcom wprowadzane rozwiązania i sposoby korzystania z nich;
- oparcowywanie i promowanie aplikacji edukacyjnej z elementami grywalizacji, np. dotyczące oszczędzania wody, recyklingu;
- badanie oczekiwań i potrzeb mieszkańców, których przestrzeń życiowa ma stać się „inteligentna”;
- ocena oddziaływań nowych technologii na życie mieszkańców;
- większe zwrócenie uwagi przez gminy na zrównoważone planowanie miast;
- wykorzystanie interaktywnych map informujących o wdrażaniu smart projektów na terenie GZM.

TOŻSAMOŚĆ, TRADYCJA, KULTURA

„Każdy człowiek ma prawo do swobodnego uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa,
do korzystania ze sztuki, do uczestniczenia w postępie nauki
i korzystania z jego dobrodziejstw”¹⁹.

TOŻSAMOŚĆ I TRADYCJA

Jedną z trudności, jaka pojawia się przy tworzeniu nowoczesnych (współczesnych) i innowacyjnych metropolii jest budowanie ich przy jednoczesnym poszanowaniu tożsamości poszczególnych miast i regionów. Tożsamość w tym kontekście można porównać do DNA, które jest unikalne, na które składają się dziedziczone zbiory równych aktywów, historia i kultura, które wyróżnia je wewnętrznie i zewnętrznie oraz wykazuje potencjał do jednoczenia ludzi i miejsc²⁰. Zwrócili na to uwagę uczestnicy warsztatów, zauważając, że:

„Każde miasto ma swoją specyfikę i trzeba to wykorzystywać, podkreślać, tak by nie tracić swojej tożsamości. W GZM ważna jest różnorodność wszystkich 41 miast i to jest ich siłą”.

Są oni zadowoleni z postawy młodzieży, która bardzo pozytywnie wypowiada się na temat GZM.

Warto podkreślić, że budowanie globalnej tożsamości na poziomie metropolitalnym wymaga sprawnego i celowego wysiłku ze strony mieszkańców i lokalnych liderów, w oparciu o zebrane dane i zbiorową ocenę potrzeby zmian²¹ na co zwraca uwagę projekt pn. „Młodzi Robią Metropolię”.

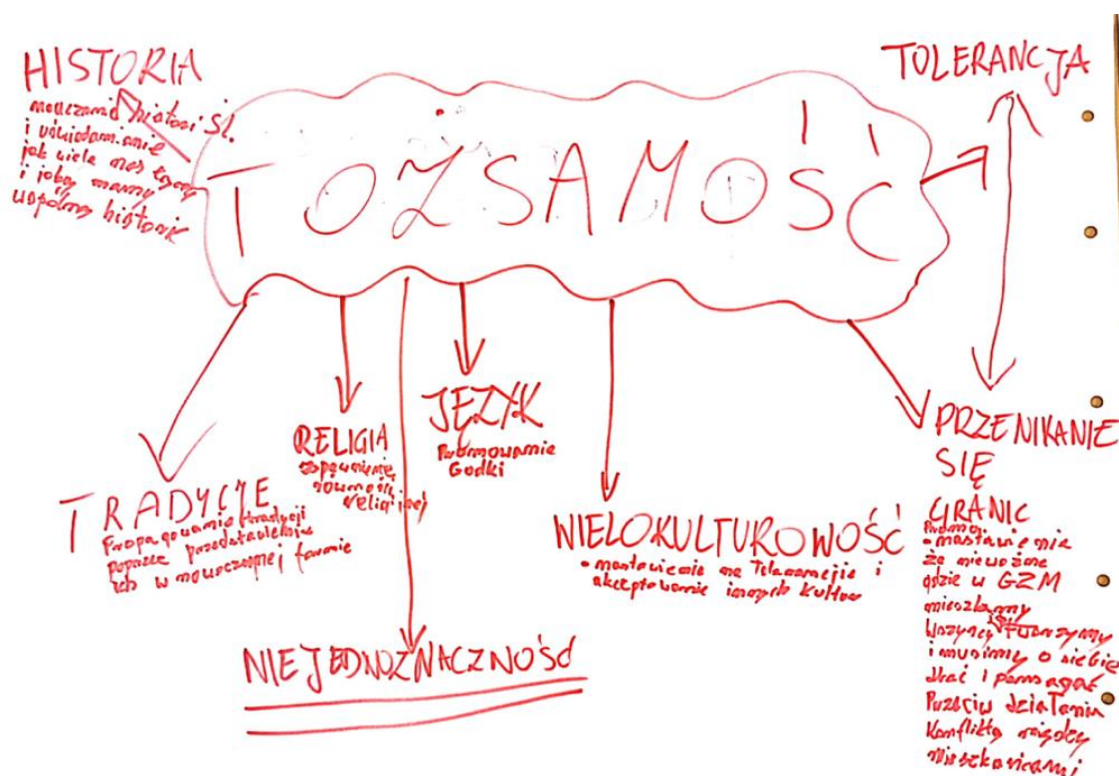
Tożsamość mieszkańca GZM powinna być kształtowana w oparciu o uwzględnienie kilku istotnych elementów, jakie zostały wyodrębnione na schemacie 6.

¹⁹ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 roku, art. 27.
https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf [dostęp: 30.04.2021].

²⁰ G. Clark, M. Gootman, M. Bouchet, T. Moonen, (2020). *The global identity of cities. Seven steps to build reputation and visibility for competitiveness and resilience*.
https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/07/20200729_BrookingsMetro_GlobalIdentities_Final_Title.pdf [dostęp: 14.04.2021].

²¹ Tamże, s. 8.

Schemat 6. Tożsamość zdaniem uczestników warsztatów.

Źródło: Praca uczestników projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

W wypowiedziach uczestników projektu pojawiły się głosy o braku identyfikacji z regionem, zaniku tożsamości lokalnej mieszkańcami, co spowodowane jest brakiem widzenia korzyści z tego wynikających, lansowanym kultem „amerykańskości” i globalizacją. Jak można przeczytać na stronie Eduś „dla mieszkańców dzisiejszego województwa śląskiego kwestia tożsamości pozostaje problemem bardzo złożonym m.in. z powodu bardzo różnej przeszłości historycznej”²², co znalazło odzwierciedlenie w trakcie warsztatu.

Interesujące są spostrzeżenia kilku uczestników, dotyczące napięć pomiędzy „hanysami” ze Śląska a „gorolami” z Zagłębia, których dzieli nie tylko terytorium, ale i język, kultura oraz historia. Napięcia te jednak w opinii uczestników warsztatu często są jednostronne, na co wskazuje poniższa wypowiedź:

„Niesnaski te są często jednostronne i kierowane ze strony śląskiego w zagłębiowiska, rzadko spotkałem się z tym, aby to Zagłębiak powiedział coś złego na Ślązaka”.

²² Pojęcie tożsamości lokalnej i regionalnej. <http://edus.ibrbs.pl/pojecie-tozsamosci-lokalnej-i-regionalnej-w-wojewodztwie-slaskim/> [dostęp: 15.07.2021].

Warto jednak podkreślić, że podziały powoli się zacierają, a Ślązacy i Zagłębiacy coraz chętniej tworzą wspólną historię²³, która może być kreowana za pomocą zaproponowanych przez uczestników warsztatu działań.

Tradycja obok kultury jest jednym z ważnych elementów konstruujących tożsamość regionalną i budujących wspólnotę. Uczestnicy warsztatu podkreślili, że wzmacnianie otwartości „na coś czego nie znamy” jest szansą na budowanie nowoczesnej Metropolii.

KULTURA

Witalność kulturowa jest tak samo ważna dla zdrowego i zrównoważonego społeczeństwa, jak sprawiedliwość społeczna, odpowiedzialność za środowisko i zdrowie gospodarcze²⁴. Zdaniem uczestników projektu, Metropolia ma bogatą ofertę kulturową, dającą możliwość poszerzania pasji. Problemem jest jednak to, że nie jest ona w odpowiedni sposób promowana. Zwrócono uwagę również na to, że w mniejszych gminach, w których kultura nie jest odpowiednio finansowana, oferty w dużej mierze są skierowane do dzieci i seniorów przy pominięciu pozostałych mieszkańców. Oferta kulturalna w podmiotach zinstytucjonalizowanych w Metropolii daje możliwość poszerzania pasji.

Ważnym źródłem tożsamości kulturowej w kontekście wielokulturowości są izby pamięci. Uczestnicy projektu podkreślili, że historia Śląska to historia współistnienia wielu kultur. Należy zaznaczyć – na co zwraca uwagę Marek Szczepański i Anna Śliz – że „wielokulturowość Górnego Śląska jest faktem społecznym, którego fundament stanowią mniejszości narodowe i etniczne o zróżnicowanej kulturze, współtworzące zwarty kulturowy pejzaż regionu”²⁵. Powyższa konstatacja znalazła potwierdzenie w wypowiedziach uczestników warsztatu.

Uczestnicy zostali poproszeni o przyniesienie na warsztat przedmiotu symbolizującego kulturę metropolii. Dla jednego z uczestników była to książka *Czarny Ogród* Małgorzaty Szejnret, która jest historią spółki Giesche, historią Niemiec, Śląska i Polski, a także opowieścią o powstawaniu Giszowca i Nikiszowca.

²³ Śląsk i Zagłębie to dwa różne światy! Sprawdźcie, dlaczego powinniśmy je rozróżniać. <https://www.se.pl/slask/slask-i-zaglebie-to-dwa-rozne-swiaty-sprawdzcie-dlaczego-powinnismy-je-rozrozniac-galeria-aa-eXC9-5BGn-3nXg.html> [dostęp: 15.07.2021].

²⁴ Hawkes J. (2001). *The Fourth Pillar of Sustainability: culture's essential role in public planning*. Melbourne, Cultural Development Network.

²⁵ Szczepański M., Śliz A. (2011). *Mozaikowy region etniczny i jego społeczne metamorfozy: przypadek Górnego Śląska*. [w:] „Górnśląskie Studia Socjologiczne” Seria Nowa 2, s. 232–249.

CELE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE TOŻSAMOŚCI, TRADYCJI I KULTURY

W tabeli 9 przedstawiony został cel strategiczny oraz cele operacyjne wypracowane podczas warsztatów w ramach problematyki tożsamości, tradycji i kultury.

Tabela 9. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące tożsamości, tradycji i kultury.

CEL STRATEGICZNY	
Tworzenie nowoczesnej i innowacyjnej Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii opartej na wartościach, tradycjach i wzajemnym szacunku	
Cel operacyjny nr 1	Uwzględnienie autonomicznych cech życia miejskiego oraz tożsamości poszczególnych miast Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii
Cel operacyjny nr 2	Wzmocnienie tożsamości i poszanowania tradycji Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii
Cel operacyjny nr 3	Promowanie tradycji i kultury regionu oraz integracji międzykulturowej
Cel operacyjny nr 4	Zwiększenie dostępności do ośrodków kultury
Cel operacyjny nr 5	Wspieranie różnorodności społeczno-kulturowej mieszkańców GZM

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

Uczestnicy warsztatu podkreślali, że tworzenie nowoczesnej (współczesnej) i innowacyjnej Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii powinno być oparte na wartościach, tradycjach i wzajemnym szacunku. Ten postulat może zostać przyjęty jako jeden z celów strategicznych, w ramach którego powinny zostać podjęte działania na rzecz wspólnotowości.

Przykładowe działania w obszarze kultury i wielokulturowości:

- w ramach uwzględnienia autonomicznych cech życia miejskiego oraz tożsamości regionalnej poszczególnych miast Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, warto rozważyć dialog międzypokoleniowy i międzygminny. Działanie takie może być zrealizowane np. w trakcie zaproponowanej przez uczestników projektu konferencji „Ślązacy-Zagłębiacy – co nas łączy co nas różni”;
- w kontekście wzmocnienia tożsamości i poszanowania tradycji miast GZM, należy zwrócić szczególną uwagę, aby podejmowane działania równomiernie uwzględniały potrzeby poszczególnych grup społecznych, tak aby nie doszło do dominacji jednej grupy nad drugą. W tej kwestii zaproponowano zintensyfikowanie wydarzeń kulturalnych związanych z tożsamością śląską i zagłębiowską. Uczestnicy podkreślili konieczność uwzględnienia w programie nauczania historii danego regionu. Jednym z przykładowych działań, jakie można podjąć w tym zakresie jest kampania społeczna pn. „Godka jest super”.
- promowanie tradycji i kultury regionu oraz integracji międzykulturowej – to kolejna płaszczyzna, w której zaproponowane zostały możliwe do podjęcia działania. Jedno z nich to promowanie regionu i jego kultury poprzez sztukę i muzykę – wykorzystując w tym celu celebrytów oraz znane postaci (autorytety z obszaru społeczno-kulturowego) pochodzące z GZM. Należy zintensyfikować promocję wydarzeń kulturalnych na poziomie lokalnym poszczególnych miast i gmin, szczególnie tych mniejszych. W tym obszarze można organizować wydarzenia w miejscach „ruchliwych” np. grę na pianinie na dworcach czy też miejskich rynkach. W ramach promowania regionu, warto wykorzystać w tym celu potencjał nowoczesnych mediów społecznościowych np. TiKTok metropolitalny;
- zwiększenie dostępności do kultury i ośrodków kultury, to kolejny, warty rozważenia, obszar działań. W tym zakresie, można wykorzystać komunikację miejską, dzięki której nastąpi łatwiejszy dostęp do poszczególnych instytucji kulturalnych. Dodatkowo komunikacja może posłużyć jako przestrzeń promowania wydarzeń kulturalnych;
- wspieranie różnorodności społeczno-kulturowej mieszkańców GZM to kolejny cel, który powinien przyświecać współczesnej Metropolii. W ramach tych działań, można powołać przy GZM rzecznika do spraw mniejszości, który będzie bronił interesów wszelkich grup mniejszościowych wśród osób młodych i nie tylko.

Jak podkreślili uczestnicy warsztatów, wszystkie wskazane przykłady działań są jednymi z wielu możliwych do podjęcia i zrealizowania, jednak nie należy się ich sztywno i bezrefleksyjnie trzymać, a potencjalne ich wdrożenie powinno być poprzedzone pogłębioną analizą i realnością ich wdrożenia.

Podsumowując, warto zwrócić uwagę na słowa kluczowe, jakie zostały zaakcentowane podczas warsztatów i późniejszych konsultacji z uczestnikami projektu.

Ilustracja 16. Słowa-klucze zaakcentowane podczas warsztatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników udzielonych w trakcie warsztatów w ramach projektu pn. „Młodzi robią Metropolię”.

CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

CEL STRATEGICZNY	
Rozwój partycypacji młodych ludzi w środowiskach lokalnych (gminach) oraz na poziomie GZM	
Cel operacyjny nr 1	Rozwój świadomości na temat partycypacji młodych w życiu społecznym oraz korzyści jakie przynosi, wśród podmiotów zarządzających środowiskami i instytucjami oraz na poziomie władz regionu
Cel operacyjny nr 2	Rozwój świadomości o partycypacji i promowanie wśród młodych ludzi potrzeb oraz różnych możliwości partycypacji poprzez różne działania edukacyjne i propagandowe oraz praktykę rzeczywistej partycypacji w szkołach, a także innych instytucjach oświatowych i kulturalnych, do których dzieci i młodzież uczęszczają oraz w środowiskach lokalnych
Cel operacyjny nr 3	Ustanowienie standardów (formalnych oraz w statusie dobrych praktyk) partycypacyjnego udziału młodych w obszarach zarządzania środowiskami lokalnymi oraz instytucjami, a także na poziomie zarządzania GZM
Cel operacyjny nr 4	Wypracowanie i upowszechnianie trwałych form i platform partycypacji młodych ludzi w tworzeniu polityk i szczegółowych rozwiązań dotyczących różnych sektorów życia Metropolii i gmin, w formule partycypacji reprezentatywnej, jak i bezpośredniej, szczególnie w obszarach ważnych dla młodych ludzi (edukacja, ekologia, zdrowie, rynek pracy, przestrzeń życia i mobilność w przestrzeni, kultura i informacja)
Cel operacyjny nr 5	Rozwijanie działań w gminach związku, jak i na poziomie GZM w zakresie podnoszenia poziomu atrakcyjności miejsca/regionu jako środowiska samorealizacji młodych oraz rozwijanie działań w zakresie identyfikacji młodych z regionem i zaangażowania w jego rozwój
CEL STRATEGICZNY	
Przekształcenie GZM w atrakcyjne miejsce do nauki i pracy osób młodych	

Cel operacyjny nr 1	Promowanie dostępnych na terenie GZM kierunków kształcenia
Cel operacyjny nr 2	Promowanie w sferze edukacji zmian o charakterze partycypacyjnym
Cel operacyjny nr 3	Wspieranie wyróżniających się uczniów mieszkających lub uczących się na terenie GZM
Cel operacyjny nr 4	Promowanie współpracy pomiędzy szkołami i uczelniami oraz pracodawcami z terenu GZM
Cel operacyjny nr 5	Promowanie zmian w procesie rekrutacji do pracy na terenie GZM
Cel operacyjny nr 6	Promowanie zmian w zakładach pracy mających na celu kreowanie nowoczesnego środowiska pracy
Cel operacyjny nr 7	Promowanie wśród młodych mieszkańców Metropolii podejmowania pracy na jej terenie
Cel operacyjny nr	Promowanie wśród mieszkańców GZM postaw oraz zachowań prospołecznych
CEL STRATEGICZNY Przekształcenie GZM w miejsce przyjazne wielopokoleniowej społeczności mieszkańców	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie w gminach GZM oraz wśród jej mieszkańców rewitalizacji przestrzeni miejskiej przy uwzględnieniu specyfiki wielopokoleniowego społeczeństwa

Cel operacyjny nr 2	Promowanie w gminach GZM oraz wśród jej mieszkańców dialogu i współpracy międzypokoleniowej
CEL STRATEGICZNY	
Utworzenie zintegrowanej sieci szybkiego transportu publicznego	
Cel operacyjny nr 1	Przyjazny dla użytkownika, wysokiej jakości system usług, który jest konkurencyjny dla samochodów
Cel operacyjny nr 2	Redukcja czasu podróży pomiędzy miastami Metropolii
Cel operacyjny nr 3	Mobilność przyjazna użytkownikom ze specjalnymi potrzebami
CEL STRATEGICZNY	
Poprawa sytuacji mieszkaniowej osób młodych i kreowanie nowych rozwiązań w zakresie środowiska zamieszkania	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie w gminach GZM koncepcji piętnastominutowego miasta
Cel operacyjny nr 2	Promowanie wśród mieszkańców GZM rezygnowania z korzystania z samochodu
Cel operacyjny nr 3	Promowanie działań mających na celu upowszechnianie w przestrzeni miejskiej kultury
Cel operacyjny nr 4	Promowanie renowacji starych i zniszczonych budynków

Cel operacyjny nr 5	Opracowanie spójnych wytycznych dotyczących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
Cel operacyjny nr 6	Promowanie reurbanizacji centrów miast wchodzących w skład GZM w znaczeniu gospodarczym oraz rezydencjonalnym
CEL STRATEGICZNY Transformacja GZM w zieloną i rozwijającą się w sposób zrównoważony przestrzeń	
Cel operacyjny nr 1	Promowanie działań mających na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców GZM
Cel operacyjny nr 2	Promowanie zmian w systemie edukacji na terenie GZM (w sferze edukacji klimatycznej)
Cel operacyjny nr 3	Promowanie racjonalnego gospodarowania przestrzenią GZM (m.in. zmniejszenie betonozy, ograniczenie przestrzeni reklamowych, stworzenie mapy bezpieczeństwa terenów zielonych)
Cel operacyjny nr 4	Kształtowanie zieleni miejskiej zgodnie z zasadami zrównoważonej gospodarki, w tym wodnej na terenie GZM
Cel operacyjny nr 5	Promowanie i inspirowanie działań w sferze retencji wody, w tym wody deszczowej na terenie GZM
Cel operacyjny nr 6	Promowanie działań w zakresie zrównoważonej energetyki (ogniwa fotowoltaiczne, kolektory słoneczne) na terenie GZM
CEL STRATEGICZNY Transformacja GZM w bezpieczną i zdrową przestrzeń życia osób młodych	

Cel operacyjny nr 1	Promowanie poprzez kampanie informacyjne aktywności fizycznej na terenie GZM
Cel operacyjny nr 2	Promowanie zmian w systemie edukacji na terenie GZM (m.in. w sferach edukacji zdrowotnej, edukacji seksualnej, edukacji antydyskryminacyjnej)
Cel operacyjny nr 3	Promocja racjonalnego odżywiania się mieszkańców GZM
Cel operacyjny nr 4	Zapewnienie bezpieczeństwa w przestrzeni miejskiej GZM
Cel operacyjny nr 5	Zagwarantowanie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego w GZM
Cel operacyjny nr 6	Zagwarantowanie bezpieczeństwa w rodzinie
CEL STRATEGICZNY Holistyczne myślenie o przestrzeni miejskiej – technologie w połączeniu z działaniami edukacyjnymi i promocyjnymi	
Cel operacyjny nr 1	Poprawa jakości i bezpieczeństwa życia mieszkańców GZM
Cel operacyjny nr 2	Działania edukacyjne przygotowujące uczestników do aktywnego uczestnictwa i przekształcania przestrzeni w przestrzeń inteligentną
Cel operacyjny nr 3	Promowanie idei smart city wśród mieszkańców GZM

CEL STRATEGICZNY	
Tworzenie nowoczesnej i innowacyjnej Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii opartej na wartościach, tradycjach i wzajemnym szacunku	
Cel operacyjny nr 1	Uwzględnienie autonomicznych cech życia miejskiego oraz tożsamości poszczególnych miast Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii
Cel operacyjny nr 2	Wzmocnienie tożsamości i poszanowania tradycji Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii
Cel operacyjny nr 3	Promowanie tradycji i kultury regionu oraz integracji międzykulturowej
Cel operacyjny nr 4	Zwiększenie dostępności do ośrodków kultury
Cel operacyjny nr 5	Wspieranie różnorodności społeczno-kulturowej mieszkańców GZM

BIBLIOGRAFIA

Diener E., Scollon CN., Lucas RE. (2009). *The evolving concept of subjective well-being: the multifaceted nature of happiness*. [w:] E. Diener (ed.). *Assessing well-being: the collected works of Ed Diener*. New York: Springer.

Hawkes J. (2001). *The Fourth Pillar of Sustainability: culture's essential role in public planning*. Melbourne, Cultural Development Network.

<https://mlodzi.slaskie.pl/content/o-mlodziezowym-sejmiku>.

<http://edus.ibrbs.pl/pojecie-tozsamosci-lokalnej-i-regionalnej-w-wojewodztwie-slaskim/>.

International Wellbeing Group (2013), *Personal Wellbeing Index: 5th Edition*. Melbourne: Australian Centre on Quality of Life, Deakin University.
<http://www.deakin.edu.au/research/acqol/instruments/wellbeing-index/index.php>.

Park N. (2004). *The role of subjective well-being in positive youth development*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 591(1).

Petelewicz M., Dramowicz T. (2016). *Jakość życia – globalnie i lokalnie. Pomiar i wizualizacja*. <https://core.ac.uk/download/pdf/80534786.pdf>.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 roku.
https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf.

Strategia Państwa dla Młodzieży na lata 2003–2012.
<http://www.menis.gov.pl/oswiata/istotne/strategia.htm>.

Szczepański M., Śliz A. (2011). *Mozaikowy region etniczny i jego społeczne metamorfozy: przypadek Górnego Śląska*. [w:] „Górnośląskie Studia Socjologiczne” Seria Nowa 2.

Śląsk i Zagłębie to dwa różne światy! Sprawdźcie, dlaczego powinniśmy je rozróżniać.
<https://www.se.pl/slask/slask-i-zaglebie-to-dwa-rozne-swiaty-sprawdzcie-dlaczego-powinnismy-je-rozrozniac-galeria-aa-eXC9-5BGn-3nXg.html>.

Taylor, R., Jason, L. A., Keys, C. B., Balcazar-Suarez, Y., Davis, M. I., Durlak, J. A., Isenberg, D. H. (2002). *Introduction: Capturing Theory and Methodology* [w:] L.A. Jason et al. (Eds.) *Participatory Research. Participatory Community Research*, Washington, DC, APA.

Veenhoven R. (2015). *The Overall Satisfaction with Life: Subjective Approaches* [w:] W. Glatzer, L. Camfield, V. Moller, M. Rojas (ed.), *The Global handbook of Well-being*. Roz. 9, Springer, Holandia.

Znowelizowana europejska karta uczestnictwa młodych w życiu lokalnym i globalnym, Strasburg 2003.

SPISY

SPIS TABEL

Tabela 1. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki partycypacji osób młodych.....	58
Tabela 2. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki edukacji i rynku pracy.	66
Tabela 3. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki wielopokoleniowej Metropolii.....	73
Tabela 4. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki komunikacji i transportu.....	83
Tabela 5. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki środowiska zamieszkania.	87
Tabela 6. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju.....	93
Tabela 7. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki bezpieczeństwa, stylu życia i zdrowia.	97
Tabela 8. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące problematyki smart city.	108
Tabela 9. Cel strategiczny oraz cele operacyjne dotyczące tożsamości, tradycji i kultury....	113

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Wiek respondentów.	13
Wykres 2. Płeć.....	13
Wykres 3. Praca zarobkowa.	14
Wykres 4. Miejsce zamieszkania.	14
Wykres 5. Prowadzenie gospodarstwa domowego.	14
Wykres 6*. Zadowolenie z poziomu życia.	16
Wykres 7*. Zadowolenie ze zdrowia.	17
Wykres 8. Zadowolenie z dostępnego zabezpieczenia zdrowotnego.....	18
Wykres 9. Zadowolenie z dotychczasowej edukacji.....	19
Wykres 10. Zadowolenie z istniejących możliwości/perspektyw rozwoju.....	20
Wykres 11*. Zadowolenie z relacji w życiu osobistym.....	21
Wykres 12*. Zadowolenie z poczucia bezpieczeństwa.....	22

Wykres 13*. Zadowolenie z bycia częścią społeczności.	23
Wykres 14. Satysfakcja z respektowania praw osobistych w środowiskach dotychczasowego funkcjonowania.	24
Wykres 15. Zadowolenie z możliwości wpływania na otaczającą rzeczywistość.	25
Wykres 16. Zadowolenie z dbałości o środowisko naturalne w regionie zamieszkania.	27
Wykres 17. Zadowolenie z transportu publicznego.	28
Wykres 18. Zadowolenie z oferty kulturalnej w regionie zamieszkania.	29
Wykres 19*. Zadowolenie z zabezpieczenia na przyszłość.	30
Wykres 20*. Zadowolenie z duchowości lub religijności.	31
Wykres 21*. Zadowolenie z osiągnięć życiowych.	32
Wykres 22. Zadowolenie z dotychczasowego życia.	33
Wykres 23. Zadowolenie z dzieciństwa.	34
Wykres 24. W jaki sposób zazwyczaj pokonujesz drogę do szkoły/pracy?	76
Wykres 25. Przybliżony dystans z Twojego domu do szkoły/pracy wynosi.	77
Wykres 26. Czy korzystałeś/aś kiedyś z roweru miejskiego do poruszania się po obszarze Metropolii?	77

SPIS ILUSTRACJI

Ilustracja 1. Prezentacja uczestników – elementy składające się na jakość życia młodych osób.	11
Ilustracja 2. Częstotliwość skojarzeń	38
Ilustracja 3. Definicje uczestników warsztatów.	39
Ilustracja 4. Mapa haseł wykonana przez uczestników.	40
Ilustracja 5. Mapa haseł wykonana przez uczestników.	40
Ilustracja 6. Mapa haseł wykonana przez uczestników.	41
Ilustracja 7. Mapa haseł wykonana przez uczestników.	42
Ilustracja 8. Mapa haseł wykonana przez uczestników.	43
Ilustracja 9. Krytyka rzeczywistości partycypacji młodych – mapa stworzona przez uczestników.	47
Ilustracja 10. Cechy procesu nauczania w idealnej szkole zdaniem uczestników warsztatów.	64
Ilustracja 11. Słowa-klucze charakteryzujące aktywne wielopokoleniowe społeczeństwo.	72
Ilustracja 12. Słowa-klucze charakteryzujące środowisko zamieszkania.	86
Ilustracja 13. Kategorie definiujące ład ekologiczny i przestrzenny GZM zdaniem uczestników warsztatów.	92

Ilustracja 14. Kategorie definiujące styl życia współczesnych młodych osób zdaniem uczestników warsztatów.....	97
Ilustracja 15. Kategorie definiujące styl życia współczesnych młodych smart city warsztatów.	102
Ilustracja 16. Słowa-klucze zaakcentowane podczas warsztatów.....	115

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Model wymiarów dobrostanu młodych ludzi.....	12
Rysunek 2. Kategorie semantyczne rozumienia partycypacji społecznej przez młodych ludzi.	36
Rysunek 3. Obszary partycypacji znaczące dla młodych.....	45

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1. Przejście dla pieszych pomiędzy Dworcem PKP a ul. Pocztową w Katowicach. ..	78
Zdjęcie 2. Ścieżka rowerowa w centrum Katowic.	79
Zdjęcie 3. Przykładowy przystanek autobusowy w mniejszych gminach lub na obrzeżach większych.	79
Zdjęcie 4. Progi zwalniające na ul. Granicznej w Katowicach.	80